

Matthew Saadanii Kaimana'o Kuwai

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Matthew saadanii Tominkaru na'iki udani Jesus Christ daua'o. Matthew, uruu 12 apostlenao bii iki'o. Uapostle-tinan ua'ii zii, uruu zaamaapauz tax puraatannaa,* mazan Jesus zaamatan uruu kaudina'o nii pa'ati, uruu idi uwa'akan pakaudin-kizi. (Puawunuuta Matthew 9:9-13 ida'a.) Mark na'iki Luke saadanii kaarita ida'a Matthew uu dakota-ka'o Levi kii.

Pakaaritan ida'a kiwiitapa Matthew kowaadan kanom Jesus Christ dokozi-daunnao nii. Ukowaadan uruu King David Takaan-daun, ukau'an Matthew dakotan uruu David dani kii. Matthew kowaadan uruu wuru'u Christ, Jewnao zaudapaniaz, prophetnao kowaadauzon idi kotua'a naa i'ati Tominkaru dyuudan nii i'zannaa nii na'iki inaobanaa nii. (Hebrew paradan ida'an udakota-ka'o Messiah kii.)

Na'iki ukowaada na'apam Jesus kaudinan ma'ozaka'o ida'an, usha'apata umanawun kida'o aimaakan aona'o pidan ka'iitan pasha'apatan. Ukakuda karinainao pidannao, uso'ota oia'o doronainao pidannao ai, na'iki ukadishita-kida mawakainao.

Iriba Matthew kowaadan Jesus kakinaopan dau'u pidannao. Ukakinaopan sakitapa'o mashaapa-karu daua'o chapter 5, 6 na'iki 7

* : *zaamaapauzo tax puraatannaa*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

ida'a; ukakinaotan 12 pa'apostlennao chapter 10 ida'a; ukowaadan di'itinapa-kinai kuwai kida Tominkaru naobanai-tinan daua'o chapter 13 ida'a; utominapa-kidan da'anainao paugaru kaimana'o mashaapa-karu daua'o chapter 18, 19 na'iki 20 ida'a; na'iki ukowaadan amazada katokon-tinan daua'o chapter 24 na'iki 25 ida'a.

Matthew kowaada na'apam Jesus zowii-ka, na'iki ukadishitan pamawaka-kizi iki. Ukowaada na'apam uduyudan apostlenao kakuwaapa'anan pa'ati ipai amazada kawana'ati, na'iki uaipan i'zaamatan papidanannao nii. (Puawunuuta Matthew 28:16-20 ida'a.)

Kaarita buutinpan kida

Jesus dokoza-daunnao 1:1-17

Jesus Christ shakatan 1:18–2:23

John Chikaawunuupauzo kaudin-kizi daua'o 3:1-12

Jesus chikaawunu-ka na'iki utiwaa-kidapa-ka 3:13–4:11

Jesus kaudinan Galilee Baara ii aka 4:12–18:35

Jesus kaudinaan pamakopan dono Jerusalem iti 19:1–20:34

Jesus sha'apatani kida, pazowii-ka ua'ii 21:1–26:46

Jesus zaamata-ka, na'iki uzowii-ka 26:47–27:66

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki, na'iki uaidinan pidannao ati 28:1-20

*Di'oraz Jesus dokoza-daunnao
kainaabatinapa-kinaa
(Luke 3:23-38)*

¹ Di'oraz kuwai ida'a kakuwaapa-karu Jesus Christ dokoza-daunnao sakadinan iki'o dau'ana'o.† Jesus Christ, uruu King David takaandaun, na'iki David, uruu Abraham takaandaun.

² Di'i naa i'uu kida sakadinanu'u Abraham di'iki'o atii King David ida'ati: Abraham dani uu Isaac; Isaac dani uu Jacob; Jacob dani uu Judah na'iki kaina'a ba'oran u'inawuzunao;

³ Judah dainao uu Perez na'iki Zerah (idaro uu Tamar); Perez dani uu Hezron; Hezron dani uu Ram;

⁴ Ram dani uu Amminadab; Amminadab dani uu Nahshon; Nahshon dani uu Salmon;

⁵ Salmon dani uu Boaz (Boaz daro uu Rahab); Boaz dani uu Obed (Obed daro uu Ruth); Obed dani uu Jesse;

⁶ Jesse dani uu King David.

Aizii di'i Jesus Christ dokoza-daunnao dau'ana'o King David di'iki'o, atii patarubanao na'akan ida'ati Israelitenaos pawizi iki Babylon iti: David dani uu Solomon (Solomon daro Uriah daiaro-daun);

⁷ Solomon dani uu Rehoboam; Rehoboam dani uu Abijah; Abijah dani uu Asa;

⁸ Asa dani uu Jehoshaphat; Jehoshaphat dani uu Jehoram; Jehoram dani uu Uzziah;

⁹ Uzziah dani uu Jotham; Jotham dani uu Ahaz; Ahaz dani uu Hezekiah;

¹⁰ Hezekiah dani uu Manasseh; Manasseh dani uu Amon; Amon dani uu Josiah;

† **1:1** Jewnao kaduz umanawunu'o i'ati wuru'u kainaabatina-pa-karuz padokoza-daunnao di'iki.

11 Josiah dani uu Jehoiachin‡ na'iki kaina'a ba'oran u'inawuzunao.

12 Aizii patarubanao na'akan dauna'ana'o Israe'litenao Babylon iti atii Jesus Christ ida'ati'i dau'ana'o: Jehoiachin dani uu Shealtiel; Shealtiel dani uu Zerubbabel;

13 Zerubbabel dani uu Abiud; Abiud dani uu Eliakim; Eliakim dani uu Azor;

14 Azor dani uu Zadok; Zadok dani uu Achim; Achim dani uu Eliud;

15 Eliud dani uu Eleazar; Eleazar dani uu Matthan; Matthan dani uu Jacob;

16 Jacob dani uu Joseph, uruu Mary daiaruz; Mary dani uu Jesus, Jesus uruu wuru'u dakota-kariwaiz Christ§ nii.

17 Ukau'an 14 ĩtonazinaa aitinpan Abraham di'iki'o atii David ida'ati. Na'apa uaitinpan iriban koshan 14 David di'iki'o atii ĩtarubanao na'akan dono'o ida'ati'i ĩdyaun Babylon iti; na'iki na'apa uaitinpan ĩriban koshan ĩtarubanao na'akan dauna'an ĩdyaun Babylon iti atii Christ ida'ati.

Jesus shakatan daua'o

(Luke 2:1-7)

18 Kaikapa'o da'i Jesus Christ shakatauzonu'u. Jesus daro Mary, Joseph taapani'i naa pazaamatan ni'o paudaiaro nii. Mazan ĩzaamataakan ua'ii, Mary kaudanin naa. Wuru'u okaudaninuz Kaimana'o Doronaa ida'ana'o.

19 Aizii Joseph kaimana'o pidan uruu, ukau'an aonaa uba'azootin-kida'azon Mary iriba'o pidan

‡ **1:11** *Jehoiachin:* ba'oran u'uu Jeconiah § **1:16** *Christ:*
 Uruu Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii.
 Putukapa Christ daua'o kaarita tokon ii, Parada-karu
 Masha'apannaada-kinao di'ii.

bii ii, udi'itinpan pa'ida'a sodi na'apam nii pamarina'atan pamazida'azon otuma.

²⁰ Joseph da'awu'ukan padi'itinpan pu'u tuukii. Sariapa Tominkaru di'iki'o angel kaawan u'ida'ati uzanda'awun ii. Na'iki ukian u'ati, “Joseph, King David takaan-daun, aonaa putaria'ana'a pumazidan Mary tuma. Aonaa na'apa'oram ida'ana'o mani karikaonan wuru'u okaudaninuz, mazan Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'ana'o wuru'u okaudaninuz.

²¹ Okaudanipan an, daonaiora'o nii odani nii. Na'iki Jesus* kii pa'i pudakota u'uu, usha'apanum kau'an ukazannaatan nii papidanannao i'oiian ai,” ukian u'ati.

²² Aizii wuru'u na'apa'oraz sha'apan, Tominkaru Paradan mishiinan ukianuz paprophetin ida'an:

²³ “Kaina'a'o nii bauda'apa pa'ina'o zun, aona'o zii okiitauzo-kao kaudanin nii daonaiora idi. Uruu Immanuel kii-karu nii udau'an, watuma'o Tominkaru kia'o wuru'u kii-karuz.”

²⁴ Joseph pokoda'akan, sariapa umishidan Tominkaru di'iki'o angel paradan pa'ati. Uruu idi umazidan Mary tuma.

²⁵ Mazan aonaa na'apainim ukiaapauzon Mary, atii na'apa okaudanipan. Joseph ka'uutan naa wuru'u koraidaonaaz Jesus kii.

2

*Aitapaabainao pidannao
dorotapa'anan Jesus*

* **1:21** *Jesus*: Tominkaru kazannaatan, kia'o wuru'u u'uuaz.

¹ Aizii Jesus shakatan dono Bethlehem ii, Judea Baara ia'oraz, na'apain Herod king nii na'ii. Uruu dono munapo'o waoko iki'o pidannao kaawan Jerusalem ati. Wuru'u ĩnaouz di'itapauzonao wizi.

² Sariapa ĩpishaan na'ii sannao, ĩkian, “Na'iam dii koraidaonaa shakatan king ni'oraz Jewnao ati? Watukapa ukainaaribinaa wizi aidinan waoko iki. Uruu idi'o wawa'atin wakodoru'uka'anan u'ati unaobanain idi.”

³ Aizii King Herod abata wuru'u ĩpishaanuz pidannao na'apa, aonaa unaudapanuz, tuukii uto'ora'akan. Aizii Jerusalem sannao na'apa kapam.

⁴ Ukau'an King Herod baokopatan faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Na'ia'a naa upishaan ĩdyaun, “Na'iam nii dii wuru'u naobanai ni'oraz shakatan, Christ kii-kizaiz?”

⁵ “Bethlehem ii, Judea Baara ia'oraz,” ĩkian u'ati. “Na'apa Tominkaru dyuudan paprophetin saadan udau'an. Kaikapa'a ukianu'u:

⁶ ‘Pugaru Bethlehem, Judah Baara* ia'oraz, umanawunu'o nii, ba'oran wiizainao na'an kida'o ai.

Usha'apanum idi pu'idi'iki'o nii naobanai ni'o tominan.

Uruu taapa'o nii na'iki na'akapa'o nii kaimana'o ida'an

ōpidanannao Israelitenaouz kaznizo taapiki kawan.’”†

⁷ Sariapa King Herod dapada-kidan wuru'u tawarainao aitapaabainaouz. Aonaa uaitapa-ka

* **2:6** *Judah Baara*: uruu Judea Baara † **2:6** Micah 5:2

ukadakoinpan ĩtuma. Pa'idiwaru sodi upishautan ĩdyaun, na'apa'oram naa ukotu'an ĩtukapan wuru'u wizi aidinan, naobanai shakatan kinaaribanaaz. Ukau'an ĩkowaada u'atiz.

⁸ Udauna'an udyuudan naa ĩdyaun Bethlehem iti. Ukian ĩ'ati, “Udorotanka'a naa wuru'u koraidaonaaz. Aizii uikodan donozu, ukowaada pa'i ō'ati, ōmakonaka kizi ōkodoru'uka kizi u'ati kapam unaobanain idi.”

⁹⁻¹⁰ Paabatapa'akan dauna'an, na'apam King Herod kian pa'ati, ĩdobatan naa. Sariapa wuru'u ĩtukapauzoniaz wizi aidinan naa ĩ'ati koshan. Uruu idi ukau'an ĩkonaukian tuukii. Na'iki wuru'u wizi makon ĩ'ua'ati atii umashaadinan doko'o koraidaonaa mashaapa-kizi kabaun pa'inamun.

¹¹ ĩkaawan kabaun ida'ati, na'iki ĩmorota'akan naa. Uru'u naa ĩtukapan na'ii wuru'u koraidaonaaz, padaro Mary tuma. Sariapa ĩkodoru'ukan ukanaapu ati unaobanain idi. Udauna'an ĩso'ota'akan naa pana'akapanii kida, gold na'iki frankincense na'iki myrrh,‡ ĩtaan kidaz mawinipinaa-daun u'ati.

¹² Udauna'an ĩkiwan pana'ana'a naa pawa'ati-kizi ai, aonaa ĩmakoua'akan King Herod ida'an. ĩsha'apainapanuz kaikapa'a Tominkaru kakinaowan idi'o pazanda'awun ii ĩdyaun.

Joseph na'iki udaiaro Mary kidoapa-kidan paudani Jesus

¹³ Tawarainao kiwa'akan dauna'an, Tominkaru dyuudan angel kakuwaapa'anan Joseph ati uzanda'awun ii. Ukian u'ati, “Pumako kai,

‡ **2:11** frankincense na'iki myrrh: kawinipina'o kaduunuribai kida.

puna'aka wuru'u koraidaonaaz padaro tuma, pukidoapa-kida ñdyaun Egypt iti. Usha'apanum kau'an Herod dorotapa-kida'azon naa wuru'u koraidaonaaz na'iki uzowii-kida'azonuz. Puna'ii pa'i atii òdapada-kidan an zii pugaru powaa ati.”

¹⁴ Joseph pokoda'akan, una'akan naa wuru'u koraidaonaaz padaro tuma Egypt iti.

¹⁵ Na'ii ñmashaapan atii Herod mawakan. Wuru'u na'apa'oraz sha'apan Tominkaru Paradan mishi-inan, ukianuz paprophetin ida'an: “Òdapadan òDani Egypt iki.”[§]

*Herod dyuudan
daonaioranao sodi kida zowii-kaos*

¹⁶ Aizii Herod aitapankan naa na'apam tawarainao, waoko ikiinaouz mariidan paugaru, ñmakiwakan idi powaa an pa'ida'an, tuukii uto'oran. Uruu idi udyuudan pasoldyaannao zowian ipai daonaioranao sodi kida dya'utam wunu kidainao na'iki awutapainao ñwunun kida, ipai Bethlehem iainao na'iki maonapa kida'o ñmashaapan. Usha'apainpan kaikapa'a, usha'apanum kau'an aitapaabainao tawarainao waoko ikiinaouz kowaadan kawana'ati'o na'apam ukotu'an naa ñtukapan wuru'u wizi aidinanuz.

¹⁷ Wuru ida'ana'a Tominkaru Paradan mishi-inan prophet Jeremiah kiauonuz.

¹⁸ “Ramah* ii, pidannao wa'idan abata-kaos,
ñzaadinan na'iki ñmuraapan diiwa'o ida'an.
Rachel† zaadinan paudainao dau'an,

[§] 2:15 Hosea 11:1 * 2:18 *Ramah*: kotua'o wiizai munapo za'o Bethlehem ai. † 2:18 *Rachel*: oroo Israelitenao daro.

aonaa omishidauan pamashaata-kaoo
paudainao mawakan idi.”‡

Josephnao dyuuda-kaoo'a naa

ĩkiwan Egypt iki

19 Aizii King Herod mawakan dauna'an, Tominkaru di'iki'o angel aidinan Joseph ati uzanda'awun ii, Egypt ii.

20 Angel kian u'ati, “Mawaka'a naa aizii zowia'azoinaouz wuru'u koraidaonaaz. Ukau'an puna'aka'a naazu padaro tuma powaa iti Israel iti.”

21 Joseph pokoda'akan, una'akan naa ĩdyaun powaa iti Israel iti.

22 Mazan Joseph abatan idi King Herod dani Archelaus naobanai nii Judea Baara ii, ukau'an utarii pamakon na'iti. Mazan uzanda'awun ii Tominkaru kakinaowanuz, uruu idi ĩmakon Galilee Baara iti,

23 na'ia'a naa ukau'an ĩmashaapan wiizai Nazareth ii. Wuru'u na'apa'oraz sha'apan Tominkaru Paradan mishiinan ukianuz paprophetin ida'an: “Udakota-kaoo nii Nazareth san.”

3

John Chikaawunuupauzo

kaudin-kizi daua'o

(Mark 1:1-8; Luke 3:1-18; John 1:19-28)

1 Kotua'iki uruu dauna'an John Chikaawunuupauzo sakadan pakaudinan pakakinaopan dau'u mapidantaka'o amazada ii aka, Judea Baara ia'oraz.

‡ 2:18 Jeremiah 31:15

2 Kaikapa'a ukakinaopauzonu'o:
 “Utanawatina'a naa u'oian ai, usha'apanum
 kau'an ata'azoo Tominkaru Naobanai-tinan
 pidannao ati.”

3 Uruu John dau'ati'o, tawaru'u kotua'oraz
 Tominkaru prophetin Isaiah saadanuz. Ukianuz.
 “Pidan kadakoinpan diiwa mapidantaka'o
 amazada ii aka.

‘Usaaba'a naa naobanai mako kizi nii,
 utoma ua'ii sakitapa'o uponaa nii.’ ”*

4 John kamichan toma-kao camel idi idi'o,
 ukazadawutinpan wuzada-kariwai madai idi'o,
 na'iki uwanyukunuu nii manorunao† na'iki
 maaba.

5 Iriba pidannao wa'atin John ida'ati ĩabata'anan
 ukakuwaapan. Jerusalem, Judea Baara'a'oraz
 donoi iki, na'iki ipai ba'oran wiizai kida Judea
 Baara'a'oraz di'iki, na'iki Jordan Wa'o za'anainao
 ĩmashaapan kida kaawan u'ida'ati.

6 ĩkowaadan pa'oian kida, uruu idi John
 chikaawunuuan ĩdyaun Jordan Wa'o ii.

7 Iriba Jewnao, ĩdakota-kao Phariseenao‡ na'iki
 Sadduceenao§ kaawan John chikaawunuupa-
 kizi ati. John tukapan ĩdyaun na'ii, sariapa
 ukian ĩ'ati, “Unao kowazaznao! Kanom
 kowaada u'ati turuu ukazannaatinan Tominkaru
 pataka'uta'azon ai unao?”

8 Usha'apata'a naa kaiman kida'o aimaakan,
 uaida kizi mishi utanawatina'a u'oian ai.

* 3:3 Isaiah 40:3 † 3:4 *manorunao*: oo chiwao, iriba'oraz
 ĩmashaapan. ‡ 3:7 *Pharisee*: Putukapa kaarita tokon ii,
 Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § 3:7 *Sadducee*:
 Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao
 di'ii.

9 Aonaa uzauda-kida'ana'a unao Abraham takaan-daunnaoun ida'ana'o nii mani ukazannaatinan u'oian ai. Okowaadan nii u'ati aizii, turuu Tominkaru toman Abraham takaan-daunnao nii di'oraz kuba kida idi'i.

10 Kaina'a baro, minziiwapa'ora'a naa barota'o nii atamun kida. Ipai atamun wuru'u aona'oraz ukaakan kaiman na'iki wuru'u dikauda kida'oraz u'aka kida, ipai'o nii ubarota-ka, udauna'an ukaboota-ka, ipai tikazi wu'iti."

11 Udauna'an John kian pidannao ati, "Ōchikaawunuupan unao wunu idi utanawatinan dikin ii u'oian ai Tominkaru ida'ati, mazan wuru dauna'ana'a, kaini'iki'o nii chikaawunuupa'o nii unao tikazi idi na'iki Kaimana'o Doronaa idi pa'an. Uruu kaina'iki uruu powa'a'o zii umanawunun ō'ai, aonaa ōka'iitan ukaudin-kizi. Upu'u zii aonaa ōturan ōna'akan udazkidi u'ida'ati.*

12 Kaina'a'a naa una'akapan pawidauapa-kinaa papaoriba aka kida. Ipai'o nii uwidauan kaiman kida'o papaoriba aka, na'apa zaishi widau-ka, kawan pamada ai. Udauna'an usaabaa-ka, ni'i naa kaiman padapunaa iti. Mazan wuru'u dikauda kida'oraz, ipai'o nii pa'an ukaboota-ka, ipai tikazi aona'o umakadauzon wu'iti."

*John Chikaawunuuan Jesus
Jordan Wa'o ii*

(Mark 1:9-11; Luke 3:21-22)

13 Uruu dono Jesus kaawan Galilee Baara iki Jordan Wa'o ati, uchikaawunuukidina'anan John ati.

* **3:11** Poitorui kaudin-kizi wuru'u una'akauzonuz panaobanaa dazkidi u'ida'ati.

14 Mazan aonaa John ka'iitan paabatan pasha'apatan na'apa'o u'ati, ukau'an utiwaan papana'adan Jesus nyukunuu. Ukian u'ati, “Kanom nii puchikaawunuu-kidina'azon õ'ati? Õgaru mishi'oraiman turuu puchikaawunuuan.”

15 Mazan Jesus kian u'ati, “Na'apa'o ni'i naa pa'an aizii washa'apatinan, usha'apanum kau'an washa'apatina'azon ipai Tominkaru aipan kawana'ati.” Uruu zii John na'apatan panyukunuu.

16 Jesus kodita'akan dauna'an wunu di'iki pachikaawunuu-ka'o dono, sariapa aokazi da'ata-ka'o u'ati, na'iki utukapa Tominkaru Doronaa wa'atin orid kawan, aokazi ikinapu. Taau, upakotan u'ida'ati.

17 Masha'apakiaka parada-karu aokazi iki'o kian, “Di'i õDani'i, õmarainapanii manawun, sha'apatina'o õnyukunuu kawana'ati.”

4

Jesus tiwaa-kidapa-ka'o

(Mark 1:12-13; Luke 4:1-13)

1 Uruu dauna'an Kaimana'o Doronaa na'akan Jesus mapidantaka'o amazada di'iti, Satan tiwaa-kidapa kizi uruu na'ii.

2 Aonaa kanom Jesus nikan 40 kamoo, ukau'an tuukii uzamazin.

3 Uru'u naa Satan kaawan Jesus ida'ati. Sariapa ukian u'ati, “Tominkaru Danin an pugaru, pudyu-uda di'oraz kuba kida tominan bread nii.”

4 Mazan Jesus kian u'ati, “Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian, ‘Aonaa pidan mashaapan soo bread ida'an mani karikaonan. Mazan

aiapa-karu nii Tominkaru di'iki'oraz parada-karu mashaapa-kinai nii.' ”*

⁵ Udauna'an Satan na'akan Jesus Jerusalem kaimana'oraz wiizai iti. Ukadishita-kidanuz dokoa'o Tominkaru Dapu dokoo-dinpan paawa ii manawun,

⁶ na'iki ukian u'ati, “Tominkaru Danin an pugaru, puzaka'uta di'iki'i imi'i baara iti. Usha'apanum kau'an Tominkaru Paradan saadinpa'oraz kian, ‘Tominkaru awunuutapa-kidan nii pugaru pa'angelinnao ati, ĭzaamatapan nii pugaru, aona'o nii pukaziwan pukidiba puwaotan an kuba kida di'iti.’ ”†

⁷ Jesus kian u'ati, “Mazan kaikapa'o sha'atii Tominkaru Paradan saadinpa'o kian kapam, ‘Mana'a putiwaa-kidapauzo'ona'a uNaobanaa Tominkaru.’ ”‡

⁸ Udauna'an Satan na'akan Jesus dokoa'o midukuo paawa iti, na'iki uaida-kida Jesus ati ipai umanawun na'iki konaunam kida'o donoi, ipai amazada tokon iti.

⁹ Ukian Jesus ati, “Ipai'o nii õtaan pu'ati wuru kida'a putaainan an õ'ati pukodoru'ukan ida'an õkanaapu ati.”

¹⁰ Sariapa Jesus kian u'ati, “Pumako õ'ai, Satan! Tominkaru Paradan saadauzo-kariwaiz kian, ‘Pukodoru'uka soo bauda'apa'o Naobanai puTominkarun ati.

Pusha'apatin soo uruu aipan kawana'ati.’ ”§

* **4:4** Deuteronomy 8:3 † **4:6** Psalm 91:11 ‡ **4:7** Deuteronomy 6:16 § **4:10** Deuteronomy 6:13

11 Uruu dauna'an Satan marina'ata'akan naa Jesus. Uru'u naa angelnao kaawan u'ida'ati ikaminka'utan naazu.

*Jesus sakadan pakaudin-kizi
Galilee Baara ii
(Mark 1:14-15; Luke 4:14-15)*

12 Jesus abatan dauna'an John taraa-kaao, uru'u naa umakon powaa iti Galilee Baara itinapu, Nazareth iti.

13 Mazan na'iki'o umakon umashaapa'anan Capernaum iti, wiizai maonapa'o Galilee Karishiiz ati. Na'ana'oraz Zebulun na'iki Naphtali takaandaunnao wiizi baara an kida'oraz.

14 Aimaakan sha'apanuz na'apa, parada-karu mishiinan naa tawuru'u prophet Isaiah kianuz pakaaritan ida'a:

15 “Pidannao mashaapainao Zebulun amazadati an,
na'iki Naphtali amazadati an,
na'iki dobaapa-kizai karishii an,
atii tarauka Jordan Wa'o,
Galilee an kida'o Gentilena mashaapan. Puabata!

16 Puabata pidannao mashaapainao na'ii'aka maruta'o bii'i,
ĩtukapan nii umanawunu'o kanada'o.
Mashaapainao na'an kichana'iki-kia'o maruta'o bii ii,
kanada-karu kanadapan nii ĩdyaun.”*

17 Na'apaini'i naa Jesus sakadan pakakuwaan. Ukian, “Utanawatin u'oian ai, usha'apanum

* 4:16 Isaiah 8:23

kau'an ata'azoo Tominkaru naobanai-tinan pidannao ati.”

Jesus zaamatan

4 kopautapauzonao paminauda'unao nii

(Mark 1:16-20; Luke 5:1-11)

¹⁸ Jesus makopan pu'u maonapa Galilee Karishiiz danomata, utukapa dya'utam kopautapauzonao, Simon, uruu Peter kia'o udakotapa-kaao, na'iki u'inawuzu Andrew. Īzaamaapan kopau karishii ii pasairon ida'an.

¹⁹ Jesus kian ĩ'ati, “Uwa'ati ōtuma, ōtominapa-kida kizi unao, uzaamaapan dau'u pidannao.”

²⁰ Sariapa ĩwa'aka'akan pasairon kida, na'iki ĩda'anan naa uruu.

²¹ Na'iki'o udobata'akan, utukapa dya'utam pidannao koshan kanawa ida'a. Wuru'u ĩnaouz Zebedee dainao, James na'iki John. Īdaru Zebedee na'ia'o ĩtuma kapam, ĩminziiwatin-kidan pasairon kida. Jesus dapadan ĩdyaun.

²² Sariapa ĩmakon Jesus tuma, ĩwa'aka'akan naa padaru pakanawan di'ii.

Jesus kakudan iriba pidannao

(Luke 6:17-19)

²³ Jesus makon ipai Galilee Baara an kida'o wiizai kawana'ati. Utominapa-kidan pidannao synagogue† kida kawana'ati. Ukowaadapan Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki ukakuda pidannao karinaapainao ipai pabi'inaaka kida'o rinai idi.

† **4:23** *synagogue*: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

²⁴ Unamunaa abata-ka'o ipai Syria Baara ii aka. Uruu idi na'ikinpuinao pidannao na'akan pairib-annao karinainao pabi'inaaka'o ĩrinaa kida: kazi-wainao, oia'o doronai morotinniinao, mawakazi-itapainao, na'iki machi'ika-kainao; ipai Jesus kakudan ĩdyaun.

²⁵ Iriba pidannao da'ananuzu Galilee Baara ikiinao, na'iki Decapolis‡ Baara ikiinao, Jerusalem ikiinao, Judea Baara ikiinao, na'iki Jordon-wa'o baza ikiinao.

5

Jesus kakinaopan naawazi ii

¹ Aizii Jesus tukapan iriba pidannao kasaba'ukinan pa'ida'ati, sariapa uzaidan naawazi daara iti. Na'ia'a naa usakanatan. Pidan-nao, utominapa-kidaniinaouz maonapadinan u'ida'ati.

² Usakada'akan naa patominapa-kidan ĩdyaun.

Mishi'o konaukii-karu daua'o *(Luke 6:20-23)*

Kaikapa'a ukian ĩ'ati'i:

³ “Konaukia'o wunaou'u aitapainaouz
aona'o paturuan paaipan ati padoronaa ii,
ĩnao kaduz ati'o wuru'u Tominkaru naobanai-
tinapanuz.

⁴ Konaukia'o wunaou'u kasha'oratinainaouz
ĩnyukunuu,
Tominkaru saabaan nii ĩnyukunuu.

⁵ Konaukia'o wunaou'u aona'oraz ĩatadinpauzon,
Tominkaru taan nii ipai imi'i baara ĩ'idiwau
nii.

‡ 4:25 *Decapolis*: Greek paradan ida'an '10 wiizainao' kia'o wuru'u.

- 6 Konaukia'o wunaou'u tuukia'oraz ĩtaan panyukunuu ati pasha'apata'azon Tominkaru aiapanii kida usha'apata-kaou, Tominkaru turuuda-kidan nii ĩdyaun kaimanaiman.
- 7 Konaukia'o wunaou'u kamunanbainou, Tominkaru kamunanun nii ĩ'ati.
- 8 Konaukia'o wunaou'u bouda'apatainou panyukunuu Tominkaru ati, ĩtukapan nii Tominkaru.
- 9 Konaukia'o wunaou'u kaudinainou pakaimanaaka-kidan dau'u pidannou, Tominkaru daniitan nii ĩdyaun.
- 10 Konaukia'o wunaou'u pataka'utakariwainou kaimana'o mashaapa-karu Tominkaru ati'o dau'an, ĩnao ati'o nii wuru'u Tominkaru naobanaitinapanuz.
- 11 “Konaukia'o nii unao, pidannou dakoopan an unao, na'iki ĩpataka'utan an unao, na'iki ĩmariidinan an unao dau'u, soo õpidanannaoun idi'o unao.
- 12 Ukonaukii tuukii manawun, usha'apanum kau'an kaina'a umanawunu'u uwinipinaa ni'o aokazi ii. Kotua'a naa na'apa'o Tominkaru prophetinnou pataka'utauzo-kaou kapam.

*Mishidainou na'apa duwu
na'iki kanada'o kawan
(Mark 9:50; Luke 14:34-35)*

- 13 “Duwu kawanu'o wuru'u unou da'a'a pidannou ati. Mazan duwu manoun ana'a naa, aona'a naa na'apam ukuzuban pou'a. Aona'a

naa turuu ukaiwaapa-kaao, mazan ukaboota'aka-kaao ni'i naa amazada iti. Uru'u naa dobaapainao na'ii'aka dakazatanuz.

¹⁴ “Kanada'o kawanu'o wuru'u unaouz da'a'a pidannao ati. Aonaa naawazi paawa'a'o donoi toma-kaao dizinpan.

¹⁵ Aonaa na'iam zii pidan suuauzon lamp, udauna'an utaratanuzu boon waranu'u. Mishi'oraiman lamp muuda-kaao nii kaimana'o pawii'izi dokoa'o ida'a. Na'iki'o nii ukanadapan ipai kabaun nazo ainao.

¹⁶ Na'apa pa'i unao lamp kawan, upu'ukapan kanada pidannao kanaapu ati, itukapa kizi kaimana'o usha'apatanii. Uruu na'apa'o ida'ana'o nii ikonaukii-kidan uDaru Tominkaru aokazi ia'o umanawunun.

*Jesus tominapa-kidan
kakinaorii daua'o*

¹⁷ “Aonaa uzaua-kida'ana'a, õmarina'ata-kida'anan mani kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ida'an kida, na'iki kotua'o prophetnao saadanii kida, wuru'u õwa'atinuz da'ati'i. Õwa'atin aonaa õmarina'ata-kida'anan mani idyaun, mazan õmishia'anan naa na'iki õsha'apata'anan naa na'apa'oram ikian kidaz.

¹⁸ Õkakuwaapan mishi'o u'ati, atii aokazi na'iki di'ora'a imi'i baara na'an kawana'ati, aona'o nii bouda'apa kakinaorii paradannaa sodi marina'ata-kaao, atii kaiman-daun kakinaorii mishiinan.

¹⁹ Ukau'an kanom dikintapan an masakaua'u sodi'o kakinaorii paradannaa, na'iki tominapa-kida'o na'apa baokoinao, awutapa sodi'o nii umanawunun, Tominkaru naobanai-tinan

di'ii. Mazan kanom izo'ati'o, sha'apatatina'o kakinaorii kawana'ati, na'iki tominapa-kida'o na'apa baokoinao kapam, umanawunu'o kii-karu nii udau'an, Tominkaru naobanai-tinan di'ii.

²⁰ Ukau'an ōkian nii u'ati, aona'o nii umorotan Tominkaru naobanai-tinan di'iti, soo umashaa-pan an kaiman Tominkaru aipan kawana'ati powa'a zii wunao aia'a, tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao* ai.”

To'oraba-karu daua'o

²¹ Jesus kian koshan, “Uaitapanii sha'atii na'apam kiauza-karu pidannao ati kotua'a naa, ‘Mana'a puzowia'ana'a pidan.† Na'ia'oram pidan zowia'o pidan, pataka'uta-karu niizu udikin ii.’‡

²² Mazan aizii ōkian nii u'ati, na'ia'oram pidan to'oran an pa'inawuzu ati, pataka'uta-karu niizu udikin ii. Na'ia'oram pidan kia'o pa'inawuzu ati ‘pugaru maturuauka'o,’ na'aka-karu niizu kazowautapainao kanaapu ati, marii kizi upataka'uta-kao na'ii. Na'iki na'ia'oram dakoopa'o pa'inawuzu, ‘yaakaru, maaitapinka'o!’ kii, kaboota-karu niizu Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

²³ “Ukau'an putaaina'anan dono Tominkaru ati, puna'akan ida'an aimaakan u'ati altar

* **5:20** *tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao:* Ìnao Jewnao, kaimanaimana'o ìaitapan Tominkaru paradan, na'iki ìkakinaopanii uparadan kawana'ati. Ukau'an kaimana'o pidannao nii ìtukapa-kao ba'oran pidannao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **5:21** Exodus 20:13 ‡ **5:21** Deuteronomy 17:8, 9

uzai kawaodapa-kizinao di'iti, na'iki punyukunuiankan an kaina'a'o da'i pukasharutan pu'inawuzu nyukunuu,

²⁴ puwa'aka'a naa zii wuru'u putaa'azooniaz altar dazaba'a, pumako pu'inawuzu di'iti, pusaabaa-kidanaka punyukunuu utuma. Udauna'an putaa'anan ni'i naa wuru'u putaa'azooniaz Tominkaru ati.

²⁵ “Aizii pukasharutaakapan an pidan tuma. Uruu dikin ii una'akan pugaru kootowapa-kizai iti. Mazan ukaawa-kidan ua'ii pugaru na'iti, putiwaa pusaabaa-kidan puparadan utuma. Aonaan an pusha'apatinan na'apa, mishi'o nii una'akan pugaru kootowapa-kizai iti, na'iki utaan nii pugaru kootowapa-kidauzo pidan ati. Udauna'an kootowapa-kidauzo taan ni'i naa pugaru police ka'u iti, uru'o ni'i naa kaboota pugaru taraa-kizai di'iti.

²⁶ Ōkian pu'ati, puna'ian nii, aona'o nii pukodita-kida-kao atii pukawinipinaan ana'o nii zii ipai daunuuda'u aiapa-kariwai pukodita-kinan nii.

Ba'orantapa-karu daua'o

²⁷ “Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinariian kian, ‘Mana'a puba'orantapa'ana'a.’§

²⁸ Mazan aizii ōkian nii u'ati, kanom awunuutapan zun, na'iki una'azootapanuzo, uba'orantapa'akan naa wuru'u panyukunuu ii.

²⁹ Ukau'an pudiwa'ora antanpu'o puawun sha'apata-kidan dono pu'ati oia'o, puso'ota na'iki pukaboota pu'aiaz. Kaimana'o nii zii puwaziwaan bauda'apa karikaonan

§ 5:27 Exodus 20:14

pusha'apauzin punanaa di'iki'o, pukaboota-kidan ai ipai daunuuda'u punanaa manawun Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

³⁰ Pudiwa'ora antanpu'o puka'u sha'apata-kidan dono pu'ati oia'o, pudukuta na'iki pukaboota pu'aiaz. Kaimana'o nii zii puwaziwaan bauda'apa'o puka'u karikaonan, pukaboota-kidan ai ipai daunuuda'u punanaa manawun Tuubaru'o Tikazi wu'iti."

Muudaaka-karu daua'o

(Matthew 19:9; Mark 10:11-12; Luke 16:18)

³¹ Jesus kian koshan, "Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaori kian, 'Na'ia'oram pidan muudan an paudaiaro, marii utaan o'ati saada-kariwai muudaaka-karu kaaritannaa.'*

³² Mazan aizii òkian nii u'ati, daonaiora muudan dono paudaiaro omashaapan pu'u kaiman padamata utuma, ukau'an uba'orantapa-kidan naa oroo wuru'u ba'oran daonaiora tuma omazidan ana'a naa koshan. Na'iki arawu'u daonaiora mazida'oraz naa otuma, utoman naa oia'o kapam uba'oran-daiarotapan idi.

Mishi'o parada-karu sha'apata-ka'o daua'o

³³ "Uaitapanii sha'atii kapam na'apam kiauza-karu pidannao ati kotua'a naa, 'Mana'a pumarina'ata'ana'a putaanii puparadan pumishia'azonii, mazan pusha'apata puparadan Tominkaru ati wuru'u pusha'apata'azoniaz.'†

³⁴ Mazan aizii òkian nii u'ati, mana'a pudakota'ana'a aimakaan uu puparadan mishida-kinao nii. Mana'a pudakota'ana'a aokazi

* **5:31** Deuteronomy 24:1 † **5:33** Leviticus 19:12; Numbers 30:2; Deuteronomy 23:21

uu puparadan mishida-kinao nii, usha'apanum kau'an Tominkaru naobanai-tinapa-kizi wuru'u.

³⁵ Mana'a pudakota'ana'a imi'i baara uu, usha'apanum kau'an imi'i baara Tominkaru kidiba wiizi wuru'u. Jerusalem uu na'apa kapam, mana'a pudakota'ana'a puparadan ii, usha'apanum kau'an uruu dono i umanawunu'o King wiizi wuru'u.

³⁶ Mana'a pudakota'ana'a puzowau puai pan idi puparadan mishida-ka o, usha'apanum kau'an aonaa puka'iitan putoman baudi'apa'o puzowaud baraka oo podidi.

³⁷ Ukau'an, turuu pukian 'Oo', umishiin dono, na'iki 'Aonaa', u'aonaan dono. Pudobata-kidan an powa'a zii puparadan, oia'o di'iki'o wuru'u.

*Kaunaaka-karu daua'o
(Luke 6:29-30)*

³⁸ "Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kaka-inaori kian, 'Pidan zowitan dono pairiban awun, marii ukaunaatinan uawun ati kapam; pidan zowitan dono pairiban dako, marii ukaunaatinan udako ati kapam.'‡

³⁹ Mazan aizii õkian nii u'ati, aonaa pukaunaatina'ana'a pusha'apata-ka o an dikauda'o ida'an. Pidan ta'ikan an pudiwa'ora antanpu'o pukaozoo, marii puta'ika-kidan pu'ashabaron antanpu'o pukaozoo kapam.

⁴⁰ Pidan kootowapa-kida'anan dono pugaru na'iki uzaamatan pushooton, putaa'aka puchaakitan kapam.

‡ 5:38 Exodus 21:23-24

⁴¹ Aizii umanawunu'o pidan dyuudan dono pudowautan padopao bauda'apa'o naawazi di'iti, pudobata-kida udopao bauda'apa'a naa naawazi di'iti.

⁴² Pidan pishaan an aimaakan pu'ai, putaa u'ati; ukaiwaa'azon an zii karikaonan puaimaakanuta, putaa'a naa zii u'ati.

*Tarubaitapa-kariwainao
marainapa-ka'o dau'o
(Luke 6:27-28, 32-36)*

⁴³ “Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaori kian, ‘Pumarainapa puiriban, mazan puto'ora-kizaitapa putarubaitapaniinao.’

⁴⁴ Mazan aizii ōkian nii u'ati, pumarainapa pidan to'orainao pu'ati, pukamunan kaiman i'ati; na'iki putoriinapa Tominkaru ati kaimana'o ida'an wunao dau'ana'a, pataka'utainaouz pugaru.

⁴⁵ Na'apa'o ida'ana'o nii utukapa-ka'o mishi'o uDaru Tominkaru aokazi ia'o dainao unao. Usha'apanum kau'an uruu Kanada-kida kamoo ipai pidannao ati, kaimanainao na'iki dikaudainao ati kapam. Na'iki ukaawa-kida wunu pidannao ati, kaimanainao i'asha'apainpan na'iki dikaudainao i'asha'apainpan ati kapam.

⁴⁶ “Aizii kanoma'o nii Tominkaru taa uwini-pinaa nii ukaimanan an marainpainao ati unao karikaonan? Upu'u zii zaamaapauzonao tax puraatan-naa[§] oiainaouz padamata, i'marainapa pairiban kapam.

[§] 5:46 zaamaapauzonao tax puraatan-naa: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

⁴⁷ Ukau'an ukaimanan dono soo marainpainao ati unao karikaonan, na'apa dii upana'an baokoinao pidannao ai? Na'apa pidannao mashaapan kapam mamishida-kainaouz Tominkaru.

⁴⁸ Ukau'an aonaa ukasharutina'ana'a ukaimanan ai, uDaru aokazi ia'o makasharutinkan kawan pakaimanan ai.

6

Kamunan-karu dau'a'o

¹ "Usha'apatan an kaimana'o aimakaan, mana'a usha'apata'ana'azu iriba'o pidan bii ii, utukapa-kida'azon idi ukaduz ukaimanan karikaonan. Usha'apainpan an na'apa, aona'o nii uwinipinaa nii uDaru aokazi ia'o di'iki.

² Ukau'an utaan dono aimakaan pataka'utinainao ati, aonaa ukainaabata'ana'azu di'ii'aka kida'a tawunao kawanu'u taapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'i. Īnao, paaipan idi pasha'apataniaz pataka'utinainao ati atadapa-kao, ukau'an ĩaidautan pasha'apatanii ipai di'ii'aka kida'a pidannao ati, choochiapa-kizai ii, na'iki ipai dunapota pidannao iriba-kizi an. Mishi'o ōkian u'ati, wuru'u ĩnaouz kaimanaimana'ora'a naa ĩkawinipinaatina'akan pa'atadapa-kao idi.

³ Utaan an aimakaan pataka'utinainao ati, mana'a putaapada'ana'a aonaa na'ia'oram pidan aitapan putaanii dau'an.

⁴ Utaa'azon an aimakaan, aonaa kainaaba'o-karu'u mani utaanuzu, uDaru tukapan nii usha'apatanii aona'oraz pidan tukapan, na'iki ukawinipinaatan nii unao.

Toriinapa-karu daua'o
(Luke 11:2-4)

⁵ “Utoriinpan dono, mana'a pa'i utoriinpa'ana'a tawunao kawanu'u taapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'i. Īnaudapa pakadishita'anan na'iki patoriinpan choochiapa-kizai ii, na'iki dunapota pidannao iriba-kizian, Īaipan karikaonan pakaduz tukapa-kao. Ōkian mishi'o u'ati, kaimanaimana'ora'a naa ĩkawinipinaatina'akan pa'atadapa-kao ida'an.

⁶ Mazan unao pa'an, utoriinpa'azon dono, umorota udapu nazo iti, utaratina'aka, uru'u naa utoriinpan uDaru aona'oraz tukapa-kao ati. UDaru tukapa'oraz utoriinpan aona'oraz pidan tukapan, utaan nii uwinipinaa nii.

⁷ “Utoriinpan dono, aonaa ukiwa'anapakida'ana'a mazanuiman kida'o parada-karu, maaitapa-kainao Tominkaru kawan. Ītoriinpan dawuu, na'apa ĩzauda-kidan patominkarun abatan nii patoriinpan.

⁸ Aonaa pa'i ĩnao kawan mani unao. Utoriinpan ua'ii zii uDaru aitapani'i naa kanom uaiapanii.

⁹ Ukau'an di'oraz kawan utoriinapa'a:

‘WaDaru aokazi ia'o,
marii ipai pidannao taapan pugaru
umanawunu'o nii.

¹⁰ Marii kizi punaobanai-tinan.

Marii kizi sha'apatin-karu puaipan kawana'ati
da'a'a imi'i baara'a,
na'apa aokazi iainao sha'apatinan
kawana'ati.

¹¹ Marii putaan wa'ati aizii wawanyukunuu nii.

12 Pumarina'ata ipai wuru'u oia'o washa'apatanii kidaz,
na'apa wamarina'atan kawan ipai oii kida'o sha'apata-kariwaiz wa'ati.

13 Aonaa putaapada'ana'a wanyukunuu tiwaa-kidapa-kao oia'o di'iti,

mazan kaiman putaapa waunao oia'o ai.*

[Karikaonanu'o pugaru wuru'u naobanaiz,
ma'ozaka'oraz, na'iki konaunama'oraz.
Amen.]†

14 “Umarina'atan an pidannao sha'apatanii oii kida'o u'ati, uDaru aokazi ia'o marina'atan nii ipai u'oian kapam.

15 Mazan aonaan an umarina'atan oii kida'o pidannao sha'apatanii u'ati, aona'o nii uDaru marina'atan u'oian kida.

Tominkaru ati'o sanadinapa-karu

16 “Usanadinpan‡ an Tominkaru ati, aonaa utaapinpa'ana'a kasha'ora'a kawan, tawunao kawanu'u taapinpauzonaouz kaimanainao nii kaikini'i. Īnao ĩpana'ada'akan na'apam paaidinpan pataapinpa'akan ida'an manaunam kasha'ora'a kawan, ĩaipan karikaonan paaitapaka-pasanadinpan. Ōkowaadan nii mishi'o u'ati, ĩnao na'apainpainaouz ĩsha'apainpan, kawinipinaatina'a kainaou'u naa wuru'u pa'atadapa-kao ida'an.

* **6:13** *oia'o ai* oo “Satan ai”. † **6:13** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u. ‡ **6:16** *sanadinpan*: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

17 Mazan unao, usanadinpan dono Tominkaru ati, uchikaa uawun baara kaiman, uramaudin na'iki umaoda uzowaud.

18 Aonaa kizi baokoinao aitapan usanadinpan Tominkaru ati, soo uDaru aona'oraz utukapakaao aitapan nii pa'an, na'iki uDaru tukapa'oraz usha'apatan aimakaan aona'oraz baokoinao aita-pan, ukawinipinaan nii unao.

Sha'apauzii aokazi ia'o
(*Luke 12:33-34; 11:34-36*)

19 “Mana'a ukasha'apauzi-tina'ana'a da'a'a imi'i baara'a, usha'apauz kainin nii, na'iki uwuzaaritan nii, na'iki koidimikinao koidapan niizu.

20 Mazan usaabaa usha'apauz nii aokazi ii, na'ii aona'o nii ukainin, aona'o nii uwuzaaritauson, na'iki aona'o nii koidimikinao koidapanuz.

21 Aizii na'iam pidan saabaan pasha'apauz, karikaonanu'o nii utaapan panyukunuu, wuru di'iti'i utaapa-kiziz pasha'apauz.

22 “Wuru'u awunuiiz na'apa'o lamp kawan ukanadapan pidan nanaa ati. Aizii puawun kaimanan dono, ipai punanaa mashaapan kanada'o-karu'u.

23 Mazan puawun makaimankan an, punanaa mashaapan nii maruta'o-karu'u. Ukau'an kanada'o makadan dono u'ida'a, maruta'o manawun ida'a'o pugaru.

Bauda'apa naobanai
(*Luke 16:13; 12:22-31*)

24 “Aonaa turuu pidan poitoruitapa-kidinan dya'utama'o naobanainao ati. Panaadon uto'orakizaitapan nii bauda'apa'o, na'iki umarainpan

nii ba'oran; kaimana'o nii uizo'atin bauda'apa'o, na'iki ukashadapan nii ba'oran. Ukau'an aonaa turuu pidan naobanaitapan Tominkaru na'iki pu-raata.

*Aonaa kizi nyukunui
kaziwadapa-kao*

²⁵ “Uruu idi ōkian u'ati. Aonaa ukaziwadapa'ana'a unyukunuu udi'itinpan ida'an kanoma'o nii unika na'iki utuzan ni'o dau'u ukakupa-kinaa nii, oo kamicha ukaiwadan nii dau'an. Mishi'oraiman kakupa-karu, powa'a'o umanawunun wanyukunui ai, na'iki nanai, powa'a'o umanawunun kamicha ai.

²⁶ “Utukapa mooko kotu'uznao, aonaa ĩpaowinan. Udauna'an ĩso'otan mani papaoriba aka na'iki ĩkasaba'uan maniz padapunaa iti. Mazan upu'a'o uDaru aokazi ia'o paan ĩdyaun. Aizii mani unao, aonaa umarainapa-kao mooko powa'a zii kotu'uznao ai?

²⁷ Na'ia'oram unao turuu umashaapan powa'a ukotua'ikin ukaziwadapan ida'an unyukunuu uda'u'an? Aonaa na'ia'oram.

²⁸ “Kanom nii ukaziwadapan unyukunuu ukamichan dau'an? Utukapa amazada ii aka'o soosoi kida sodan, na'iki na'apam ĩsoosoan. Aonaa ĩkaudinanan dadara ĩtomapan mani pakamichan.

²⁹ Mazan ōkian u'ati, King Solomon umanawunu'o usha'apauz konaunam kida, upu'u aonaa ukakamichantinan konaunam soosoi kida kawan.

³⁰ Tominkaru wuru'u konaunamada'oraz pinidi kida soda'oraz amazada ii aka. Aizii kakupa utukapa-kao, udauna'an umawaka'akan naa,

uru'o ni'i naa ukawaoda-kaao. Aona'o nii mooko Tominkaru kakamichantan unao na'apa? Kanom nii mooko umishidapan mapasaka sodi?

³¹ “Ukau'an aonaa ukaziwadapa'ana'a unyukunuu udi'itinpan ida'an kanoma'o nii unika, oo kanoma'o nii utuza, oo kanoma'o nii ukamichan nii.

³² Na'apa kida'o dau'ana'a maaitapa-kainao Tominkaru kaziwadapauzon panyukunuu. Aokazi ia'oraz uDaru aitapanii uaipan aimaakan na'apa kida'oraz umashaapa-kinaa nii.

³³ Mishi'oraiman utaa unyukunuu kiwiitapa zii Tominkaru naobanai-tinan dau'an, na'iki umashaapa na'iki usha'apatin Tominkaru aipan kawana'ati. Utaan nii ipai na'apa kida'oraz unao idiwau nii.

³⁴ Ukau'an aonaa ukaziwadapa'ana'a unyukunuu waikana'ana'o uaiapanii dau'an. Usha'apanum idi waikana'ana'o aimaakan sha'apainpan nii waikana'ana'o ida'a. Ukau'an aonaa ukaziwadapa'a naa unyukunuu waikana'ana'o aimaakan dau'an.

7

Pidan dakotan pairiban oia'o nii

(Luke 6:37-38, 41-42)

¹ “Mana'a pudakota'ana'a ba'oran pidannao dikauda'o nii, aonaa kizi Tominkaru dakotan pugaru dikauda'o nii.

² Usha'apanum kau'an Tominkaru dakotan nii pugaru dikauda'o nii na'apa kapam pudakotan kawan ba'oran pidannao, na'iki na'apa'oram

putaapan ba'oran pidannao, na'apa'o nii Tominkaru taapan pugaru kapam.

³ Kanom nii mooko pudi'itapan kaunuba sodi'o kaina'an puiriban awun ida'a, pumadi'itapakan pu'u atamun idin kaina'an puawun ida'a?

⁴ Puka'iita zii pukian puiriban ati, 'Õso'ota kizi kaunuba'o puawun ai' atamun idin kaina'an pu'u puawun ida'a?

⁵ Pugaru taapinpauzo kaimana'o nii kaikini'i, puso'ota'a naa zii kiwiitapa atamun idin puawun ai. Uruu na'apa kaimana'o ni'i naa putukapan puso'ota'azonii kaunuba'oraz puiriban awun ai.

⁶ “Mana'a utaa'ana'a kaimana'o aimaakan Tominkaru di'iki'o arimarakanao ati, ãtanawatina'akan nii u'ati karikaonan, na'iki ãraoutapan nii unao. Mana'a ukaboota'ana'a umanawunu'o kawinipinaa kida'o usha'apauz kooshinao bii iti, ãdakazaabi'ian nii karikaonan kidaz.”

*Pupishaan dono aimaakan taa-karu nii pu'atiz
(Luke 11:9-13)*

⁷ Jesus kian koshan, “Upishaa aimaakan, taa-karu nii u'atiz; udorota aimaakan, uikodan nii wuru'u udorotapaniaz; udau-dauapa paniinom, da'ata-karu nii paniinom u'ati.

⁸ Usha'apanum idi ipai pidan pishaa'o aimaakan, taa-karu nii u'atiz; na'iki na'ia'oram pidan dorota'o aimaakan, uikodan niiz; na'iki dau-daupa'o paniinom da'ata-karu nii paniinom u'ati.

⁹ Daruinao, udani pishaan an pawanyukunuu nii u'ai, utaa mani kuba udani ati?

10 Oo upishaan an kopau u'ai, utaa mani kowazaz u'ati?

11 Oia'o unao padamata, upu'u zii uaitapa utaan kaiman kida'o aimaakan udainao ati, ai-taniimana'o nii uDaru aokazi ia'oraz, utaan nii kaiman kida'o aimaakan pishainao ati paugaru.

12 Pusha'apata kaimana'o aimaakan ba'oran pidannao ati, na'apa puaipan kawan aimaakan sha'apata-ka'o pu'ati kapam. Na'apa'o daua'o wuru'u Moses na'iki Tominkaru prophetinnao kakinaori kidaz.

Mazowa'o dobaapa-kizai paniinom

(Luke 13:24)

13 "Umorota mazowa'o dobaapa-kizai paniinom ida'an, usha'apanum kau'an kazowa'o dobaapa-kizai paniinom Tuubaru'o Tikazi pataka'utin-kizai di'iti'o wuru'u. Na'iki masha'apannaa mako-karu na'an, ukau'an iriba pidannao makon na'an.

14 Mazan dobaapa-kizai paniinom karikaonanu'o kakupa-karu di'iti'o, mazowa'o na'iki kasha'apannaa kapam mako-karu na'an. Ukau'an aonaa iriba'o nii mani pidannao ikodanuzu.

Atamun, pa'aka ida'ana'o uaitapa-ka'o

(Luke 6:43-44)

15 "Uzaudinpauzo pa'i wunao aia'a dakotin-painaouz prophetnao nii. Īwa'atin nii u'ida'ati, na'apa masha'apatanu'u kaznizo kawan ĩaidinpan, mazan kichana'iki-kia'o ĩkaduz wuru'u, na'apa baudokoru kawan.

16 Uaitapan nii ĩdyaun na'apa'oram ĩsha'apatanii ida'an, na'apa paoribai aitapa-ka'o kawan pa'aka

ida'an. Aonaa na'apainim puikodan kaiwada-karu ida'a grape oo fig aka.

¹⁷ Ukau'an ziwu'o atamun kaakan dono, kaimana'o nii u'aka kida, mazan maziwuka'o atamun, u'aka dikauda kida'o nii.

¹⁸ Ziwu'o atamun, aona'o nii ukaakan dikauda kida'o idi; na'iki maziwuka'o atamun, aona'o nii ukaakan kaiman kida'o idi.

¹⁹ Na'ia'oram paoribai dikauda kida'o u'aka barota-karu niizu, na'iki kaboota-karu niizu tikazi wu'iti.

²⁰ Ukau'an na'apa'o ida'ana'o nii unao aita-pan wunaou'u dakotinpainaouz prophetnao nii, i'isha'apatanii kida ida'an.

*Kanoma'o nii morota
Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti
(Luke 13:25-27)*

²¹ “Aonaa ipai'o nii mani pidannao wuru'u ‘Naobanai, Naobanai,’ kia'oraz i'ikian o'ati kawiiizin Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii, soo wunaou'u sha'apatina'oraz o'daru aokazi ia'oraz aipan kawana'ati.

²² Na'apain Tominkaru widauan kamoan dono'o naa pidannao, iriba'o nii pidannao kian o'ati, ‘Naobanai, Naobanai, pu'uu ida'ana'o wakowaadapauzon Tominkaru paradan. Pu'uu ida'ana'o wawaatan oia'o doronai kida, na'iki iriba aimakaan umanawunu'o ukaimanan kida washa'apatani pu'uu ida'an.’

²³ Mazan o'ikian nii i'ati, ‘Aonaa o'aitapauzon unao. Umako o'ai, unao sha'apaapauzonao oii kida'o.’

*Dya'utama'o kabaun tomikinao
(Luke 6:47-49)*

24 “Na'ia'oram pidan abata'o di'oraz õparadan kida, na'iki sha'apatina'oraz õparadan kawana'ati, na'apa'o nii uruu aitapina'o pidan kawan, toma'oraz padapu nii dadara'o baara'a.

25 Wunu tuukia'o kaawan dono'o naa, uwa'ozi kida paidan naa, utuubarun paida baara ii aka, na'iki ma'ozaka'o awaru kaawa'akan naa kabaun ida'ati, mazan aonaa kabaun dorautan, utomakao idi dadara'o baara'a.

26 “Aizii na'ia'oram pidan abata'o di'oraz õparadan kida, na'iki aonaa usha'apatinan õparadan kawana'ati, na'apa'o uruu tawuru kawanu'o maaitapin-ka'oraz pidan, toma'oraz padapu kaatu baara'a.

27 Wunu tuukia'o kaawan dono'o naa, wa'ozi kida tuubarun paida baara ii aka, na'iki ma'ozaka'o awaru kaawa'akan naa kabaun ida'ati, sariapa kabaun dorautan, ipai daunuuda'u.”

28 Aizii Jesus ipaian patominapa-kidan na'apa kida'o dau'an, tuukii pidannao di'itinpan na'apam utominapa-kidan dau'u.

29 Powa'a zii umanawunun utominapa-kidan pidannao wunao aia'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u.

8

*Jesus kakudan
daonaiora kabishopa'o
(Mark 1:40-45; Luke 5:12-16)*

¹ Jesus token ana'a naa naawazi daara iki, iriba pidannao da'anpan udawu'ati.

2 Masha'apakiaka daonaiora kaawan u'ida'ati baiatina'o kichana'iki-kia'o bishoi* idi. Ukodoru'ukan ukanaapu ati, na'iki ukian u'ati, “Naobanai, punyukunuu na'apan dono, õaitapa pukakudan nii õgaru, kaiman kizi'i naa õsaabainan.”

3 Jesus pishatan uruu na'iki ukian, “Na'apa õnyukunuu, pukakuda, kaiman pusaabain.” Masha'apakiaka ubisho manaka'akan naa, na'iki kaiman usaabaina'akan.

4 Udauna'an Jesus kian u'ati, “Puabata, mana'a pa'i pukowaada'ana'a na'ia'oram pidan ati, mazan pumako sariapa puawunuuta-kidanaka pumada faadaa di'ii, na'iki putaa'a naa taauzo-kariwaiz Tominkaru ati kakuda-kariwainao taauzoniaz Moses kakinaori kawana'ati. Na'apa'o ida'ana'o nii pidannao mishidan kaimana'ora'a naa pusaabainan.”

*Jesus kakudan soldyaanao zowaunaa poitoru
(Luke 7:1-10)*

5 Jesus kaawan dono Capernaum iti, Roman soldyaanao zowaunaa kaawan u'ida'ati padopian idi.

6 Ukian, “Naobanai, kaina'a õpoitoru karinaan õdapu ii, tuukia'ora'a naa, aona'a naa uka'iitan pakiitinan.”

7 Jesus kian u'ati, “Õmakon nii na'iti, õkakudanaka kizi uruu.”

8 Mazan ukian Jesus ati, “Aonaa Naobanai, aonaa umanawunu'o mani wuru'u õgaruz pumako'ozon mani õdapu iti. Turuu pa'an

* **8:2** *kichana'iki-kia'o bishoi*: aona'o ukasaranaa nii, tuzuinba'o kapam ba'oran pidan di'iti. Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

puparadan karikaonan di'iki'i, kakuda'o nii Õpoitoru.

⁹ Õgaru na'apa, òkaudinan doko ainao pidanao ò'ai waranu a'o, ògaru na'apa kaina'a soldyaanao kaudina'o òwaranu'u kapam. Òdyuudan dono bauta'apa soldyaa, 'Pumako' òkian an u'ati, umakon nii. Aizii òdapadan dono ba'oran soldyaa, 'Puwa'ati' òkian an u'ati, uwa'atin nii. Na'iki òdyuudan dono òpoitoru, 'Pusha'apata wuru'u,' òkian an u'ati, usha'apatan niizu."

¹⁰ Jesus abatan idi wuru'u kaikapa'oraz paradakaruru'u, tuukii udi'itinpa'akan, na'iki ukian wunao ati'i kasaba'ukinpainaouz pa'ida'ati, "Òkian mishi'o manawun u'ati, aonaa na'apainim zii òikodauzon pidan Jewnao bii'i kaikapa'a manawun umishidanu'u.

¹¹ Uruu idi òkian nii u'ati, iriba'o nii Gentilnao wa'atin di'ikinapa kida'a waoko ikinapu na'iki wakadapu ikinapu, na'iki ìsakanata'anan nii Abraham, Isaac na'iki Jacob tuma konaukia'o aroapakaruru ida'ati, Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii.

¹² Mazan unao, Tominkaru pidanannaouz na'ia'o ni'oraz padamata Tominkaru naobanaitinan dono'o naa, kaboota-karu nii unao maruta'o-karu iti. Na'ia'o ni'i naa uzaadan tuukii na'iki ukuzowan nii uudako kida udopian idi."

¹³ Uruu dauna'an Jesus kian naa soldyaanao zowaunaa ati, "Pukiwa'a naa pudapu iti, na'apa'oram pumishidan manawun, sha'apatakao nii na'apa pu'ati." Na'apain aka manawun poitorui kakuda'akan.

*Jesus kakuda iriba pidannao
(Mark 1:29-34; Luke 4:38-41)*

14 Aizii Jesus kaawan dono Peter dapu iti, na'ii utukapan Peter imauzo washatinpan bed paawa'a, tuukia'o omada wiichan pakarinaan idi.

15 Uruu idi Jesus zaamatan oka'u, sariapa omada wiichan shabata'akan, na'iki okakuda'akan naa. Na'iki'o okadishitan otaan naa Jesus wanyukunuu nii.

16 Uruu wachuupunin kamoo tipitan dauna'an iriba pidannao na'akan Jesus ida'ati pairibannao oia'o doronainao zaamatapaniinao kida. Jesus waata oia'o doronainao pidannao ai paparadan ida'an karikaonan. Na'iki ukakuda ipai karinainao.

17 Wuru'u usha'apatan kaikapa kida'orazu'u, uruu umishian naa tawuru'u kotua'oraz prophet Isaiah kianuz, “Pa'ida'a uzaamatan wa'ai wabaiatin-kinaa rinai kida, na'iki uso'ota wa'ai wakarinauzo-kinaa kida.”

*Da'ana'azoinao Jesus
(Luke 9:57-62)*

18 Jesus tukapan idi'i naa iriba pidannao kasaba'ukinan pa'ida'ati, sariapa ukian patominapa-kidaniinao ati, “Aushaa watarauka'a naa karishii baza iti.”

19 Bauda'apa pidan tiichaapauzo Moses kaki-naori dau'u wa'atin Jesus ida'ati. Ukian u'ati, “Ti-ichaa, òda'anan nii pugaru na'iti'oram pumakokizi iti.”

20 Jesus dako'atin na'iki ukian u'ati, “Waruzonao kaina'a ï'uun kida, kotu'uznao kaina'a ïshimaka kida kapam, mazan Daonaiora Aokazi

Iki'o, aonaa uwashatinauzo-kizi nii, na'iki aonaa usookapauzo-kizi nii.”

²¹ Ba'oran daonaiora tominpa'o Jesus di'iki kian u'ati, “Naobanai, òdidanaka kizi zii òdaru mawakan kiwiin, uruu dauna'an òda'anan pugaru.”†

²² Mazan Jesus kian u'ati, “Puda'an ògaru. Marii mawakainao didan pairiban mawakan.”‡

*Jesus mashaatan
ma'ozaka'o awaru
(Mark 4:35-41; Luke 8:22-25)*

²³ Jesus paidinan kanawa zo'iti, utominapa-kidaniinao makon kapam utuma karishii an.

²⁴ Masha'apakiaka ma'ozaka'o awaru kaawan karishii an, na'iki kanawa kichana'iti-kia'a naa, udaawadainan wunu paran idi. Mazan Jesus, uda'awun.

²⁵ Sariapa utominapa-kidaniinao pokowauanuzu. Īkian u'ati, “Kadiman Naobanai! Kadiman! Pukazannaata waunao! Wanaraan ni'i naa!”

²⁶ Jesus kian ĩ'ati, “Kanom nii dii utarian? Masakauda'u'o sha'a karikaonan umishidan?” Udauna'an ukadishita'akan, uru'u naa udyuudan ma'ozaka'o awaru na'iki wunu paran mashaadinan. Sariapa mishi amazada mashaadina'akan mashaa.

† **8:21** *Naobanai, òdidanaka kizi zii òdaru mawakan kiwiin, uruu dauna'an òda'anan pugaru.* oo “Naobanai, aona'o nii zii òmakon kai. Kaina'a òdaru tuukian. Aizii umawakan an, òdidan nii zii uruu. Uruu dauna'an òmakon nii pudawu'ati.” ‡ **8:22** *Marii mawakainao didan pairiban mawakan.* oo “Marii pidannao wuru'u mamishida-kainaouz ògaru didan pairiban mawakan.”

27 Tuukii udi'itinapa-kida'akan patominapa-kidaniinao. “Kanom kaduzu'u naa pidan uruu?” ĩkian. “Atii awaru na'iki wunu paran mishida zii uparadan.”

Jesus kakudan oia'o doronainao zaamatapani-inao

(Mark 5:1-20; Luke 8:26-39)

28 Jesus kaawan dono'o naa karishii baza iti Gadara Baara itinapu, na'ii pamakopa-kizi an, dya'utam pidannao ikodapanuzu, kodita'akainao pamashaapa-kizi baaranai ia'o, ka'unaru kida di'iki. § Wuru'u ĩnaouz oia'o doronainao zaamatapaniinao, ukau'an to'oraba'o ĩdyaun. Una'apan idi, aonaa kanom makouzon na'ii'aka'o dunapo ida'an.

29 Sariapa ĩkadakon u'ati diiwa'o ida'an, “Pugaru Tominkaru Dani, kanom puaipan wa'ai? Pupaataka'uta'anan naa sha'a waunao wapataka'utakao kamoon ua'ii zii?”

30 Aonaa munapo manawun mani ĩnao di'iki, kaina'a iriba'o kooshinao aroapatinan.

31 Uruu idi oia'o doronainao pishaan Jesus tuukii. ĩkian u'ati, “Puaipan an wamakon di'iki'i, pudyuuda shoman waunao wamorota'an kizi kooshinao di'iti.”

32 “Umako,” Jesus kian ĩ'ati. Uruu idi ikodita'akan daonaioranao di'iki, na'iki ĩmakon ĩmorota'anan naa kooshinao di'iti. Sariapa kooshinao dima'akan karishii danoma katawudapuzun di'iti, ĩwaotan karishii baoko iti, na'iki ipai ĩnaraan.

§ 8:28 Uruu dono pidan baaranaa, kuba uun ii kida'o pa'an.

³³ Uru'u naa kooshinao taapikinao dima'akan donoi iti. Na'ia'a naa ikakuwaapan ipai na'apam aimaakan sha'apainpan dau'u. Na'iki ikowaada na'apam oia'o doronainao zaamatapaniinao sha'apata-kaos.

³⁴ Uruu idi ipai donoi sannao makon ikodapa'anan Jesus. Iikodapan dono'o naazu, kaziwa'o ida'an idyuudanuzu iaipan umakon pawiiizi iki.

9

Jesus chi'ika-kidan machi'ikaka'o (Mark 2:1-12; Luke 5:17-26)

¹ Uruu dauna'an Jesus paidinan patominapa-kidaniinao tuma kanawa zo'iti itaraukan karishii an powaa iti'i naa pamashaapa-kizi iti.*

² Na'ia'a naa pidannao na'akan daonaora machi'ikaka'o Jesus di'iti pawashatinapa-kizi baara ida'an. Aizii Jesus tukapan idi imishidan tuukii manawun paugaru, sariapa ukian machi'ikaka'o pidan ati, "Pusaabaa punyukunuu odani, ipai o'so'otan pu'oian."

³ Pabi'i kida tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian panyukunuu ii, "Uwazootapa'azon Tominkaru paparadan ida'an."

⁴ Jesus, uaitapa na'apam idi'itinpan, uruu idi ukian i'ati, "Kandii nii udi'itinpan odau'u oia'o ida'an?"

* **9:1** Jesus mashaapa-kizi wiizai dakota-kaos Capernaum.

5 Na'ia'oram masha'apannaa: 'Ipa'i pu'oian mainaabata-ka'o' kii, oo 'Pukadishita na'iki puchi'ika' kii?

6 Mazan ōaidan nii u'ati Daonaiora Aokazi Iki'o, kaina'a uma'ozakan mainaabata-kinaa nii pidannao oian da'a'a imi'i baara'a." Uru'u naa ukia'akan machi'ikaka'o pidan ati, "Pukadishita, puna'aka puwashatinapa-kizi na'iki pumako'o naa pudapu iti."

7 Machi'ikaka'o pidan kadishita'akan na'iki umakon naa padapu iti.

8 Aizii pidannao tukapan idi kaikapa'o sha'apanu'u, tuukii ĩdi'itinpan, na'iki ĩkonaukii-kidan Tominkaru utaan idi umanawunu'o ma'ozaka-karu pidan ati.

Jesus dapadan Matthew

(Mark 2:13-17; Luke 5:27-32)

9 Aizii Jesus makon naa na'iki, pamakopakizi an utukapa zaamaapauzo tax puraatannaa, Matthew kia'o u'uu, usakanatapan kabaun pakaudin-kizi nazo ii. "Puwa'ati ōtuma," Jesus kian u'ati. Sariapa Matthew kadishita'akan na'iki umakon naa utuma.

10 Jesus aroopan patominapa-kidaniinao tuma Matthew dapu ii. Na'ii iriba zaamaapauzonao tax puraatannaa na'iki ba'oran oiainao pidannao aroopan ĩtuma.

11 Phariseenao tukapan idi uaroopan na'apainao pidannao tuma, sariapa ĩkian Jesus tominapa-kidaniinao ati, "Kanom nii utiichaan aroopan oiainao tuma?"

12 Jesus abata ña'apanuz kaikapa'a, uruu idi ukian ñ'ati, "Ziwuinao pidannao, aonaa ñaipan daakataa, soo karinainao pa'an.

13 Umako utominapa kizi na'apa'oram Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian. Ukianuz, 'Kamunan-karu õaipan u'ai, aonaa taain-karu kawaoda-kariwai uzai ida'an mani.† Ukau'an aonaa kaimanainao mani wuru'u õdapada'ananiinaouz, mazan oiainao."

Jesus pishaa-kao sanadin-karu dau'u

(Mark 2:18-22; Luke 5:33-39)

14 Bauda'apa kamoo John Chikaawunuupauzo tominapa-kidaniinao kaawan Jesus ida'ati. Ñpishaan Jesus, ñkian u'ati, "Kanom nii waunao na'iki Phariseenao sanadinpauzon‡ Tominkaru ati, mazan putominapa-kidaniinao, aonaa pa'an ñsanadinpauzon Tominkaru ati?"

15 Jesus dako'atin ñdyaun, ukian, "Na'apa dii uaitapan mazida'o daonaiora dapadaniinao mashaapan kasha'ora mazida'o aroapa-kizi ii, mazida'o daonaiora na'an pu'u ñtuma. Aonaa turuu una'apan. Mazan daonaiora mazida'o zaamata-kao dono ñ'ai, uruu dono'o ni'i naa pa'an ñkasha'oran na'iki ñsanadinpan."

16 Udauna'an Jesus kian koshan, "Aonaa pidan zimindotauzon pakamichan zaam dadotan pa'ina'o kamicha idin idi, usha'apanum kau'an shokota'o nii zii wuru'u pa'ina'oraz kamicha idin

† 9:13 Hosea 6:6 ‡ 9:14 *sanadinpauzon*: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

uzaama'o ai, na'iki powa'a'o nii zii umanawutan wuru'u udadotanuz.

¹⁷ “Na'iki aonaa pidan kawazootauzon kaiwauzo-kariwai'i naa wine kinnaa[§] pa'ina'o zii wine toma-ka'o idi. Pa'ina'oraz zii wine poodan nii utada'okan nii wuru'u kaiwauzo-kariwaiz naa ukinnaa, uruu wine wakudinan ni'i naa, na'iki ukinnaa pataka'uinan ni'i naa kapam. Uruu idi karikaonan da'i pidan tomauzon pa'ina'o wine kinnaa papaida-kizi nii pa'ina'o wine. Utoma-ka'o dono na'apa, aona'o nii ukinnaa sha'apan.”

*Mawakaiba zunaaba sodi
na'iki izaipa'o zunaaba*

(Mark 5:21-43; Luke 8:40-56)

¹⁸ Jesus kadakotinan pu'u zii, Jewnao zowaunaa kaawan u'ida'ati. Ukodoru'ukan ukanaapu ati, na'iki ukian, “Ōdani zunaaba sodi mawakan aizii aka, upu'u mazan puwa'ati pupishata kizi puka'u idi oroo, okakuda kizi.”

¹⁹ Sariapa Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon naa utuma.

²⁰ Aizii na'a'o zun baiatina'o 12 wunu paizaipan idi. Okaawan Jesus barau ikinapu na'iki opishatan ukamichan danoma karikaonan.

²¹ Usha'apanum kau'an panyukunuu ii okian, “Ōpishatan an uchaakitan karikaonan, ōkakudan nii.”

²² Jesus padantina'akan, sariapa utukapanuzo, na'iki ukian o'ati, “Ma'ozaka putaapa punyukunuu ōdani, pumishidan idi'o,

§ 9:17 *wine kinnaa*: uzai mada idi'o utoma-ka'o. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

pukakudan.” Na'iki'i naa mishi sariapa okakudan.

²³ Uruu dauna'an Jesus kaawan Jewnao zowau-naa dapu iti. Na'ii utukapan iriba taupauzonao na'iki muraapainao mawaka'o ati.

²⁴ Uruu idi sariapa Jesus kian i'ati, “Ukodita di'iki'i, aonaa omawakan mani wuru'u, oda'awun karikaonan.” Ipai pidannao shaazootinan una'apan idi.

²⁵ Pidannao koditan dauna'an, uru'u naa Jesus makon zunaaba sodi di'iti, na'iki uzaamatan naa paka'u kadu'ikizo. Sariapa okakuda'akan na'iki okadishita'akan.

²⁶ Pidannao kakuwaapan di'oraz dau'ana'a ipai na'an kida'o wiizai kawana'ati.

Jesus kakudan dya'utam daonaioranao ishaawunnao

²⁷ Udauna'an Jesus makopan pu'a'a naa na'iki, dya'utam daonaioranao ishaawunnao da'anpan uruu. Īkadakoinan diiwa'o ida'an u'ati. “David Takaan-daun,* pukamunan-kida waunao,” ĩkian.

²⁸ Jesus morotan dono'o naa kabaun nazo iti, uru'u naa ishaawunnao kaawan u'ida'ati na'iki upishaan ĩdyaun. Ukian i'ati, “Umishida turuu ōkakudan unao?”

“Wamishida, Naobanai,” ĩkian u'ati.

²⁹ Uru'u naa Jesus pishatan ĩawun kida, na'iki ukian i'ati, “Umishidan idi, na'apa'o nii usha'apan.”

* **9:27** *David Takaan-daun*: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

³⁰ Sariapa ĭtukapa'akan naa. Uru'u naa Jesus kakinaowan ĭdyaun. Ukian, “Mana'a pa'li ukowaada'ana'a pidan ati kanom sha'apan u'ati.”

³¹ Mazan upu'u ĭmakon, ĭkakuwaapa'anan udau'an, ipai na'an kida'o wiizai kawana'ati.

Jesus kakudan maparadan-ziiwa

³² Wuru'u dya'utamainauz daonaioranao mako'okan pu'u zii, pidannao na'akan Jesus ida'ati maparadanu'o daonaiora, wuru'u umaparadanunuz oia'o doronai kaina'an idi'o u'ida'a.

³³ Aizii Jesus waata'akan dauna'an oia'o doronai u'ai, sariapa ukaparadanu'ukan. Tuukii pidannao, kasaba'ukinpainao na'ii, di'itinpan, na'iki ĭkian, “Aonaa watukapauzon zii kaikapa'ora'a aimaakan sha'apata-ka'o Israel an.”

³⁴ Mazan Phariseenao kian, “Oia'o doronainao naobanaa taan idi'o u'ati ma'ozaka-karu wuru'u uwaatanuz oia'o doronainao.”

Jesus kasha'oran pidannao dau'an

³⁵ Jesus makon umorowautapan ipai donoi na'iki wiizai sodi kida kawana'ati. Utominapatin-kidan pidannao synagogue ii kida, na'iki ukowaadapan Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'an, na'iki ukakuda pidannao karinainao pabi'inaaka kida'o rinai idi.

³⁶ Tuukii ukasha'ora-kidan ipai wuru'u pidannaouz utukapan idi ĭdopian, na'iki aonaa ĭaitapan na'apam naa pasha'apatinan pa'ida'a, na'apa kaznizonao kawan, aona'oraz ĭtaapiki nii.

³⁷ Ukau'an ukian patominapa-kidaniinao ati, “Udaru paoribai baawu, dyuua'a naa u'aka,

mazan aonaa kaudinainao iriban kasaba'ua'o niizu.

³⁸ Utoriinapa kapaoriba'o ati, uzaamata kizi kaudinainao nii kasaba'uupainao nii wuru'u pa-paoriba aka kidaz.”

10

*Jesus zaamatan
12 pidannao
apostlenao nii*

(Mark 3:13-19; Luke 6:12-16)

¹ Jesus dapadan 12 patominapa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati, na'iki utaan ma'ozaka-karu ĩ'ati ĩwaata-kinaa nii oia'o doronai kida pidannao ai, na'iki ĩkakuda kizi pidannao karinaapainao ipai pabi'inaaka kida'o rinai ai.

² Di'i ĩ'uu kida'a 12 pidannao Jesus zaamatan apostlenao* nii: kiwiin Simon, dakotapa-kariwaiz Peter kii, na'iki u'inawuzu Andrew; James na'iki u'inawuzu John, ĩnao Zebedee dainao;

³ Philip na'iki Bartholomew; Thomas na'iki Matthew, Matthew uruu zaamaapauzoz da'i tax puraatannaa; James, Alphaeus dani, na'iki Thad-daeus;

⁴ Simon, uruu Patriot;† na'iki Judas Iscariot, kaakapa'oraz Jesus.

* **10:2** *apostlenao*: dyuuda-kariwai kakuwaapa'anan Tominkaru naobanai-tinan dau'u. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **10:4** *Patriot*: mizaataakapauzoz pawii zi dau'an. Ba'oran udakotapa-kinao Zealot kii.

*Jesus dyuudan
12 apostlenao*

(Mark 6:7-13; Luke 9:1-6)

⁵ Aizii Jesus dyuudan naa 12 pazaamatani-inao apostlenao nii. Ukakinaowa'akan ĩdyaun, ukian, “Aonaa umako'ona'a Gentilenao‡ di'iti, na'iki Samaria Baara sannao,§ mashaapa-kizi kida donoi di'iti.

⁶ Mazan umako pa'an õpidanannao Israelitenao di'iti, waziwadinainao uz kaznizo kawan.

⁷ Umako ukakuwaapa'an ukowaada kizi maon-apa'a naa Tominkaru naobanai-tinan.

⁸ Ukakuda karinainao, ukadishita-kida mawakainao powaa iti. Ukakuda baiatinainao kichana'iki-kia'o bishoi idi, na'iki uwaata oia'o doronainao pidannao ai. Ōtaanii ma'ozaka-kinai u'ati mawinipinaa-daun, ukau'an usha'apata'a naazu mawinipinaa-daun.

⁹ “Umakon dono, aonaa una'akapa'ana'a upu-raatan umashaapa-kinaa nii;

¹⁰ mana'a una'aka'ana'a umako-kizi iti usaakon oo ba'oran ukamichan oo ba'oran udazkidi oo uwadookori nii. Usha'apanum kau'an pidan kau-dina'o, taa-kao nii u'ati aimaakan uwinipinii.

¹¹ Ukaawan dono na'ia'oram donoi oo wiizai di'iti, udawata pidan na'ii. Na'ia'oram dapaapan an unao, umashaapa ĩdapu ii atii udobatan na'iki.

¹² Umorowautan dono pidannao dapu iti, ukii ĩ'ati, ‘Marii kaiman-karu Tominkaru di'iki'o na'an utuma.’

‡ **10:5** *Gentilenao*: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § **10:5**

Samaria Baara sannao: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

13 Īdapaapan dono unao kaiman, marii kaimana'oraz uparadan na'ian ĭtuma. Mazan ĭmadapaapkan an unao kaiman, ukiwa-kida powaa iti wuru'u kaimana'oraz uparadan.

14 Aizii ĭmadapaapkan dono unao kaiman, oo aonaa ĭabata'azon ukuwaa, udobata na'iki uparada'aka imi'i ukidiba di'iki ĭawunuutapan pu'u.”*

15 Jesus kian, “Ōkowaada'azon mishi'o aimaakan u'ati. Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, Tominkaru pataka'utan nii na'iainao pidannao donoi ii, powa'a zii wunao aia'a Sodom na'iki Gomorrah sannaouz.”†

Pataka'uta-karu nii kaudinainao Tominkaru ati (Mark 13:9-13; Luke 21:12-17)

16 Jesus kian koshan, “Uabata, ōdyuudan unao na'apa kaznizonao dyuuda-kaos kawan baudokorunao bii iti. Ukau'an uaitapin na'apa kowazaz kawan, mazan umashaapa kaiman pidannao tuma orid kawan.

17 Uzaudinpa'a naa pa'i, usha'apanum kau'an pidannao zaamatan nii unao na'iki ĭna'akan nii unao kootowapa-kizai iti, na'iki ĭba'izian nii unao synagogue ii kida.

18 Na'iki ĭna'akan nii unao kazowautapainao wiizai kanaapu ati na'iki kingnao kanaapu ati ōgaru dikin ii. Na'apa'o ida'ana'o nii ukowaadan ĭ'ati, na'iki ba'oran pidannao ati, Kaimana'o Kuwai ōdau'ana'o.

* **10:14** Kidibai parauda-kaos, ukainaabatan Tominkaru marina'atan nii ĭnaos. † **10:15** Sodom na'iki Gomorrah: kotua'o donoinaos. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

19 Aizii uzaamata-kao dono na'iki utiwaa-kidapa-kao dono kootowapa-kizi ii, mana'a udopia'ana'a udawatan dau'u na'apam nii ukian. Taa-karu nii u'ati uaitapa-kinaa nii na'apam nii ukian.

20 Ukau'an uparadan an na'apain, aonaa unaou'o ni'i naa mani parada, mazan uDaru Tominkaru Dorona'o nii parada unao ida'an.

21 “Uruu dono pidannao zowii-kidan nii pa'inawuzunao, na'iki daruinao na'apa'o nii ĭzowii-kidan paudainao. Daniinao kashadapan nii padarunao na'iki pudaronao, na'iki ĭzowii-kidan nii ĭdyaun.

22 Ipai pidannao to'ora-kizaitapan nii unao ōdikin ii. Mazan kanom tuuda'o ipai wuru kida'a atii utokon iti, kazannaata-karu nii uruu.

23 Upataka'uta-kao dono umishidapan dau'an ōgaru bauda'apa'o wiizai di'ii, ukidoapa ba'oran wiizai di'iti. Ōkian mishi'o manawun u'ati, aona'o nii zii ukaudin-kizi ipain Israel an kida'o wiizai an, Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan ua'ii powaa ati.

24 “Aonaa tominpa'o pidan umanawunun pati-ichaan ai, na'iki aonaa poitorui umanawunun panaobanaa ai.

25 Ukau'an turua'o wuru'u tominpa'o pidan tominapanuz patiichaan kawan, na'iki poitorui na'apa panaobanaa kawan. Kadapu'o dakota-kao an Beelzebul‡ kii, aitaniiman udapu ainao pidannao powa'a'o nii zii ĭdakoapa-kao.

‡ **10:25** *Beelzebul*: ba'oran kaarita ida'a udakota-kao Beelzebub kii. Uruu Satan.

Kanom ai tarii-karu
(*Luke 12:2-9*)

²⁶ “Ukau'an aonaa utaria'ana'a pidannao ai. Ipai dizapa-kariwai, aida-kida-kao niizu, na'iki ipai taapa-kariwai kida mashaa, ipai'o nii uaitapa-kida-kao.

²⁷ Wuru'u aimaakan òkowaadaniaz unao ati karikaonan, ukowaada'a naa pa'iz ipai pidannao ati. Kanom aimaakan mashauda'u'o òkowaadan u'ati, ukowaada'a naa pa'iz diiwa'o ida'an pidannao abata kiziz.

²⁸ Mana'a utaria'ana'a wunao aia'a zowia'oraz pidan, mazan udoronaa, aonaa ìka'iitan pazowian pa'an. Mishi'oraiman utarii pa'an Tominkaru ai, ka'iita'oraz pakabootan pidan na'iki udoronaa Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

²⁹ Aonaa mooko dya'utama'o parikowarunao toriauzo-kao masakauda'u sodi'o puraata ida'an karikaonan, mazan upu'u aona'o nii bauda'apa udaru Tominkaru kashaapan ìwaotan imi'i baara ati.

³⁰ Na'iki Tominkaru aitapanii ipai na'apauda'u'oran uzowaud kida uzowau ida'a.

³¹ Ukau'an aonaa utaria'ana'a, usha'apanum kau'an powa'a'o zii umarainapa-kao iriba'o parikowarunao ai.

³² “Na'ia'oram pidan kowaada'o òpidanan paugaru ipai pidannao kanaapu'u, na'apa'o nii kapam òkowaadan òpidanan uruu, òdaru aokazi ia'o kanaapu'u.

³³ Mazan na'ia'oram pidan kowaada'o pamarina'atan ògaru ipai pidannao kanaapu'u, na'apa'o nii kapam òmarina'atan uruu òdaru aokazi ia'o kanaapu'u.

*Aonaa kaimanaaka-karu mani,
mazan mizaataaka-karu
(Luke 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ “Aonaa uzauda-kida'ana'a òkaimanaaka-kida'anan mani pidannao pa'atiaaka wuru'u òwa'atinuz da'ati'i imi'i baara ati. Òwa'atin aonaa òkaimanaaka-kida'anan mani pidannao, mazan òmizaataaka-kida'anan ìdyaun pa'atiaaka.

³⁵ Òwa'atin òpana'ada'anan daonaiora nyukunuu padaru ai, zun padaro ai, dinizoi paimauzo ai.

³⁶ Puiribannaou'o nii manawun wuru'u putarubanao ni'oraz. §

³⁷ Na'ia'oram pidan marainpa'o padaru oo padaro powa'a zii pamarainpan ai ògaru, aonaa turuu na'apa'o pidan da'anan ògaru. Na'ia'oram pidan marainpa'o paudani powa'a zii pamarainpan ai ògaru, aonaa turuu na'apa'o pidan da'anan ògaru.

³⁸ Na'ia'oram pidan aona'o una'aka'azon pacrossannaa,* aonaa turuu na'apa'o pidan da'anan oo ukaudinan òtuma.

³⁹ Na'ia'oram pidan aipa'o pakakupan pa'ida'a, waziwa'o nii karikaonanu'oraz kakupa-karu pa'ai. Mazan kanom marina'ata'o pamashaapauzon kaduz pamishidan dikin ii ògaru, uikodan nii karikaonanu'oraz kakupa-karu.

*Wawinipa kida
(Mark 9:41)*

§ 10:36 Micah 7:6 * 10:38 una'aka'azon pacrossannaa: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-ka'o nii pada'anpan dikin ii Jesus.

40 “Na'ia'oram pidan kaimana'o udapaapan unao, kaimana'o udapaapan õgaru kapam wuru'u; na'iki na'ia'oram pidan kaimana'o udapaapan õgaru, kaimana'o udapaapan wuru'u dyuuda'oraz õgaru kapam.

41 Na'ia'oram pidan dapaapa'o prophet, uaitapan idi Tominkaru prophetin uruu, taa-kaonii uwinipa nii na'apa prophet kawan. Na'iki na'ia'oram pidan kaimana'o udapaapan kaimana'o pidan, ukaimanan idi, na'apa'o nii uwinipa nii taa-kaonii kaimana'o pidan kawan.

42 Na'iki na'ia'oram pidan taa'o wunu bauda'apa'o õpidanan tuzan nii, aonaan pu'u padamata umanawunun, mazan õpidanan uruu, mishi'o nii ukawinipinaata-kaonii na'apa'o dikin ii.”

11

*John Chikaawunuupauzo dyuudan
papoitorunao
Jesus di'iti*

(Luke 7:18-35)

¹ Jesus ipaia'akan dauna'an patominapa-kidan 12 patominapa-kidaniinao, uruu dauna'an umakon naa, utominapa-kida'anan na'iki ukakuwaapatina'anan wiizai kida kawana'ati, Galilee Baara an kida'oraz.

² Taraa-kizai ia'o John Chikaawunuupauzo, uabatan dono Christ sha'apatanii kida dau'u, uruu idi udyuudan patominapa-kidaniinao pishaa'anan Jesus.

³ Ìkaawan dono'o naa u'idi'iti ìkian u'ati, “Pukowaada wa'ati, pugaru'u naa mishi wuru'u

wa'ati'o ni'oraz John kowaadauzoniaz, oo wazaudapa zii ba'oran?"

⁴ Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, "Umako powaa iti John di'iti, ukowaada'an kanom uabatanii na'iki utukapanii õsha'apatan:

⁵ ishaawunu'o, turuu utukapan; machi'ikaka'o, chi'ika; kabisho'o kichana'iki-kia'o bishoi idi, kaiman ubisho manakan; makina'o, abata; mawaka'o, kakuda-kao powaa iti; pataka'utina'o, abata Kaimana'o Kuwai.

⁶ Konaukia'o nii pidan aona'oraz ukashadan pamishidapan õgaru."

⁷ John tominapa-kidaniinao kiwan dauna'an, Jesus kakuwaapan naa John dau'u iriba'o pidannao ati. Ukian ĩ'ati, "Umakonkan dono'oraz John di'ii mapidantaka'o baara ia'oraz, sha'apa'oram pidan uzauada-kida utukapan na'ii uruu dono? Pidan, pinidi saba awaru dawuapa-kidanii kawanu'o?

⁸ Kanom sha'a utukapa'azon na'ii umakonkanuz na'ii? Daonaiora, umanawunu'o kamicha kida ukaiwadapanii? Pidan kaiwaadapa'oraz na'apa'o kamicha, mashaapa'o umanawunu'o kabaun ii.

⁹ Ukowaada õ'ati, kanom sha'a utukapa'azon na'ii umakonkan dono na'ii? Tominkaru prophetin sha'a? Prophet mishi uruu, mazan powa'a zii prophet ai.

¹⁰ Uruu John dau'ana'o saada-kariwaiz Tominkaru Paradan ida'a. Ukianuz. 'Puabata, õdyuudan pidan pu'ua'ati kakuwaapa'o nii õ'ati,

uru'o nii saabaa pumako kizi.' ”*

* **11:10** Malachi 3:1

11 Udauna'an Jesus kian, “Mishi'o ōkian u'ati, aonaa na'iam pidan shakata'o da'a'a imi'i baara'a umanawunu'o nii John Chikaawunuupauzo ai. Mazan pidan, aona'oraz umanawunun Tominkaru naobanai-tinapa-kizi'i, upu'u umanawunu'o uruu John ai.

12 “John Chikaawunuupauzo sakadan di'iki'o pakaudin an atii kai, Tominkaru naobanai-tinan tuubarudin an, dikauda'o pidannao tiwaan pu'u pamashaatanuz.

13 Kiwiitapa John kakuwaapan ua'ij, ipai kotua'oraz Tominkaru prophetinnoo kakuwaapan, na'iki kotua'oraz Moses kakinaori kowaadan na'apam nii aimaakan sha'apan.

14 Aizii umishidan an wuru'u ūkuwaa kidaz, John, uru'u naa wuru'u Elijahaz, ūkowaadaniaz Tominkaru dyuudan nii.†

15 Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!

16 “Na'apam dii mani ōkainaabatan kainao pidannao? Na'apa'o ūdyaun koraiziannao kawan sakanatapainaoz pamakinaotin-kizi ii, kadakoinpainaouz pa'atiaaka.

17 Ūkian kaikapa'a: ‘Watauan pu'u mazida-karu kunnaa unao ati, mazan upu'u aonaa ukonaupan. Wakunuian pu'u u'ati baaranai ia'o ukunuuauzokao, mazan upu'u aonaa uzaadan.’

18 Ukau'an na'apa'o John, sanadinpauzo uruu, na'iki aonaa utuzapauzon. Uruu idi pidannao kian udau'an, ‘Kaina'a oia'o doronai u'ida'a.’

19 Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o aroopauzon na'iki tuzauzo wine, uru'u naa pidannao kian udau'an, ‘Aushaa, utukapa arawu'u

† 11:14 Malachi 4:5

kashabakizi na'iki tuzapauzo uruu. Unaudapa pakaminauda'u-tinpan wunao idi'i zaamaapau-zonaouz tax puraatannaa, na'iki ba'oran oiainao pidannao tuma.' Tominkaru aitapaaban wuru'u tukapa-kida-kariwaiz umishiin wuru ida'ana'a sha'apaapa-kariwaiz.”

*Donoi ii kida'o pidannao,
aonaa ĩmishidan Jesus
(Luke 10:13-15)*

²⁰ Donoi kida, Jesus sha'apata-kiziz iriba umanawun kida'o aimaakan padamata, mazan upu'u aonaa na'ii sannao tanawatinan pa'oian ai. Uruu idi Jesus aidan paparadan na'ii sannao mamishidakan dikin ii.

²¹ Ukian, “Kasha'ora'o nii manawun pubaiaapan Chorazin! Pugaru Bethsaida, na'apa'o nii pubaiaapan kasha'ora'o manawun! Aizii wuru'u umanawun kida'oraz aimaakan sha'apata-kariwaiz u'ida'a, usha'apata-kao an mani Tyre na'iki Sidon‡ ii, sariapa mani na'ii sannao morokodan kamicha kasha'ora-karu daara kida. Na'iki sariapa mani ĩkadadainan pariti'i idi, ĩtukapa-kida-kinaa nii mishi patanawatinan pa'oian ai.

²² Mishi'o ōkian u'ati, awutapa'o nii zii Tominkaru pataka'utan Tyre na'iki Sidon sannao unao ai, wuru kamoo dono'o Tominkaru kootowapa-kidanuz naa pidannao.

²³ “Aizii unao Capernaum sannao, u'itiiman umanawunu'o nii unao aokazi ii? Aonaa, mazan kii'an ukaboota-kao nii Tuubaru'o Tikazi

‡ 11:21 Tyre na'iki Sidon: donoi kida, aonaa Jewnao mashaapa-kizi mani.

wu'iti. Wuru'u umanawun kida'oraz aimaakan, sha'apata-kariwaiz u'ida'a sha'apata-kao an mani Sodom§ ii, kaina'a zii mani wuru'u donoiz kai.

²⁴ Mishi'o, ukau'an Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, powa'a'o nii zii Tominkaru pataka'utan unao, Sodom sannao ai.”

*Uwa'ati ò'ida'ati
usookapa kizi
(Luke 10:21-22)*

²⁵ Na'apain uruu dono Jesus toriinpan, ukian, “Òdaru, aokazi iainao na'iki imi'i baara ainao naobanaa, òkonaukii-kidan pugaru, usha'apanum kau'an putukapa-kidan idi'i naa pa'inainao ìtominpan ati, pumataapadakaniaz umanawunu'o aitapainao aitapan.

²⁶ Mishi'o òdaru, na'apa kida'o sha'apan puaiapan kawana'ati'o.”

²⁷ Aizii Jesus kian ì'ati, “Òdaru taanii ò'ati ipai aimaakan pa'idi'iki kida'oraz. Aonaa kanom aitapan ògaru uDaniz, soo òDaru. Na'iki aonaa kanom aitapan òDaru, soo ògaru uDani. Na'iki pidannao òzaamataniinaouz aitapa'o nii uruu.

²⁸ “Uwa'ati ò'ida'ati ipai unao mizainainao kimisha'o padowautapanii idi, òtaan nii sookapaku u'ati.

²⁹ Uzaamata òdopawa, una'aka kiziz na'iki utominapa ò'idi'iki, usha'apanum kau'an kaimana'o ònyukunuu na'iki aonaa atadinpa'o mani wuru'u ògaruz. Uruu idi uikodan nii mishi'o manawun sookapa-karu.

§ 11:23 Sodom: kotua'o dono mainaabata-kariwaiz pidannao oian idi. (Genesis 19:24-28)

30 Wuru'u òdopawa òtaan ni'oraz u'ati masha'apanna'o na'iki shaakada'o.”

12

Jesus uruu

Sookapa-karu Kamoon naobanaa

(Mark 2:23-28; Luke 6:1-5)

¹ Aizii Sookapa-karu Kamoon dono, Jesus do-batapan patominapa-kidaniinao tuma zakapu an paoribai wheat baawu an. Na'apain utominapa-kidaniinao zamazin naa, uruu idi ìkaraowaanan wheat aka, na'iki ìnikapaanan naazu.

² Aizii Phariseenao tukapan idi ìsha'apatinanz na'apa, sariapa ìkian Jesus ati, “Putukapa, putominapa-kidaniinao aonaa ìizo'atin mani wakakinaorinaa wuru'u ìsha'apatanuz kaikapa'ora'a Sookapa-karu Kamoon dono.”*

³ Jesus dako'atin ìdyaun, ukian, “Aonaa mooko utukapauzon kaarita ida'a'oraz usaadinpan kanom King David sha'apatauzonii, tawuru dono'o uruu na'iki upidanannao zamazin dono'oraz?†

⁴ Umorotan Tominkaru Dapu nazo iti, na'iki unikan papidanannao tuma bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Na'apa'oraz wazootapa-karu kak-inaorii wuru'u pidan nikanuz wuru'u bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Soo faadaanao karikao-nan taapada-kariwaiz ìnikan wuru'u breadiz.

⁵ Na'iki aonaa mooko uaitapan Moses kakinaori ida'a'oraz usaadinpan, ukowaadanuz faadaanao

* **12:2** Phariseenao ati, Jesus tominapa-kidaniinao kaudinan wuru'u ìkaraodanz wheat aka kida Sookapa-karu Kamoon dono.

† **12:3** 1 Samuel 21:1-6

sha'apata pakaudin-kiz, Tominkaru Dapu ii sookapauzo-karu kamoon dono, mazan upu'u aonaa ĩtaapa-kaao ĩsha'apatan oia'o, ĩmaizo'atikan pu'u kakinaorii?

⁶ Ōkowaadan nii u'ati, di'i utuma'oraz, powa'a'o zii umanawunun Tominkaru Dapu ai.

⁷ Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian, 'Kamunanuaba-karu wuru'u ōaipaniaz, aonaa uzai taa-kariwaiz mani.' Uaitapan an mani kaimanaiman na'apa'oram wuru'u parada-karuz, aonaa mani udakotan pidannao oiainao nii, masha'apata-kainaouz oia'o.

⁸ Usha'apanum kau'an Daonaiora Aokazi Iki'o Sookapa-karu Kamoon naobanaa uruu."

*Jesus kakudan pidan
makiitaka'o paka'u
(Mark 3:1-6; Luke 6:6-11)*

⁹ Na'iki'o Jesus makon synagogue iti.

¹⁰ Na'ii na'a'o daonaiora, aonaa uka'u kiitinan, mawaka'o uka'u. Pabi'i kida pidannao na'ii aipainao pazaamatan Jesus usha'apatinan ida'an pana'iti kakinaorii ai. Uruu idi ĩpishaanuzu, ĩkian, "Aonaa mani u'oian wakakinaorinaa ati pidan kakudan pidan Sookapa-karu Kamoon dono?"

¹¹ Jesus dako'atin, ukian ĩ'ati, "Na'apa dii mani unao sha'apatinan bauda'apa'o u'uza kaznizo waotan an munapo'o ka'unaru di'iti Sookapa-karu Kamoon dono? Aona'o nii mani uso'otankanuz na'apain?"

¹² Aizii pidan mani, powa'a'o zii umanawunun kaznizo ai. Ukau'an aonaa u'oian wakakinaori-

naa ati, washa'apatan kaimana'o Sookapa-karu Kamoon dono.”

¹³ Uru'u naa ukian daonaiora makiitaka'o paka'u ati, “Pusawada puka'u.” Sariapa usawada'akanuz, na'iki sariapa uka'u kaimana'akan na'apa ba'oran uka'u kawan.

¹⁴ Uruu idi na'iki'o Phariseenao makon ĩkadakotina'anan pa'idiwaru sodi, ĩaitapa'azon na'apam kizi pazowian Jesus.

*Tominkaru zaamatanii
papoitoru nii*

¹⁵ Jesus abatan naa na'apam pasha'apata'azoo-
kao, sariapa umakon na'iki. Na'iki iriba pidan-
nao da'ananuzu. Uruu dono ipai ukakudan kari-
nainao na'ii.

¹⁶ Ukakinaowa'akan ĩdy aun, aonaa kizi
ĩkakuwaapan udau'u ba'orainao ati.

¹⁷ Uruu umishian naa na'apa'oram Tominkaru
kiauzonuz prophet Isaiah ida'an.

¹⁸ “Di'i uruu'u ōzaamataniaz ōpoitoru nii,
uruu wuru'u ōmarainapanii na'iki ōnyukunuu-
ati'oraz.

Ōtaan nii ōdorona u'ida'a, na'iki ukakuwaapan nii
sakitapa'o mashaapa-karu Tominkaru
tuma'o dau'u,
ipai pabi'inaaka'o pidannao ati.

¹⁹ Uruu wuru'u ōzaamataniaz ōpoitoru nii,
aona'o nii ukadakowaakapauzon, na'iki
aona'o nii ukadokouzon diiwa.
Aona'o nii uparadan diiwa'o ida'an dunapo
an kida.

²⁰ Aona'o nii umanawutan ramitapa'o,
na'iki aona'o nii umakadan suduupa'o
upu'ukapan.

Ukau'an karikaonanu'o nii ukamunanban,
 atii udikintan nii oii kida'o aimaakan mishi'o
 kaiman-karu ida'an.

21 Na'iki uruu ati'o nii ipai pidannao donozinaa
 kida nyukunuu,
 ĩzaudapan pakazannaata-kaō.”‡

*Pidannao kian kaina'a oia'o doronainao zowau-
 naa Jesus ida'a*

(Mark 3:20-30; Luke 11:14-23)

22 Uruu dauna'an pidannao na'akan Jesus
 ida'ati ishaawun na'iki maparadanu'o pidan,
 wuru'u una'apaitanuz oia'o doronai kaina'an
 idi'o ida'a. Ukau'an Jesus kakuda uruu. Uruu idi
 kaimana'a naa uparadan, na'iki kaimana'a naa
 utukapan.

23 Tuukii pidannao di'itinpan Jesus sha'apatanii
 kida dau'an. Uruu idi ĩkian, “David Takaan-daun§
 mani arawu'u?”

24 Aizii Phariseenao abatan idi ĩna'apan, sari-
 apa ĩkian pa'atiaaka, “Oia'o doronainao naobanaa
 Beelzebul* taan idi'o uma'ozaka-kinaa nii wuru'u
 uwaatanuz oia'o doronainao.”

25 Jesus aitapa na'apa'oram ĩdi'itinpan. Uruu idi
 ukian ĩ'ati, “Bauda'apa'o wiizai ida'a'a pidannao
 mashaapan, ĩmizaataakapan an pa'atiaaka, aona'o
 nii wiizai na'an kotua'iki. Na'ia'oram pidannao
 donoi ainao, ĩmashaapan an buutaaka pairiban-
 nao ai, na'iki ĩmizaataakapan an pa'atiaaka, aona'o
 nii donoi na'an kotua'iki. Na'ia'oram pidannao

‡ **12:21** Isaiah 42:1 § **12:23** *David Takaan-daun*: Kotua'o
 Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun
 umanawunu'o naobanai nii. * **12:24** *Beelzebul*: ba'oran kaarita
 ida'a udakota-kaō Beelzebub kii. Uruu Satan.

mashaapainao bauda'apa'o kabaun ida'a buutaakapan an pairibannao ai, na'iki ĩmizaataakapan an pa'atiaaka, aona'o nii ĩmashaapan baokopa kotua'iki.

²⁶ Aizii Satan waatan an papoitorunao oia'o doronainao, ĩbuutaakapan na'iki ĩmizaataakapan pa'atiaaka wuru'u. Ukau'an aona'o nii Satan naobanai-tinpan kotua'iki.

²⁷ Unao, ukian ōwaatan oia'o doronainao, oia'o doronainao naobanaa Beelzebul taan ida'ana'o ōma'ozaka-kinaa nii. Mazan kanom taa'oraz mooko unao pidanannao ati ĩma'ozakannaa nii, ĩkaboota-kinaa nii oia'o doronainao? Beelzebul? Aonaa. Ukau'an uruu na'apa kida'oraz kainaabata u'ati, na'apa'oram wuru'u upozawatapanuz.

²⁸ Mazan wuru'u ōwaatanuz oia'o doronainao pa'an Tominkaru taanii ida'ana'o ō'ati padoronaa ōma'ozakannaa nii, na'apa'o kainaabata kaina'a'anaa Tominkaru naobanai-tinan ubii'i.

²⁹ “Kaikapa'o kawanu'o wuru'u: Aonaa na'ia'oram pidan ka'iita'o nii pamorotinan ma'ozaka'o daonaiora dapu, una'aka'azon an usha'apauz kida u'ai udapu iki, soo udodowan nii zii wuru'u ma'ozaka'oraz pidan kiwiin. Uruu udauna'an turua'o ni'i naa una'akan usha'apauz kida udapu iki.

³⁰ “Na'ia'oram pidan aonaa ō'ida'atanpu'u mani, ōtaruba uruu. Na'ia'oram pidan aona'o ukasaba'uupan ōtuma, pararaa-bi'ita'o ōkasaba'uunii wuru'u.

³¹ “Ukau'an ōkowaadan u'ati, sha'apa'oram pidan sha'apatan an oia'o pairiban ati, na'iki udakooan Tominkaru, marina'ata-karu nii wuru'u u'oianuz

u'ai. Mazan udakooan an Kaimana'o Doronaa, aona'o nii u'oian marina'ata-kao u'ai.

³² Na'ia'oram pidan dikauda'o uparadan Daonaiora Aokazi Iki'o dau'an, marina'ata-karu nii u'oian u'ai, mazan na'ia'oram pidan dakoopa'o Kaimana'o Doronaa, aona'o nii na'apainim u'oian marina'ata-kao u'ai, kai oo diina'iti'i.

*Paoribai aitapa-kao
pa'aka ida'an
(Luke 6:43-45)*

³³ “Puaipan an kaimana'o paoribai aka, ziwu'o uaipan pupaoriba. Paoribai maziwukan dono, dikauda'o nii u'aka. Aitapa-kariwai ziwu'o paoribai pa'aka ida'an.

³⁴ Unao kichana'iki-kia'o kowazaz, aonaa na'itim uparadan kaimanan. Kanom nyukunui ia'oraz utaapa-kao kida, uru'o nii kodita-kida-kariwaiz.

³⁵ Kaimana'o pidan, ukodita-kidan nii kaiman kida'o aimaakan, pataapanii panyukunuu kaimanan di'iki. Dikauda'o pidan, ukodita-kidan nii dikauda kida'o aimaakan, pataapanii panyukunuu dikaudan di'iki.

³⁶ Aizii ōkowaadan u'ati, Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, ūkootowapa-kida-kao nii ipai dikauda kida'o paparadauzonii dikin ii.

³⁷ Usha'apanum kau'an uparadauzonii kida ida'ana'o nii ukainaabatan, kaimana'o unao oo oia'o.”

*Jesus kaiwaan Jonah
pakainaaribanaa nii
(Mark 8:11-12; Luke 11:29-32)*

38 Udauna'an pabi'i kida Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian Jesus ati, “Tiichaa, waturapa'azon pusha'apatan umanawunu'o aimaakan kainaabata'o nii Tominkaru di'iki'o pugaru.”

39 Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian ĩ'ati, “Soo oia'o na'iki maizo'ati-kainao pidannao wuru'u tukapa'azo'oraz aimaakan kainaabata-ka'o pa'ati. Aona'o nii kanom ida'an ukainaabata-ka'o u'ati, soo prophet Jonah ida'ana'o nii.

40 Jonah na'ian kawan udaru'o kopau toba nazo ii idikinauda'u kamoo na'iki idikinauda'u maruta'o. Na'apa'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o na'ian kapam idikinauda'u kamoo na'iki idikinauda'u maruta'o imi'i ka'azo ii.

41 Pidannao Nineveh sannao kadishitan nii wuru kamoo dono'o, Tominkaru kootowapakidanuz ipai pidannao, na'iki ĩdakoopan nii kainao pidannao, usha'apanum kau'an ĩnao ĩtanawatinanii pa'oian ai Jonah kowaadan dono ĩ'ati Tominkaru paradan. Mazan di'ora'a pidan utuma'oraz, powa'a'o zii umanawunun Jonah ai.

42 Sheba iki'o Queen naobanaiaba kadishitan nii wuru kamoo dono'o, Tominkaru kootowapakidanuz ipai pidannao, na'iki odakoopan nii kainao pidannao, usha'apanum kau'an owa'atinii munapo'o amazada tokon ikinapu, oabata'azon idi Soloman aitapaaban dau'u. Mazan di'ora'a pidan utuma'oraz powa'a'o zii umanawunun Soloman ai.

*Oia'o doronai padantan powaa ati
(Luke 11:24-26)*

43 “Na'apainim oia'o doronai koditan pidan di'iki, umakon nii amazada arada'o di'ii'aka, udorotapan naa pamashaapa-kizi nii. Aizii aon-aan dono uikodan pamashaapa-kizi nii,

44 uru'u naa ukian paaipan ati, ‘Ōkiwan nii powaa iti ōdapu iti.’ Uruu idi ukiwan naa powaa iti, na'iki uikoda wuru'u padapuz aonaa kanom mashaapa'o nii na'ii, kaiman uparaudapa-kaō.

45 Uruu idi umakon una'anan 7 ba'oran oia'o doronainao powa'a'o zii manawun idikaudan kida pa'ai. Uruu idi imorotan na'iki na'ia'a naa imashaapan. Uruu dauna'an powa'a'o nii zii pidan dikauda'akan kiwiini'o ai. Ukau'an na'apa'o wuru'u oiainaouz pidannao kai'oraz naa imashaapan.”

*Jesus daro na'iki u'inawuzunao
(Mark 3:31-35; Luke 8:19-21)*

46 Jesus kadakotinan pu'u zii pidannao ati, udaro na'iki u'inawuzunao kaawa'akan na'iti, ikadishitapan paniba ii iparada'azon u'ati.

47 Uruu idi bauda'apa pidan na'ia'o kian Jesus ati, “Putukapa, pudaro na'iki pu'inawuzunao paniba ii, iparada'azon pu'ati.”

48 Jesus kian u'ati, “Kanom ōdaro nii, kanom ō'inawuzunao nii.”

49 Usawadan paka'u patominapa-kidaniinao di'iti na'iki ukian, “Di'i ōdaro na'iki ō'inawuzunao.

50 Kanom sha'apatina'o ōdaru aokazi ia'o aipan kawana'ati, inao wuru'u ōdadakoo, ō'inawuzu na'iki ōdaro.”

13

*Di'itinapa-kinai kuwai,
pidan paopa'o daua'o
(Mark 4:1-9; Luke 8:4-8)*

¹ Na'apain uruu kamoo dono, Jesus makon na'ia'o kabaun di'iki karishii za'iti, na'iki na'ii usakanatan udanoma ii.

² Iriba pidannao kasaba'ukinan u'ida'ati, uruu idi upaidinan kanawa zo'iti, na'iki usakanatan na'ii pidannao na'ian pu'u karishii za'a.

³ Udauna'an uparadan, ukaiwaa di'itinapa-kinai kuwai kida, patominapa-kida-kinaa nii i'dyaun. Ukian, "Baukapaiman, pidan makon pazakapun iti upaopa'anan papaoriba uuda kida.

⁴ Pabi'i kida upaoriba uuda upararaanii kida waotan dobaapa-kizai an, kotu'uznao kaawan na'iti, sariapa i'nikanuzu.

⁵⁻⁶ Ba'oran kida upararaan kubata'o imi'i ida'an. Kadiman usoda'akan padamata, mazan kamoo wiicha'akan idi, sariapa uzowian wuru'u soda'aka'oraz zii paoribai sodi kida. Usha'apanum kau'an aonaa na'itim u'ishataba'u zaamatanan.

⁷ Pabi'i kida upaoriba uuda waotan kaiwada-karu bii an. Sariapa ukau'an kaiwada-karu bazobatanuzu.

⁸ Mazan pabi'i upararaanii papaoriba uuda kida kaimana'o imi'i ida'an. Uruu idi ukaakan powa'a zii uka'uudan diri'i kida, ba'oran kida uka'uudan diri'i kida manawun.

⁹ Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!"

*Kanom ni'o Jesus kaiwaan
di'itinapa-kinai kuwai kida
(Mark 4:10-12; Luke 8:9-10)*

¹⁰ Uruu dauna'an patominapa-kidaniinao pishaan Jesus. Īkian u'ati, “Kanom nii pukakuwaapan pidannao ati di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an?”

¹¹ Udako'atin ĩdyaun, ukian, “Unao ati'o karikaonan utaa-kao wuru'u aitapaaba-karuz Tominkaru naobanai-tinpan daua'oraz aona'oraz uaitapanata-kao, mazan wunao ati'i, aonaa utaa-kao wuru'u aitapaaba-karuz.

¹² Ukau'an pidan kaina'a'o aimaakan u'ida'a, aimaakan taa-karu nii diri'i powa'a zii u'ati. Uruu idi powa'a'o nii zii udiri'in u'ida'a. Powa'a zii manawun udiri'in uaiapa-kao ai. Mazan wuru'u pidan, aona'oraz kanom u'ida'a, kanom masakauda'u sodi'i u'ida'a, kazata-karu nii u'ai.

¹³ Uruu idi'o ōkaiwaan wuru'u di'itinapa-kinai kuwai kidaz ōkakuwaapan dono ĩ'ati. Uruu idi awunuutapa padamata ĩdyaun, mazan aonaa ĩtukapan, na'iki ĩabatapan padamata, mazan aonaa ĩabatan, na'iki aonaa ĩaitapan.

¹⁴ ĩnao ukau'an wuru'u mishia'oraz Tominkaru poitoru Prophet Isaiah paradan. Ukianuz kaikapa'a:

‘Uabatapan nii mazan aona'o nii uaitapan uabatanii,
uawunuutapan nii padamata, mazan aona'o
nii utukapanuz.

¹⁵ Usha'apanum idi wuru'u pidannaouz ĩdadaradan panyukunuu,
aonaa ĩabata'azon na'iki aonaa ĩtukapa'azon.

Mazan ĩtukapa'azon an mani,
 ĩabata'azon an mani,
 na'iki ĩaitapan an mani kaiman panyukunuu
 ii,
 uruu idi ĩtanawatin mani õ'ida'ati,
 na'iki õkakuda mani ĩdyaun.' Tominkaru kian.*

¹⁶ “Kaiman zii unao ati, utukapan idi uawun idi,
 na'iki uabatan idi ukinao idi.

¹⁷ Mishi'o õkian u'ati. Iriba Tominkaru
 prophetinnao na'iki kotua'o kaimanainao
 pidannao, tuukia'o padamata ĩtukapa'azon wuru'u
 utukapaniaz usha'apata-kaos, mazan aonaa
 ĩtukapanuzu. Na'iki ĩabata'azon uabatanii, mazan
 aonaa ĩabatauzonuzu.

*Jesus kainaabatan pakuwaa paopa'o daua'oraz
 (Mark 4:13-20; Luke 8:11-15)*

¹⁸ “Aizii uabatapa uaitapa kizi na'apam
 õkainaabatan paopa'o daua'oraz kuwai.

¹⁹ Pidannao abatainaouz kuwai, Tominkaru
 naobanai-tinan dau'an, mazan aonaa ĩaitapanuz.
 ĩnao na'apa'o uudai kawan pararaa-kariwaiz
 dobaapa-kizai an. Satan kaawa'akan na'an,
 masha'apannaa uzaamata'akan wuru'u paowa-
 kariwaiz na'an kida.

²⁰ Uudai kida pararaa-kariwaiz kuba baawu
 an, kainaabata na'apa'o pidannao, ĩabatan dono
 sodi'o karikaonan, ĩkonaukii-kida'akan Tominkaru
 daua'oraz kuwai.

²¹ Mazan aonaa ĩtaapan kuwai kaimanaiman
 pa'ida'a, uruu idi aonaa umashaapan kotua'iki
 ĩ'ida'a. Ukau'an na'apainim ĩbaiaapan dono oo

* **13:15** Isaiah 6:9-10

ĩpataka'uta-kaos kuwai dikin ii, sariapa ukaakinpan.

²² Aizii uudai kida pararaa-kariwaiz kaiwada-karu baawu an, kainaabatan na'apam pidannao abatainaouz kuwai padamata. Mazan ĩdi'itinpan aimakaan aiapa-kaos dau'u, na'iki kasha'apauzi-karu dau'u. Uruu idi ĩmanyukunuutan naa wuru'u kuwaiz. Na'iki aona'a naa ĩsha'apainpan kaiman kuwai kawana'ati.

²³ Na'iki wuru'u uudai kida paowa-kariwaiz kaimana'o imi'i ida'an, uruu kainaabatan wunaou'u abatainaouz kuwai na'iki kaiman ĩaitapanuz. Uruu idi ĩmashaapan naa ukawana'ati, paka'iitinan kawana'ati kida, na'apa paoribai kida kawan kaaka'oraz kaiman, ba'oran kaakan powa'a zii udiri'in kida.”

*Di'itinapa-kinai kuwai kazamaka'o
paowanaka-kaos dau'o*

²⁴ Aizii Jesus kowaadan ba'oran di'itinapa-kinai kuwai ĩ'ati. Ukian, “Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: pidan paowan kawan kaimana'o paoribai uuda kida pazakapun ii.

²⁵ Aiwaka'an ipai pidan da'awun pu'u, utaruba kaawan uzakapun ii. Upaowankan kazamaka'o uuda kida upaoriba wheat bii an, udauna'an umako'okan naa.

²⁶ Paoribai sodan dono'o naa na'iki ukaakan dono'o naa, kaina'a kazamaka'o kida sodan ĩbii an kapam.

²⁷ Upoitorunao kaawan u'ida'ati, na'iki ĩkian u'ati, 'Naobanai, kaimana'o paoribai uuda kida

sha'atii pupaowanii, mazan diina'a'a naa kaza-
maka'o kida aidinanu'u.'

²⁸ “ ‘Ōtaruba wuru'u paowanka'oraz na'apa'o,'
ukian ĩ'ati.

“Upoitorunao kian u'ati, ‘Puaiapa waso'otan
wuru'u kazamaka'oraz?’

²⁹ “ ‘Aonaa,' ukian ĩ'ati. ‘Panaadon uso'otan
dono kazamaka'o, uso'otan nii paoribai kida ka-
pam.

³⁰ Marii zii paoribai na'iki kazamaka'o sawatan
baokopa atii paoribai dukutapa-ka'o dono. Aizii
udukutapa-ka'o ua'ii, ōdyuudan nii dukutapainao
so'otan kazamaka'o na'iki ĩkasaba'uunuzu, na'iki
udauna'an marii ĩkawaodanuzu. Mazan ōpaoriba
aka, ōdyuudan nii ĩsaabaanuz padapunaa di'iti.’ ”

*Di'itinapa-kinai kuwai, paoribai mustard uuda
daua'o*

(Mark 4:30-32; Luke 13:18-19)

³¹ Jesus kowaadan ĩ'ati ba'oran di'itinapa-kinai
kuwai. Ukian, “Kaikapa'o wuru'u Tominkaru
naobanai-tinapanuz: mustard uuda paowa-ka'o
kawan zakapu ii.

³² Wuru'u mustard uudaz, uruu duusodi'o
manawun ipai ba'oran paoribai uuda kida
ai. Mazan usodan dono, udyaupain nii udaru
ba'oran paoribai kida ai. Udaru'o paoribai
nii utominan, uruu idi kotu'uznao kaawan
ĩkashimakainpan uwaoda an kida.”

*Di'itinapa-kinai kuwai,
yeast daua'o*

(Luke 13:20-21)

³³ Jesus kowaadan ĩ'ati powa'a zii ba'oran
di'itinapa-kinai kuwai. Ukian, “Kaikapa'o wuru'u

Tominkaru naobanai-tinapanuz: pidan muudan kawanu'o masakauda'u yeast diri'i'o poroom-bi'iti, atii upoodadan ipai diri'i'oraz poroom.”

Kanom ni'o Jesus kaiwaan tominapa-kinai kuwai kida

(Mark 4:33-34)

³⁴ Jesus kaiwaan di'itinapa-kinai kuwai kida pakakuwaapa-kinaa nii iriba'o pidannao ati. Aonaa na'apainim ukakuwaapauzon i'ati makaiwaaka-daun uruu kaduz kuwai.

³⁵ Ukakuwaapauzon na'apa umishii-kinaa Tominkaru prophetin kianuz.

“Ōkaiwaan nii di'itinapa-kinai kuwai kida

ōparadinan dono i'ati.

Ōkowaadan nii i'ati aimaakan kida

aona'o ãaitapauzo-kao kida,
amazada tominan di'iki'o.”

Jesus kainaabatan kazamaka'o dau'oraz di'itinapa-kinai kuwai

³⁶ Jesus mako'okan dauna'an iribainnao pidannao di'iki, uru'u naa umorotan kabaun nazo iti. Utominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, na'iki ikian u'ati, “Pukowaada wa'ati na'apa'oram wuru'u di'itinapa-kinai kuwai kainaabataniaz zakapu ia'o kazamaka'o dau'oraz.”

³⁷ Jesus kian i'ati, “Wuru'u paowa'oraz kaimana'o paoriba uuda kida, uruu Daonaiora Aokazi Iki'o.

³⁸ Wuru'u zakapuz, uruu imi'i baara. Kaimana'o paoribai uuda kida, uruu pidannao naobanaitapainao ni'o Tominkaru. Wuru'u kazamaka'oraz, uruu Satan pidannao.

39 Na'iki wuru'u utarubaz paowanka'oraz kazamaka'o, uruu Satan. Wuru'u paoribai so'otapa-ka'o, uruu amazada katokon-tinan dau'ana'o. So'otapainauz paoribai, ĩnao angelnao wuru'u.

40 Aizii wuru'u kazamaka'o kasaba'uu-ka'oaz na'iki ukawaoda-ka'oaz, na'apa'o nii aimaakan sha'apan di'ora'a amazada katokon-tinan dono.

41 Daonaiora Aokazi Iki'o dyuudan nii papoitoru angelnao kaboota'anan panaobanai-tinapa-kizi ai ipai aimaakan sha'apata-kida'oraz oia'o pidanna'o ati, na'iki ipai sha'apatainaouz oii kida'o,

42 ĩkabootan nii ĩdyaun Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Na'ia'o nii ĩzaadan tuukii na'iki ĩkuzowan nii paudako padopian idi.

43 Mazan kaimanainao, Tominkaru pidannaouz, ĩkanadapan nii na'apa kamoo kawan paDaru naobanai-tinapa-kizi ii. Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!"

*Di'itinapa-kinai kuwai,
kawinipina'o
aimaakan dizapa-ka'o daua'o*

44 "Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: kawinipina'o aimaakan dizapa-ka'o kawan zakapu ii. Pidan ikodanuzu, sariapa udida'akan powaa itiz. Tuukii ukonaukian, uruu idi usellian ipai pasha'apauz. Udauna'an utorian wuru'u zakapuz pa'idiwau nii.

*Di'itinapa-kinai kuwai,
pearl daua'o*

45 “Kaikapa'o kapam wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: pidan dorotapa'o kawan kawinipina'o aimaakan, pearl kia'o u'uu.

46 Aizii uikodan dono bauda'apa dobata'o uwiniipinaa, uru'u naa usellia'anan ipai pasha'apauz, na'iki utorian naa wuru'u pearl pasha'apauz winipinaa ida'an.

*Di'itinapa-kinai kuwai,
kopautapauzono dau'o*

47 “Kaikapa'o kapam wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa'o kopautapainao sairoopan kawan karishii ii, na'iki ĩzaamatan pabi'inaaka kopau.

48 Aizii ĩsairon paidan dono'o naa, ĩmaaratan naazu unaawa iti, na'iki ĩwidauan naa wuru'u kopau kidaz. Kaiman kida'o kopau, ipai ĩpaidan pakinnaa kida zo'iti. Mazan dikauda kida'o kopau, aonaa ĩaipan, ipai ĩkabootan kidaz.

49 Na'apa'o nii di'ora'a amazada katokon-tinan dono. Angelnao makon nii di'itinapa kida'a ĩwidaua'anan oiainao pidannao kaimanainao pidannao ai.

50 Na'iki ĩkabootan nii ĩdyaun Tuubaru'o Tikazi wu'iti, na'ia'o nii ĩzaadan tuukii na'iki ĩkuzowan nii poudako padopian idi.”

*Pa'ina'o na'iki kotua'o kuwai
dau'o*

51 Aizii Jesus kian ĩ'ati, “Uaitapa na'apa'oram dau'ati'o kaiwuru'u ōkuwaa kidaz?”

“Oo,” ĩkian u'ati.

52 Na'iki ukian ĩ'ati, “Ukau'an pidan tiichaa-pauzo Moses kakinaori dau'u, aitapa'oraz naa kapam Tominkaru naobanai-tinpan dau'u, na'apa'o

uruu pidan kawan saabaa'o umanawun kida'o aimaakan, kotu'u kida'o na'iki pa'inaa kida'o aimaakan pakaiwaan nii.”

*Nazareth sanna
manaudapkan Jesus*

(Mark 6:1-6; Luke 4:16-30)

⁵³ Jesus mako'okan naa paipaian dauna'an pakakuwaapan di'itinapa-kinai kuwai ida'an.

⁵⁴ Ukiwan padyaupai-kizi donoi iti. Na'ia'a naa utominapa-kidan pidannao synagogue ii. Aizii abatainaouz ukakuwaapan, tuukii ãdi'itinpan, na'iki ãkian, “Na'iki'oram uikodan wuru'u aitapa-karuz, na'iki wuru'u umanawun kida'oraz sha'apainapa-karu?”

⁵⁵ Aonaa mooko uruu mani carpenter daniz? Aonaa mooko Mary mani udaro nii? Na'iki aonaa u'inawuzunao mani James, Joseph, Simon na'iki Judas?

⁵⁶ Aonaa udadakoonaoui mani watumainaouz? Na'apa dii mooko uka'iitan pasha'apatan ipai kaikapa kida'ora'a?”

⁵⁷ Uruu idi pidannao to'ora-kizaitapanuz.

Jesus kian ã'ati, “Ipa na'ia'akan prophet taapakaoui umanawunu'o nii, mazan pawii'izi' na'iki pairibannao bii'i, aonaa utaapa-kaoui na'apa.”

⁵⁸ ãmamishidakan idi, aonaa Jesus sha'apatan iriba umanawun kida'o aimaakan na'ii.

14

John Chikaawunuupauzo zowii-kaoui

(Mark 6:14-29; Luke 9:7-9)

¹ Na'apain uruu dono King Herod abatan kuwai Jesus dau'u.

2 Uruu idi ukian paminka'unao ati, “Uruu John Chikaawunuupauzo wuru'u kakuda'oraz pamawaka-kizi iki. Uruu idi'o wuru'u uka'iitanuz pasha'apatan umanawun kida'o aimaakan.”

3-4 Usha'apanum idi una'apanuz Herod zaamata-kidauzonii da'i John, udodoo-kidanuzu na'iki ukaboota-kidanuzu taraa-kizai di'iti. Usha'apanum idi John paradauzonii u'ati u'inawuzu Philip daiaro Herodias dau'an. Ukian u'ati, “Kakinaorii kian kawana'ati, aonaa ukaimanan pumazidan otuma.”

5 Herod zowii-kida'aka mani padamata John na'apain, mazan utarian Jewnao ai, ĩmishidan idi Tominkaru prophetin wuru'u uruuz.

6 Mazan Herod shakatan kameron konaukii-kida-kao dono'o naa, Herodias dani zunaaba konaupan ipai pidannao na'iainao kanaapu ati. Tuukii Herod konaukii-kidanuzo.

7 Ukau'an ukowaadan mishi'o nii utaan kanom opishaa nii u'ai.

8 Uruu idi okian Herod ati padaro dyuudan kawana'ati na'apam nii okian. “Putaa õ'ati John Chikaawunuupauzo zowau da'a'a paraapa zo'an.”

9 Tuukii king dopia'akan, unyukunuu kasha'oran, mazan utaan idi paparadan o'ati patawaraidanao abatapan pu'u, uruu idi udyuudan naa opishaaniaz taa-kao o'ati.

10 Ukau'an udyuudan naa John kanau dukutakao taraa-kizai ii.

11 Udauna'an uzowau na'aka-kao paraapa zo'an, na'iki utaa-kao o'ati. Uru'u naa ona'akanuzu padaro di'iti.

12 Udauna'an John tominapa-kidaniinao

na'akan naa John nanaa, na'iki ïdida'ananaa naazu. Udauna'an ïkowaada'ananaa naa udau'an Jesus ati.

Jesus paan 5,000 pidannao

(Mark 6:30-44; Luke 9:10-17; John 6:1-14)

¹³ Aizii Jesus abatan dauna'an John zowii-kaao, sariapa umakon na'iki kanawa zo'an, pidan aonaa-kizi itinapu, patominapa-kidaniinao tuma'o pa'idiwaru uaipinan na'ii. Mazan pidannao abata Jesus makon, uruu idi ïmakon pawiiizi iki kida, pakidiba ida'an ïda'ananzu unaawa an.

¹⁴ Jesus maaratinan kanawa di'iki, utukapa iriba pidannao. Tuukii ukasha'oran ïdau'an, na'iki ukakuda ipai karinainao.

¹⁵ Uruu wachuupunin utominapa-kidaniinao wa'atin u'ida'ati. ïkian u'ati, “Wachuupun naa wuru'u, na'iki amazada'a'o karikaonan wuru'u waunaouz. Ukau'an pudyuuda'a naa shoman pidannao ïmako kizi wiizai kida di'iti ïtorii'an kizi pawanyukunuu nii.”

¹⁶ Mazan Jesus kian ï'ati, “Aonaa kanom nii ïmakon di'iki'i. Utaa ïwanyukunuu nii.”

¹⁷ “Kaina'a wa'ida'a baka'iauda'u breadnao na'iki dya'utam kopaunao sodi kida karikaonan,” ïkian u'ati.

¹⁸ Na'iki Jesus kian ï'ati, “Ukau'an una'aka da'atizu'u.”

¹⁹ Uru'u naa Jesus dyuudan pidannao sakanatan pinid paawa an. Udauna'an Jesus zaamatan wuru'u baka'iauda'u'oraz breadnao na'iki dya'utama'oraz kopaunao, uawunuupan aokazi iti utoriinpan. Ukian, “Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wawanyukunuu nii.” Na'iki udushowan naa kidaz, utaanuzu

patominapa-kidaniinao ati. Īnaou'u naa taa iribainao pidannao ati kidaz.

²⁰ Ipai pidannao aroopan abaapa kida. Udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao zawadan 12 dazowan kida wanyukunui wa'akun.

²¹ Na'apaini'oraz aroopainaoz ikoda mani 5,000 daonaioranao na'iki iriba'o kapam na'ii zunnao na'iki koraizianna, mazan aonaa ĩaitakao.

*Jesus chi'ikan wunu paawa an
(Mark 6:45-52; John 6:15-21)*

²² Udauna'an Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao taraukan kanawa zo'an powaa iti udaru'o karishii baza iti, udyuudan pu'u kapam iribainnaouz pidannao.

²³ Udauna'an umakon paba'oran utori-
inpa'anan naawaz paawa iti. Paba'oran
uchuapadan na'ii.

²⁴ Aizii kanawa ida'anainaouz munapo'o
naa ĩmako'okan udaru'o karishii an. Uru'u naa
awaru ma'ozaka'o kaawan, uruu idi udaawadaan
ĩkanawan.

²⁵ Wakanada'anan di'iti Jesus wa'atipan
chi'ikapa wunu paawa an patominapa-
kidaniinao ida'ati.

²⁶ Ītukapankanuz, tuukii ĩtarian u'ai uchi'ikapan
idi wunu paawa an. “Wa'ati doronai!” ĩkian.
Īkadako'okan patarian idi.

²⁷ Upu'a'a naa mazan Jesus parada'akan ĩ'ati.
“Ōgaru wuru'u, aonaa utaria'ana'a ō'ai,” ukian
ĩ'ati.

28 “Ōnaobanaa,” Peter kia'akan. “Pugaru mishi manawun kaiwuru'u, ukau'an pudapada ōgaru, ōmako kizi wunu paawa an pu'idi'iti.”

29 “Puwa'ati,” Jesus kian u'ati. Uru'u naa Peter maaratina'akan kanawa di'iki, umako'okan naa chi'ikapa wunu paawa an Jesus di'iti.

30 Mazan Peter tukapankan naa na'apam ma'ozaka'o awaru toman udaru kida wunu paran, sariapa utariidina'akan. Uru'u naa utipita'ana'akan. Ukadakon Jesus ati patarian idi. “Kadiman ōNaobanaa, pukaminka'uta ōgaru,” ukian.

31 Sariapa Jesus zaamatanuz, na'iki ukian u'ati, “Oo pidan, mapasaka mooko pumishidautapan. Kanom nii mooko aonaa pumishidan kaimanaiman?”

32 Jesus na'iki Peter paidina'akan naa kanawa zo'iti. Sariapa awaru ma'ozaka'oraz mashaada'akan.

33 Uruu idi utominapa-kidaniinao taapan uruu umanawunu'o nii. Īkian u'ati, “Mishi'o mishi pugaru Tominkaru Dani.”

*Jesus kakudan karinainao
Gennesaret ii
(Mark 6:53-56)*

34 Īmaaratinan dono'o naa patarauka-kizi iki udaru'o karishii, ĩkaawan Gennesaret Baara ii.

35 Na'iainao pidannao aitapan idi Jesus kaawan, ĩdyuudan paparadan na'an kida'o wiizai kawana'ati, marii kizi pidannao na'akan ipai karinainao Jesus ida'ati.

³⁶ Īdopian Jesus ati, ĩpishaanuzu marii kizi karinainao pishatan ukamichan danoma karikaonan. Ipai pishatainao ukamichan kakudan.

15

Phariseenao na'iki ĩdokožu-daunnao kakinaori daua'o

(Mark 7:1-13)

¹ Aizii pabi'i kida Phariseenao na'iki tiichaa-pauzonao kakinaori dau'u kaawan Jerusalem iki, Jesus ida'ati. Na'iki ĩpishaan uruu. Īkian u'ati,

² “Kanom nii aonaa putominapa-kidaniinao sha'apatan kotua'o wadokožu-daunnao tominapa-kidan kawana'ati waunao? Aonaa ĩchikaan paka'u paaroopan ua'ii wakaduz kawana'ati?”

³ Jesus kian ĩ'ati, “Kanom nii mooko umaizo'atikan Tominkaru Paradan uda'ana'azon idi udokožu-daunnao kaduz karikaonan.

⁴ Tominkaru Paradan kian pu'u padamata, ‘Pumarainapa pudaru na'iki pudaro.’* Aizii ukian koshan, ‘Na'ia'oram pidan dakoopa'o padaru oo padaro, marii uzowii-kao.’†

⁵ Mazan unao, utominapa-kidan pidannao, turuu pidan kian padaru na'iki padaro ati, ‘Kaina'a aimaakan ō'ida'a ōkaminka'uta-kinaa ni'o unao padamata, mazan Tominkaru ati'o ni'i naa ōtaanuzu.’

⁶ Unao aonaa uizo'atin Tominkaru kakinaori, ‘Pumarainapa pudaru na'iki pudaro,’ kia'oraz, soo utaapa'azon pakawan wuru'u pidan tomaniaz kida kakinaorii.

* 15:4 Exodus 20:12 † 15:4 Deuteronomy 5:16

7 Unao taapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'i! Na'apa'o manawun tawuru'u prophet Isaiah saadaniaz kotua'a naa udau'an. Tominkaru kian,

8 'Di'oraz pidannao, ĩtaapan õgaru umanawunu'o nii paparadan ida'an karikaonan, mazan munapo'o ĩtaapan panyukunuu õ'ai.

9 Mazanu'o karikaonan wuru'u ĩmanawuntapanuz õgaru, usha'apanum kau'an ĩtominapa-kidanii kida aonaa õkakinaori kida'a naa mani. Mazan pidannao tomani'i naa karikaonan kaki-naorii.' ”

*Kanom manawun oiida'o pidan
(Mark 7:14-23)*

10 Uruu dauna'an Jesus dapadan pidannao pa'ida'ati. Na'iki ukian ĩ'ati, “Uabatapa na'iki uaitapa pa'i na'apa'oram õkian u'ati.

11 Aonaa pidan dyokorautanii mani wuru'u oiida'oraz uruu, mazan kanom pidan kodita-kidanaiz padako iki, uruu pa'an oiida'oraz pidan, kakinaorii kian kawana'ati.”

12 Udauna'an utominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, na'iki ĩkian u'ati, “Puitapanii pukasharuta'akan Phariseenao nyukunuu puparadan ida'ana'oraz na'apa ĩ'ati?”

13 Jesus kian ĩ'ati, “Ipai paoribai kida aonaa õdaru aokazi ia'o paowanii kida mani, so'ota-karu nii kidaz pa'ishitaba'u tuma.

14 Uruu idi ukau'an aonaa unyukunuupa'ana'a ĩdyaun. ĩnao tominapa-kidainao, aonaa ĩtukapan kaiman patominapa-kidanii, ishaawunnao

ĩdyaun. Aizii bauda'apa'o ishaawun na'akapan dono pamin-ishaawunun, dya'utamaa kida'o nii ĩwaotan ka'unaru iti.”

¹⁵ Mazan Peter kian Jesus ati, “Pukainaabata wa'ati na'apa'oram wuru'u pukuwaaz.”

¹⁶ Sariapa Jesus kian u'ati, “Na'apa'o zii mooko umaaitapakan ba'orainao pidannao kawan kapam?”

¹⁷ Aonaa mooko uaitapan kanom pidan dyokorautanii, utyoodan niizu.

¹⁸ Mazan kanom pidan kodita-kidanii padako iki, panyukunuu di'iki'o wuru'u ukodita-kidaniaz, uruu pa'an oiida'oraz pidan.

¹⁹ Usha'apanum kau'an pidan nyukunuu di'iki'o, ipai oii kida'o sha'apata'zoo-kaou: uzowia'azon pidan, uba'orantapa'azon, ukaminshu'uinpaa'azon, ukoidapa'azon, umariidina'azon pairiban dau'u, na'iki udakoomikitina'azon.

²⁰ Na'apa kida'o aimaakan wuru'u oiida'oraz pidan, mazan pidan machikaakan paka'u paaroonan ua'ii, aonaa u'oiidan pidan.”

Zunaaba mishidan
(Mark 7:24-30)

²¹ Na'iki'o Jesus makon munapo'o wiizai kida di'iti, munapo'o donoi kida Tyre na'iki Sidon kida di'itinapa.

²² Canaan sanaaba, na'ia'o omashaapan kaawan Jesus ida'ati. Padopian idi okian u'ati, “Naobanai, King David Takaan-daun,‡

‡ **15:22** *David Takaan-daun*: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

pukamunan-kida õgaru. Oia'o doronai zaamatan õdani zunaaba, tuukia'ora'a naa kaiwuru'u.”

²³ Mazan aonaa na'apam Jesus kian o'ati.

Uruu idi utominapa-kidaniinao kian u'ati, “Pudyuuda omakon wa'ai, usha'apanum kau'an kaina'iki okadakoinaan wadawu'ati.”

²⁴ Jesus kian, “Õdyuuda-kaõ Israelitenaõ ida'ati'i karikaonan, waziwadinainaoz kaznizonao kawan, aonaa Gentilenaõ ida'ati'o mani.”

²⁵ Upu'a'a mazan okaawan Jesus ida'ati, sariapa okodoru'ukan ukanaapu ati, na'iki okian u'ati, “Pukaminka'uta õgaru, Naobanai.”

²⁶ Jesus kian, “Aonaa kaiman koraiziannaõ wanyukunuu kazata-kaõ i'ai na'iki ukaboota-kaõ arimarakanaõ ati.”

²⁷ Sariapa okian u'ati, “Na'apa mishizi, Naobanai, mazan upu'u zii paka'uzatiki taapadan arimarakanaõ nikan wanyukunui unuba waota'o aroapa-kizai baara iki.”

²⁸ Uruu idi Jesus kian o'ati, “Oo zun, umanawunu'o pumishidan. Uruu idi pupishaaniaz, sha'apa'ata-kaõ nii pu'ati.” Na'apain aka odani zunaaba kakuda'akan naa.

Jesus kakudan dau'ana'o iriba pidannao

²⁹ Na'iki'o Jesus mako'okan naa, umakopan Galilee Karishiiz danomata, atii uzaidan naawaz iti. Na'ia'a naa usakanatan.

³⁰ Iriba pidannao kaawan u'ida'ati, ñna'akan pidannao machi'ika-kainao, ishaawunnao,

u'achoonnao, § maparadan-ziiwanao, na'iki iriba karinaa-ziiwanao. Īmuudan ĩdyaun Jesus kanaapu iti, na'iki ipai Jesus kakudan ĩdyaun.

³¹ Tuukii pidannao di'itinpan ĩtukapan idi maparadanu'o, paradan naa; achoinao, kaimana'a naa ĩnanaa; machi'ika-kainao chi'ikan naa, na'iki ishaawunnao tukapan naa. Uruu idi tuukii ĩkonaukii-kidan Israelitenaο Tominkarun.

*Jesus paan 4,000 pidannao
(Mark 8:1-10)*

³² Uruu dauna'an Jesus dapadan patominapa-kidaniinao pa'ida'ati. Na'iki ukian ĩ'ati, “Ōkasha'ora-kida ōtukapan wuru'u pidannaou, ĩna'an idi idikinauda'u'u naa kamoo ōtuma. Aizii aonaa kanom ĩnikan ni'i naa. Aonaa turuu ōdyuudan ĩdyaun ĩzamazin pu'u manawun. Panaadon ĩdorautan pakapatin idi'i naa pamakopa-kizi an padapu iti kida.”

³³ Utominapa-kidaniinao kian u'ati, “Na'iam nii dii waikodan diri'i'o wanyukunui da'a'a mapidantaka'o amazada ida'a wapaa-kinnaa nii wuru'u iriba'oraz pidannao?”

³⁴ Jesus pishaan ĩdyaun. “Na'apauda'um bread kaina'a u'ida'a?” ukian ĩ'ati.

“7 bread na'iki masakauda'u kopaunao sodi kida,” ĩkian u'ati.

³⁵ Uru'u naa Jesus dyuudan iriba'oraz pidannao sakanatan imi'i baara an kida.

³⁶ Udauna'an uzaamatan 7 bread na'iki kopaunao sodi kida na'iki utoriinpan udau'an

§ 15:30 *u'achoonnao*: pidan shakata'o aonaa unanaa patumaakan, panaadon aonaa uanoba kaimanan, oo utain, oo na'ia'oram karikaonan usha'apauzin.

Tominkaru ati. “Kaiman” ukian u'ati. Udushowan kidaz na'iki utaanuzu patominapa-kidaniinao ati. Na'iki ĩnaou'u naa taa iriba'o pidannao ati kidaz.

³⁷ Ipai pidannao aroopan kaimanaiman abaapa kida. Udauna'an utominapa-kidaniinao saabaan wanyukunui wa'akun. ĩpaidada 7 dazowan kida.

³⁸ Aroopainaouz na'apain 4,000 daonaioranao aitaakao, iriba'o kapam na'ii zunnao na'iki ko-raiziannao mazan aonaa ĩaitaa-kao.

³⁹ Uruu dauna'an Jesus dyuudan naa pidannao. Uru'u naa upaidinan kanawa zo'iti, na'iki umako'okan naa wiizai Magadan itinapu.

16

Jesus umanawunun tukapa'azoo-kao (Mark 8:11-13; Luke 12:54-56)

¹ Uruu dauna'an Phariseenao na'iki Sadduceenao kaawan Jesus ida'ati ĩtiwaa-kidapa'ananuzu. ĩaipan usha'apatan umanawunu'o aimakaan pa'ati uaida-kida-kinaa nii ĩ'ati mishi'o Tominkaru di'iki'o wuru'u uruuz.

² Jesus kian ĩ'ati, “Unao, ukian amazada chupun dono wuza, kaimana'o nii amazada, ukian.

³ Aizii amazada kanadan dono chaapi'iki wuza na'iki kashaba, uruu ukian aona'o nii amazada kaimanan, tuukia'o nii wunu kaina'iki. Uaitapa utukapan amazada sha'apanum ida'an ukainaabata-kinaa nii na'apam nii amazada sha'apan. Mazan aonaa uaitapan kai'i kainaabatapanii.

⁴ Kainaouz oiainao pidannao, maizo'ati-kainaouz Tominkaru, ĩaipan patukapan umanawunu'o aimakaan sha'apata-kao, mazan

aona'o nii kanom sha'apata-ka'o i'ati, soo wuru'u umanawunu'oraz sha'apan prophet Jonah ati.”

Udauna'an Jesus mako'okan naa i'ai.

*Pidannao kakinao-ka'o Phariseenao na'iki Sadduceenao kaduz ai
(Mark 8:14-21)*

⁵ Udauna'an, itaraukan karishii baza iti, tominapa-tinainao manyukunuutan pana'akan bread panikan nii.

⁶ Jesus kian i'ati, “Uzaudinapa pa'i Phariseenao na'iki Sadduceenao yeastin ai.”

⁷ Iparadaakan pa'atiaaka. Ikian, “Wamana'akakan idi'o bread wanikan nii wuru'u ukianuz na'apa.”

⁸ Jesus aitapa na'apa'oram ikian. Uruu idi ukian i'ati, “Unao, masakauda'u'o umishidan. Kanom nii ukadakotinan umana'akakan dau'an bread uwanyukunuu nii?

⁹ Aonaa zii uaitapan, aonaa unyukunuitapan tawuru'u, baka'iauda'u'oraz breadnao opaa-kinaaz 5,000 daonaioranao? Na'iki aonaa unyukunuitapan na'apauda'um dazowan uwa'akun paidinan?

¹⁰ Oo tawuru'u 7 bread opaa-kinaaz 4,000 daonaioranao? Na'iki aonaa unyukunuitapan na'apauda'um dazowan uwa'akun paidinan?

¹¹ Na'apa dii manawun aonaa uaitapan, tawuru'u okadakotinanuz, aonaa bread daua'o mani, mazan uzaudin Phariseenao na'iki Sadduceenao yeastin ai.”

¹² Uruu zii itaitapankan aonaa uaipan mani itzaudinpan yeast ai, mazan Phariseenao na'iki Sadduceenao tominapa-kida-kinaa aia'o.

*Peter kowaadan kanom wuru'u Jesus
(Mark 8:27-30; Luke 9:18-21)*

¹³ Jesus makon Caesarea Philippi Baara iti. Na'ii upishaan patominapa-kidaniinao. Ukian ĩ'ati, “Na'apa dii pidannao kian Daonaiora Aokazi Iki'o dau'an?”

¹⁴ Īdako'atinuzu, ĩkian, “Pabi'i kida pidannao kian John Chikaawunuupauzo. Ba'orainao kian prophet Elijah. Ba'orainao kian prophet Jeremiah oo ba'oran prophet.”

¹⁵ “Unao mani?” ukian ĩ'ati. “Na'apam ukian õdau'an?”

¹⁶ Simon Peter dako'atin, ukian, “Pugaru Christ,* Tominkaru Dani, uruu Tominkaru karikaonanu'oraz ukakupan.”

¹⁷ “Kaiman konaukia'o pugaru, Simon, Jonah dani. Usha'apanum idi wuru'u mishi'oraz puparadan aonaa na'ia'oram pidan kainaabatani manni pu'ati, mazan õdaru aokazi ia'o aipan ati'o puaitapan.

¹⁸ Ukau'an õkowaadan nii pu'ati, pu'uu Peter, kuba kia'o wuru'u, na'iki uruu ida'a'o nii õtoman õchoochin, aona'o nii mawaka-karu ka'iitan pasha'apatanuzu.

¹⁹ Õtaan nii pu'ati Tominkaru naobanai-tinapakizi da'ata-kinao kida, kanom aonaa pukashaapan da'a'a imi'i baara'a, aona'o nii ukashaapaka aokazi ii. Kanom pukashaapanii da'a'a imi'i baara'a, kashaapa-kao niizu aokazi ii.”

* **16:16** *Christ*: Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

20 Udauna'an Jesus kakinaowa'akan patominapa-kidaniinao aonaa kizi ĩkowaadan pidan ati uruu wuru'u Christ.

*Jesus kakuwaapan
pazowia'azoo-kao dau'an
(Mark 8:31–9:1; Luke 9:22-27)*

21 Uruu na'apain ni'i di'iki'i naa, Jesus sakadan pakowaadan patominapa-kidaniinao ati kaimanaiman na'apam nii pasha'apata-kao. Ukowaadan ĩ'ati na'apam pamakon nii Jerusalem iti. Na'ia'o nii kazowautapainao Jewnao, faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u baiaapakidan kaziwa'o u'ati, ĩpataka'utan niizu, na'iki ĩzowii-kidan niizu. Mazan idikinauda'u kamoo udauna'an, ukadishita-kida-kao nii, kakupa powaa iti pamawaka-kizi iki.

22 Jesus kowaadan idi kaikapa'ora'a, sariapa Peter na'aka'akanuz pana'itinapu pairibannao ai, na'iki utowauda'uunuz na'apa'oram ukian kida dau'an, “Aonaa Tominkaru taapadan na'apa, Naobanai, aonaa turuu na'apa'o sha'apan pu'ati,” ukian Jesus ati.

23 Mazan utanawatinan Peter di'iti, na'iki ukian u'ati, “Pu'ati ō'ai, Satan. Puawautapan ōgaru ōsha'apatinan ai Tominkaru aipan kawana'ati'o. Aonaa putaan punyukunuu Tominkaru dau'u ati'i aimaakan kida dau'an, mazan punyukunuu pi-dannao sha'apainpan dau'ati'o karikaonan.”

24 Uruu dauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Kanom da'ana'azo'o ōgaru, marii

umarina'atan panaudapanii pasha'apaapan, una'akan pacrossannaa,† na'iki uda'anan õgaru.

25 Usha'apanum kau'an na'ia'oram pidan aipa'o pamashaapan paaipan kawana'ati karikaonan, uwaziwaan nii karikaonanu'oraz kakupa-karu pa'ai, mazan na'ia'oram pidan marina'ata'o paaipan kawana'ati'o pamashaapan pada'ana'azon idi õgaru, uikodan nii karikaonanu'oraz mashaapa-karu.

26 Aonaa kanom pidan ikodan uzaamatan an ipai aimaakan imi'i baara an kida'o, uwaziwainan pu'u karikaonanu'o kakupa-karu ai. Oo kaina'a sha'a aimaakan powa'a'o uaiapa-kaos karikaonanu'o kakupa-karu ai?

27 Usha'apanum kau'an Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin nii udaru umanawunun ida'an uangelinnao tuma, na'iki uruu dono ukawinipinaatan nii ipai pidannao na'apa'oram ãsha'apainpan kawana'ati.

28 Ókowaadan u'ati mishi'o, pabi'i kida unao kadishitapainao da'a'a, aona'o nii umawakan utukapan ua'ii Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin unaobanai-tina'anan king nii.”

17

*Jesus aidan pamanawunun
(Mark 9:2-13; Luke 9:28-36)*

1 Aizii 6 kamoo dauna'an, Jesus na'akan pata tuma Peter na'iki James na'iki u'inawuzu John.

† 16:24 *una'akan pacrossannaa*: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowi-
i-kaos nii pada'anpan dikiin ii Jesus.

Ukau'an una'akan ĩdyaun dokoa'o midukuo paawa iti, pa'idiwaru sodi'i ĩnao na'ii.

² Na'ia'a naa patominapa-kidaniinao awun za'a upana'adinan. Uawun baara na'apa kamoo kawan ukanada'akan, na'iki ukamichan baraka'akan na'apa kanada'o kawan.

³ Masha'apakiaka Moses na'iki Elijah aidinan ĩ'ati, ĩkadakotinan Jesus tuma.

⁴ Sariapa Peter kian Jesus ati, “Naobanai, kaimana'o wuru'u wana'anuz da'a'a. Puaipan an, ōtoman nii idikinauda'u kabaun sodi kida, bauda'apa pu'ati, ba'oran Moses ati, na'iki ba'oran Elijah ati.”

⁵ Peter kadakotinan pu'u zii, kanada'o isha'iz bazobatan ipai ĩdyaun, na'iki parada-karu isha'iz bii iki'i kian, “Di'i ōdani'i, ōmarainapanii manawun, sha'apatina'o ōnyukunuu kawana'ati. Uabata na'apam ukian u'ati.”

⁶ Aizii Jesus tominapa-kidaniinao abatan wuru'u parada-karuz, tuukii ĩtarian. Uruu idi ĩkodoru'ukan na'iki ĩpazakodinan, ĩawun baara imi'i baara iti kida.

⁷ Mazan Jesus wa'ati'ikan ĩ'ida'ati upishatan ĩdyaun, na'iki ukian ĩ'ati, “Ukadishita, aonaa utaria'ana'a.”

⁸ Sariapa ĩawunuupa'akan, ĩtukapa Jesus paba'orantina'a naa uruu.

⁹ Udauna'an ĩtokapaanan pu'u midukuo iki, Jesus kakinaowan ĩdyaun. Ukian ĩ'ati, “Aonaa pa'i ukowaada'ana'a pidan ati utukapanii dau'an, atii Daonaiora Aokazi Iki'o kadishita-kida-kaodauna'an pamawaka-kizi iki.”

¹⁰ Udauna'an patominapa-kidaniinao

pishaanuzu. Īkian u'ati, “Kanom nii mooko tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kowaadan Elijah'o nii wuru'u wa'ati'oraz kiwiitapa Christ ua'ii?”

¹¹ Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian ĩ'ati, “Mishi'o mishi, Elijah kaawa'o ni'oraz kiwiin uminzii-wata'anan ipai aimaakan.

¹² Aizii ōkowaadan u'ati, kaawanka'a naa wuru'u Elijah, mazan aonaa pidannao aitapanaatanuz. Mishi'oraiman ĩantamikitanuzu na'apam paaipan kawana'ati. Na'apa'o nii ĩantamikitan Daonaiora Aokazi Iki'o.”

¹³ Uruu dauna'an utominapa-kidaniinao aita-pankan naa John Chikaawunuupauzo dau'ana'o wuru'u Jesus kadakotinanuz na'apa.

Jesus kakudan daonaiora oia'o doronai zaamat-apanii

(Mark 9:14-29; Luke 9:37-43a)

¹⁴ Īkaawan dono'o naa midukuo iki powaa ati iriba'o pidannao ida'ati. Na'ii pidan kaawan Jesus ida'ati, na'iki ukodoru'ukan ukanaapu ati.

¹⁵ Ukian Jesus ati, “Naobanai, pukamunan-kida ōdani ukarinaan mawakaziitapa-karu idi, dikauda'ora'a naa manawun ubaiatan, panaadon kida da'i uwaotan tikazi di'iti oo panaadon wunu baoko iti.

¹⁶ Ōna'akanii wuru'u ōdaniz padamata putominapa-kidaniinao di'iti, mazan aonaa ĩturuan pakakudanuz.”

¹⁷ Jesus kian, “Unao, kainao pidannao, mamishida-ka'o na'iki pana'iti'o usha'apaapan aimaakan kida. Na'apam naa mooko ukotua'ikin uaipan ōna'an utuma? Na'apam naa mooko

ukotua'ikin uaipan òtiwainan utuma? Una'aka wuru'u daonaioraz ò'ida'ati.”

¹⁸ Udauna'an uru'u naa Jesus dyuudan oia'o doronai koditan mawakaziitapa'o daonaiora di'iki. Sariapa ukoditan daonaiora di'iki, na'iki sariapa ukakudan.

¹⁹ Udauna'an pa'idiwaru'u Jesus tominapa-kidaniinao kaawan Jesus ida'ati, na'iki ìkian u'ati, “Kandii ni'o mooko aonaa waka'iitan wakoditakidan wuru'u oia'o doronaiz?”

²⁰ Uruu idi Jesus kian ì'ati, “Umamishidakan idi'o wuru'u. Aizii òkowaadan nii u'ati mishi'o, umishidan dono mani Tominkaru masakauda'u, duusodi'o uudai kawan, aonaa mani kanom kasha'apanna'o nii usha'apatan. Turuu ukian di'ora'a midukuo ati, ‘puzikadin di'iki'i, atii di'iti'i,’ uzikadinan nii u'ati wuru'u.

²¹ [Mazan di'oraz kaduz oia'o doronaiz, aonaa turuu udyuuda-kao na'apa, soo karikaonanu'o toriinapa-karu na'iki sanadinapa-karu ida'an.]”*

*Jesus kowaadan koshan
pamawakan dau'an*

(Mark 9:30-32; Luke 9:43b-45)

²² Uruu dauna'an Jesus na'iki ipai utominapa-kidaniinao baikopatinpan pu'u Galilee Baara ii, ukian ì'ati, “Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kao nii pidannao ati.

²³ Ìzowian nii uruu mazan idikinauda'u kamoo dauna'an ukadishita-kida-kao nii pamawaka-kizi iki.”

Tuukii utominapa-kidaniinao kasha'oran una'apan idi.

* **17:21** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

Jesus kadakotinan tax dau'u

²⁴ Jesus na'iki utominapa-kidaniinao kaawan Capernaum iti. Īna'ian pu'u pidannao zaamaapauzonao tax puraatanana Tominkaru Dapu ati'i kaawan Peter ida'ati, na'iki ĩpishaan Peter, “Na'apa dii punaobanaa, ukawinipinaatauzonii tax Tominkaru Dapu ati?”

²⁵ “Oo, utaa,” Peter kian.

Peter kaawan dono kabaun ati Jesus di'iti, Jesus parada'aka kiwiin. Upishaan Peter, ukian u'ati, “Na'apam pu'itiiman Simon, kanomnao ai di'i kingnao zaamaapan tax puraatanana, papi-danannao ai, oo ba'oran pidannao ai?”

²⁶ “Ba'oran pidannao ai,” Peter kian u'ati.

“Ukau'an aonaa kandii nii upidanannao taapan tax puraatanana nii,” Jesus kian u'ati.

²⁷ “Mazan aonaa kizi wakasharutan ĩnyukunuu, ukau'an pukobawuupanaka karishii ii. Aizii na'ia'oram kopau puzaamatanii kiwiitapa, puda'ata udako na'iki puikodan nii wizi'i'o puraata udako ida'a. Puzaamata wuru'u puraataz na'iki putaa zaamaapauzonao tax puraatanana atiz. Uruu idi'o nii wakawinipinaatan tax.”

18

Kanom umanawunu'o nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii

(*Mark 9:33-37, 42-48; Luke 9:46-48; 17:1-2*)

¹ Na'apain uruu dono Jesus tominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, na'iki ĩpishaanuzu. Īkian, “Kanoma'o nii umanawunu'o nii manawun pidan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii?”

² Uruu idi Jesus dapadan koraidaonaa na'iki ukadishita-kidanuz ïbii'i.

³ Ukian ï'ati, “Ōkowaadan u'ati mishi'o, aona'o nii uturuudinan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti, soo upana'adinan umanawun-tinpan ai, na'iki aonaa utaapinpan atadinapa, na'apa di'oraz koraidaonaa kawanu'u.

⁴ Ukau'an na'ia'oram pidan, di'oraz koraidaonaa kawanu'o, aonaa u'atadinpan, uruu umanawunu'o Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii.

⁵ Na'iki na'ia'oram pidan marainpa'o padapaa-pan kaikapa'o koraidaona'a õgaru dikin ii, da-paapa'o õgaru wuru'u.

⁶ “Mazan na'ia'oram pidan sha'apata-kida'o oia'o wunao sodi kida ati'i, mishidainauoz õgaru, kaiman mani udaru'o boodapa-kinai kuba sukuruuta-kao ukanau iki na'iki unaraada-kao paran baoko iti.

⁷ Kasha'ora'o nii manawun wunao baiaapanu'u pidannaouz, ïsha'apata-kidan idi oia'o pidannao ati. Na'apa'oraz aimaakan kida sha'apatina'o nii, mazan kichana'iki-kia'o nii manawun wuru'u atizu'u pidanaz sha'apata-kida'oraz na'apa kida'o.

⁸ Ukau'an puka'u oo pukidiba sha'apata-kidan dono oia'o pu'ati, pudukuta pu'ai kidaz na'iki pukaboota pu'ai kidaz. Kaimana'o nii pumakon karikaonanu'o kakupa-karu di'iti bada'ii puka'u na'iki bada'ii pukidiba, pukaboota-kao ai ipai puka'u na'iki pukidiba tuma tikazi wu'iti.

⁹ Na'iki puawun sha'apata-kidan dono oia'o pu'ati, puso'ota pu'aiaz, na'iki pukaboota pu'aiaz. Kaimana'o nii pumakon karikaonanu'o kakupa-

karu di'iti bada'ii puawun, pukaboota-ka'o ai ipai dya'utama'o puawun tuma Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

Di'itinapa-kinai kuwai kaznizo waziwadina'o dau'o

(Luke 15:3-7)

¹⁰ “Ukau'an mishiiman pa'i uzauzin, aonaa ukashada'ana'a wunao sodi kida'a mishidainaouz õgaru. Ōkian u'ati kaikapa'a usha'apanum kau'an angelnao awunuuta-painaouz ïdyaun, karikaonanu'o da'i ïtukapauzon õdaru aokazi ia'oraz.

¹¹ [Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin ukazannaata'anan pidannao waziwadina'o.]*

¹² “Na'apam mani pu'itiiman pidan sha'apatinan ka'uza'o 100 kaznizonao idi, bauda'apa'o u'uza waziwadinan dono pairibannao ai? Aona'o nii mani uwa'akan zii wunaou'u na'ainaouz na'iki udorota'anan wuru'u waziwadina'oraz pairibannao ai?

¹³ Ōkowaadan u'ati mishi'o, uikodan dono'o naazu tuukia'o nii ukonaukian wuru dau'ana'a bauda'apa'oraz kaznizo, iriba'o mawaziwadin-kainao dau'ati'o ai.

¹⁴ Na'apa'o kapam ukau'an õDaru aokazi ia'o, aonaa bauda'apa uaipan wunao sodi kida waziwadinanu'u.”

Umin-mishidan sha'apatan an oia'o u'ati

¹⁵ Jesus kian koshan, “Pumin-mishidan sha'apatan dono oia'o pu'ati, puparadanaaka

* **18:11** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadin-panu'u.

u'ati, mazan soo unao sodi karikaonan. Puparada kizi u'ati usha'apatan dau'an oia'o pu'ati. Aizii uabatan dono puparadan, puna'akan pu'inawuzu powa'a ati kaimana'o ida'ati wuru'u.

¹⁶ Mazan aonaan an uabata'azon puparadan, puzaamata bauda'apa'a naa oo dya'utama'a naa pidannao puna'akan nii putuma u'idi'iti. Uruu na'apa wuru'u dya'utama'o oo idikinauda'u'o pidannao aidan nii pakowaadan ida'an mishi'o wuru'u puparadan usha'apatan dau'an oia'o pu'ati.

¹⁷ Aizii aonaan an uabata'azon ĩparadan, pukowaada baokopa pumin-mishidannao ati. Mazan aizii aonaan an uabata'azon ĩparadan putaapa uruu na'apa putaapan kawan mamishida-ka'o Tominkaru oo zaamaapauzonao tax puraatanaa kawan.”

¹⁸ “Ōkowaadan unao ati mishi'o: Kanom aona'o unao kashaapan da'a'a imi'i baara'a, aona'o nii ukashaapa-kao aokazi ii. Kanom ukashaapanii da'a'a imi'i baara'a, kashaapa-karu niizu aokazi ii.

¹⁹ Ōkowaadan u'ati koshan: Na'apainim dya'utama'o unao, una'apatan an unyukunuu na'apa kida utoriinapa kizi dau'an da'a'a imi'i baara'a, ōdaru Tominkaru sha'apatan nii u'atizu.

²⁰ Usha'apanum kau'an na'ian dya'utama'o oo idikinauda'u'o baokopatinpainao ĩmishidan idi ōgaru, na'ia'o nii Ōgaru ĩtuma.”

Pidan mawinipinaatapainao dau'o

²¹ Udauna'an Peter wa'atin Jesus ida'ati, na'iki ukian Jesus ati, “Naobanai, na'apauda'um

nii õpowa'atan kida õmarina'atan õ'inawuzu sha'apatanii oii kida'o õ'ati? Atii 7 di'iti?"

²² Jesus dako'atinuzu, ukian u'ati, “Aonaa 7 mani, mazan ipai dono, usha'apata-kaos kawana'ati.†

²³ “Ukau'an kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa king pishainan kawan papoitorunao ai ĩmawinipinaatapanii kida dau'an.

²⁴ Usakada'akan ana'a naa papishainpan, bauda'apa'o upoitoru na'aka-kaos u'ida'ati do-bata'o manawun puraata umawinipinaatapanuz.

²⁵ Wurulu upoitoru aonaa upuraatan turuan ukawinipinaatan wurulu umawinipinaatapaniaz. Uruu idi king dyuudan naa usellii-kaos paudaiaro na'iki paudainao tuma, na'iki ipai usha'apauz kida, umawinipinaatapanii kawinipinaata-kinao ni'i naa.

²⁶ Sariapa udopian kowas wurulu upoitoruz, uruu idi ukodoru'ukan uawun baara imi'i baara iti king kanaapu ati. ‘Puzaudapa'a naa zii shoman, õkawinipinaatan nii zii ipai õmawinipinaatapanii kidaz,’ ukian u'ati.

²⁷ Una'apan idi king kasha'ora-kidanuz, uruu idi umarina'atan naa umawinipinaatapanii kida, na'iki kaiman utaapadan umakon naa padapu iti.

²⁸ “Aizii na'iki'o umako'okan wurulu upoitoruz, uikoda pamin-kaudinan mawinipinaatapa'o paugaru, aonaa do-bata'o manawun mani. Uzaa-matanuz na'iki udyukuruutanuzu, ‘Pukawinip-

† 18:22 Aonaa 7 mani, mazan ipai dono, usha'apata-kaos kawana'ati: Greek paradan ida'an, 7 times 70 kii.

inaata ð'ati pumawinipinaatapanuz õgaru,' ukian u'ati.

²⁹ Uruu idi umin-kaudinan dopian kowas, ukodoru'ukan ukanaapu ati. Ukian, 'Puzaudapa'a naa zii shoman, õkawinipinaatan nii pugaru.'

³⁰ Aonaa mazan arawu nyukunuu na'apanu'u. Mishi'oraiman ukaboota-kidan naa pamin-kaudinan taraa-kizai iti, atii uipaian dono zii pakawinipinaatan pamawinipinaatapanii.

³¹ "Ba'orainao poitoruinao tukapan idi usha'apatan na'apa'o, tuukii ãnyukunuu kasha'oran. Uruu idi ãmakon King di'iti na'iki ãkowaada king ati ipai aimaakan usha'apatanii kida dau'an.

³² Udauna'an King dapada-kidan wuru'u poitoruiz. King kian u'ati, 'Pugaru dikauda'o poitorui. Õmarina'ata pu'ai ipai pumawinipinaatapanii ð'ai, pudopian idi puparadan ð'ati.

³³ Aonaa mooko pukasha'ora-kidan pumin-kaudinan kapam, õkasha'ora-kidan kawan pugaru?'

³⁴ King to'oran tuukii, uruu idi ukaboota-kidan wuru'u poitoruiz taraa-kizai iti, na'ii upataka'utakao atii ukawinipinaatan ipai pamawinipinaatapanii."

³⁵ Udauna'an Jesus kian, "Na'apa'o nii õdaru aokazi ia'oraz sha'apatan ipai unao ati, umarina'atakan dono unyukunuu ii u'inawuzu sha'apatanii dikauda'o u'ati."

19

*Jesus kakinaopan muudaaka-karu ai
(Mark 10:1-12)*

¹ Aizii Jesus ipaian dono'o naa pakakuwaapan na'ii, umakon naa Galilee Baara iki, Judea Baara iti, Jordan Wa'o baza itinpu'u di'itinapa.

² Na'ii iriba pidannao da'ananuzu na'iki ukakuda karinainao na'ii.

³ Pabi'i kida Phariseenao wa'atin u'ida'ati ïtiwaa-kidapa'ananuz. Ipishaanuzu kaikapa'a: “Wakaki-naorinaa taapada daonaiora muudan paudaiaro na'apa'oram dikin ii karikaonan?”

⁴ Jesus dako'atin ïdyaun, ukian, “Aonaa mooko uaitauzon Tominkaru Paradan saada-kariwaiz tawuru'u ukianuz, usakadin-kizi iki Tominkaru toman daonaiora na'iki zun.

⁵ Na'iki Tominkaru kian, ‘uruu idi daonaiora muudinan nii padaru na'iki padaro ai ubauda'apatinan paudaiaro tuma. Ukau'an dya'utamainauz, bauda'apatinan nii.’

⁶ Uruu idi aonaa dya'utama'ora'a naa mani ïdyaun, mazan bauda'apa'ora'a naa. Kanom Tominkaru bauda'apatanii, aonaa turuu pidan muudaaka-kidan.”

⁷ Phariseenao pishaan Jesus koshan. ïkian, “Kanom nii Moses kakinaori, kashaapan daonaiora muudan paudaiaro pasaadan ida'an muudaaka-karu kaaritannaa?”

⁸ Jesus dako'atin, ukian, “Moses kashaapan umuudan udaiaronao, usha'apanum kau'an kasha'apannaa u'ati utominapa-kida-kinao ukashadamikin idi, mazan usakadin-kizi iki, aonaa Tominkaru kashaapan na'apa'o.

⁹ Ökowaadan u'ati, na'ia'oram unao muuda'o paudaiaro omashaapan pu'u kaiman utuma, udauna'an ukaudaiaron ba'oran zun idi, utoman oia'o wuru'u uba'orantapan ida'an.”

10 Jesus tominapa-kidaniinao kian u'ati, “Una'apan idi kaikapa'a daonaiora kaudaiaron dau'an, kaiman zii mani aonaa kaudaiaro-karu.”

11 Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, “Aonaa pidan nyukunuu na'apan ipai pamashaapa'azon dau'u na'apa, kaiwuru'u uparadan kian kawana'ati, soo wunaou'u Tominkaru taaniaz ĩ'ati ĩturuuda-kinaa nii, pamashaapan maudaiaro-daun.

12 Pabi'i kida daonaioranao, aonaa ĩkaudaiarouzon, usha'apanum kau'an na'apa'o karikaonan ĩtominan makuuta-kariwai kawanu'o ĩdyaun pashakatan di'iki'o; ba'orainao, ĩmakuutakao idi'o aonaa ĩkaudaiaron; ba'orainao, ĩkaudina'azon idi pa'an karikaonan Tominkaru ati. Kanom mashaapa'azon na'apa, marii umashaapan na'apa.”

*Jesus na'iki koraiziannao daua'o
(Mark 10:13-16; Luke 18:15-17)*

13 Udauna'an pidannao na'akan duusodi kidainao koraiziannao Jesus ida'ati ĩaipan upishatan ĩdyaun, na'iki utoriinapa-kidan ĩdyaun. Mazan Jesus tominapa-kidaniinao mashaatan pidannao na'akainaouz ĩdyaun.

14 Una'apan pu'u mazan Jesus kian, “Marii koraiziannao wa'atin õ'ida'ati, aonaa umashaata'ana'a ĩdyaun, usha'apanum kau'an ĩnao kawanu'o pidan wuru'u zaamata'oraz Tominkaru panyukunuu naobanaa nii.”

15 Ukau'an upishatan naa ĩdyaun, na'iki utoriinapa-kidan ĩdyaun. Udauna'an umakon naa na'iki.

*Jesus kakinaopan daua'o
(Mark 10:17-31; Luke 18:18-30)*

16 Baukapaiman pa'ina'o daonaiora kaawan Jesus ida'ati. Ukian, “Tiichaa, kanom kaimana'o õsha'apatan nii õikoda-kinaa nii karikaonanu'o kakupa-karu?”

17 Jesus kian u'ati, “Kanom nii pupishaan õgaru kaimana'o dau'an? Kaina'a bauda'apa kaimana'o, soo Tominkaru. Puaipan dono karikaonanu'o kakupa-karu, puizo'ati Tominkaru kakinaori kida.”

18 “Na'ia'oram kakinaorii kida,” daonaiora kian. Jesus dako'atin, ukian u'ati, “Aonaa puzowia'ana'a pidan, mana'a puba'orantapa'ana'a, aonaa pukoidapa'ana'a, aonaa pumariid-ina'ana'a,

19 pumarainapa pudaru na'iki pudaro, na'iki pumarainapa ba'oran pidan na'apa pumarain-pinan kawan.”

20 “Õkoraidaonaan iki'o ipai õizo'atin uruu kida kakinaorii. Kanoma'a naa õsha'apata powa'a?” pa'ina'o daonaiora kian.

21 Jesus kian u'ati, “Puaipan dono mishi'o pukaimanan, pumako puselliinaka ipai pusha'apauz putaa kizi upuraatannaa pataka'utinainao ati. Na'apa kasha'apauzi'o nii pugaru aokazi ii. Na'iki puda'ana'a naa õgaru.”

22 Aizii wuru'u pa'ina'o daonaiora abatan Jesus kian kaikapa'a, tuukii ukasha'oran umakon na'iki, usha'apanum kau'an umanawunu'o ukasha'apauzin wuru'u uruuz.

23 Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Õkowaadan u'ati mishi'o: Kasha'apanna'o nii manawun kapuraatanu'o pidan ati Tominkaru naobanaitapa-kao.

24 Õkian powa'a koshan u'ati: Kasha'apanna'o nii manawun kapuraatanu'o pidan ati Tominkaru naobanaitapa-kaos, camel ka'iitan ai pamorotan akosa awun shaawata.”

25 Aizii Jesus tominapa-kidaniinao abatan idi Jesus kian kaikapa'a, tuukii manawun ïdi'itinpan. Uruu idi ïkian, “Kanoma'o nii mooko turuu ukazannaatinan?”

26 Sariapa Jesus awunuupa'akan ï'idi'iti, na'iki ukian ï'ati, “Kaiwuru'u kasha'apanna'o pidan ati, mazan Tominkaru ati aonaa na'ia'oram aimaakan kasha'apanna'o nii.”

27 Uruu dauna'an Peter paradan, ukian, “Putukapa, ipai wawa'akan waaimaakanutu kida wada'anan idi pugaru. Aizii kanoma'o ni'i naa waikoda wa'ati?”

28 Jesus kian ï'ati, “Õkian u'ati mishi'o: Daonaiora Aokazi Iki'o umanawunu'o nii unaobanaitinan diina'iti'i amazada pa'inaada-kaos dono'o naa. Na'apain uruu dono unao, 12 da'anpainaouz õgaru, naobanai-tina'o nii kapam. Na'iki ukazowautapan nii 12 Israel dani-daunnao donozi-naa kida.

29 Aizii ipai pidannao wa'akainao padapu, wa'akainao pa'inawuzunao oo padadagoonao, wa'akainao padaru oo padaro oo paudainao oo pazakapun pada'anan idi õgaru, taa-karu nii ï'ati powa'a'o zii udiri'in, pakasha'apauzin ai aka kiwiitapa. Na'iki karikaonanu'o nii ïmashaapan Tominkaru tuma.

30 Mazan iriba pidannao umanawunu'o ïtaapa-kaos kai, diina'iti'i aona'o nii ïtaapa-kaos umanawunu'o nii. Na'iki pidannao aona'o

ĩtaapa-kaō umanawunu'o nii kai, mazan diina'iti'i umanawunu'o nii ĩtaapa-kaō pa'an."

20

Kapaoriba'o kawinipinaatan daua'o papoitorunao

¹ Jesus kian koshan, "Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: kapaoriba'o naobanai kawan, mako'oraz chaapi'ikiiman upidanaapa'anan kaudinainao ni'o dau'an pa'ati.

² Ukowaadan papoitorunao ati pakawinipinaatan nii ĩdyaun bauda'apa wizi'i'o puraata,* bauda'apa'o kamoo kaudin-karu kawana'ati. ĩnyukunuu na'apan idi, uru'u naa udyuudan ĩkaudina'anan papaoriba grape baawu iti.

³ Udauna'an 9 o'clock umakon koshan, uikoda market ii baokoinao daonaioranao kadishitapan, aonaa kanom ĩsha'apaapan.

⁴ Uruu idi ukian ĩ'ati, 'Umako ukaudina'an ōpaoriba baawu iti. Ukaudinan kawana'ati'o nii ōkawinipinaatan unao.' Ukau'an ĩkaudina'anan naa u'ati.

⁵ Aizii sakitapa kamoo na'apa koshan usha'apatan. Udauna'an 3 o'clock, na'apa koshan.

⁶ Udauna'an 5 o'clock, umakon naa koshan market iti. Kaina'a zii uikodan pidannao na'ii, aonaa kanom ĩsha'apaapan. Sariapa upishaan ĩdyaun, 'Kanom nii una'an da'a'a bauda'apa kamoo? Aonaa ukaudina'anan?'

⁷ ĩkian u'ati, 'Aonaa mazan kanom zaamatan waunao kaudina'ana'o nii.' Uruu idi ukian ĩ'ati,

* **20:2** *wizi'i'o puraata:* Greek paradan ida'an udakota-kaō denarius.

‘Ukau'an umako ukaudina'an ò'ati òpaoriba baawu ii.'

8 “Aizii kamoo tipitanin kapaoriba'o kian pafoomaanan ati, ‘Pudapada'a naa kaudinainao da'ati'i wakawinipinaata kizi'i naa ìdyaun. Kiwiitapa'o nii wakawinipinaatan dawu'itiiniinao ìsakadan pakaudinan, na'iki waipaian nii kiwiitapainao ìsakadan pakaudinan di'iti.’

9 Aizii kaudinainao 5 o'clock di'iki, kiwiin ìkawinipinaata-ka. Bauda'apa wizi'i'o puraata kida ìzaamatan.

10 Ukau'an kiwiitapainao ìsakadan pakaudinan zauda-kidan dobata-kida'o nii pakawinipinaata-ka. Makaan-kainao ai bauda'apa kamoo. Mazan na'apa kida kapam ìkawinipinaata-ka, bauda'apa wizi'i'o puraata kida ìzaamatan.

11 “Pazaamatan dauna'an papuraatan, ìparada-paradaapan ìto'oradinan kapaoriba'o ati.

12 Ìkian u'ati, ‘Dawu'itiiniinao ìkaudinan masakauda'u'o ìkaudinankan, bauda'apa hour sodi, mazan waunao bauda'apa kamoo wakaudinan wabaiaapan wiicha'o kamoo, mazan upu'u zii pukawinipinaatan ìdyaun na'apa kida manawun waunao kawan.’

13 Kapaoriba'o kian bauda'apa'o ati, ‘Òpaonaru, aonaa òkoidapan pugaru, puna'apatanii punyukunuu òkawinipinaata'azon dau'an pugaru bauda'apa wizi'i'o puraata bauda'apa'o kamoo.

14 Pumako'o naa pudapu iti, kaina'a'a naa puzaamatan pupuraatan. Òaipan kawana'ati'o òkawinipinaatanuz dawu'itiini'oraz ìkaudinan, na'apa òkawinipinaatan kawan pugaru.

15 Aonaa turuu mooko õsha'apatan õpuraatan na'apam õaipan kawana'ati? Oo pukishauzin õkawinipinaatan idi kaiman wunaou'u dawu'itiiniinaouz ãkaudinan?" "

16 Jesus katokontan pakuwaa pakian ida'an, "Pidannao aona'o ãtaapa-kao umanawunu'o nii kai, mazan diina'iti'i umanawunu'o nii ãtaapa-kao. Na'iki pidannao umanawunu'o ãtaapa-kao kai, diina'iti'i aona'o nii ãtaapa-kao umanawunu'o nii."

Idikinautan Jesus kowaadan na'apam nii pamawakan

(Mark 10:32-34; Luke 18:31-34)

17 Aizii Jesus makon naa Jerusalem iti. Pamakopa-kizi an udapadan wuru'u 12 patominapa-kidaniinaouz pana'itinapu ba'orainao pidannao ai, na'iki ukian ã'ati.

18 "Wamakon wuru'u Jerusalem iti, na'ia'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kao patarubanao ati, faadaanao zowaunaanaouz, na'iki tiichaapauzonaouz Moses kakinaori dau'u. Na'iki ãtaan nii uruu zowii-karu nii,

19 na'iki udauna'an ãtaan nii uruu Gentilenao[†] ati. ãnaou'o ni'i naa dakoapa uruu, pabanki-itanan ida'an udau'an na'iki ãba'izian nii tuukii uruu. Udauna'an ãtaukan nii uruu cross di'iti na'iki umawakan nii, mazan idikinauda'utan kamoo dauna'an, Tominkaru kadishita-kidan nii uruu kakupa powaa iti pamawaka-kizi iki."

[†] 20:19 *Gentilenao*: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Daroi pishaan Jesus oaipan usha'apatan paaiapanii

(Mark 10:35-45)

²⁰ Uruu dauna'an James na'iki John daro, Zebedee daiaroz, kaawan paudainao daonaioranao tuma Jesus ida'ati. Sariapa okodoru'ukan na'iki odawukan ukanaapu ati. Opishaanuzu, oaipan usha'apatan paaiapanii.

²¹ Jesus kian o'ati, “Kanom puaipan õsha'apatan pu'ati?”

Sariapa okian u'ati, “Õaipan pusakanata-kidan di'oraz õdainaou'u naobanai nii punaobanai-tinan dono. Marii pusakanata-kidan bauda'apa pudiwa'ora antanapu, na'iki ba'oran pu'ashabaron antanapu.”

²² Jesus tanawatinan daonaioranao na'iki idaro di'iti. Ukian i'ati, “Aonaa uaitapanii dau'ana'o mani wuru'u upishaanuz õgaru. Uka'iitan nii mooko wuru'u õbaiaapan ni'oraz?”[‡]

“Oo, waka'iitan nii,” ikian u'ati.

²³ Jesus kian i'ati, “Mishi'o nii ubaiaapan õbaiaapan ni'oraz. Mazan kanoma'o nii sakanata õdiwa'ora antanapu na'iki õashabaron antanapu, aonaa turuu õsha'apatan, mazan õdaru aokazi ia'o minziiwata-kidanii wuru'u sakanata-kizaiz pazaamataniinao ati.”

²⁴ Aizii 10 ba'orainao utominapa-kidaniinao abatan na'apa'oraz dau'u, tuukii i'to'oran dya'utamainao ati, makonkainauz padaro tuma.

[‡] **20:22** *Uka'iitan nii mooko wuru'u õbaiaapan ni'oraz?* oo “Uka'iitan nii mooko utuzan wuru'u õtuzan ni'oraz baiaainapa-karu koopo wazoo?”

²⁵ Uruu idi Jesus dapadan baokopa ïdyaun na'iki ukian ï'ati, "Uaitapanii na'apam ba'oran pidannao zowaunaanao, mamishida-kainaouz Tominkaru, waranuitapan papidanannao ïnaobanai-tinpan ida'an ï'ati.

²⁶ Mazan unao, aonaa umashaapa'ana'a na'apa, mishi'oraiman kanom aipa'o panaobanai-tinpan, marii ukaudinan unao ati poitorui kawan.

²⁷ Na'iki kanom umanawun-tinpa'azo'o pairib-annao ai, marii upoitoruitapa-kidinan ipai pidannao ati.

²⁸ Na'apa Daonaiora Aokazi Iki'o, aonaa uwa'atin umanawun-tinpa'anan mani, mazan upoitoruitapa-kidina'anan ipai pidan ati, na'iki ukazannaata'anan pidannao pa'oian ai umawakan ida'an."

*Jesus kakudan
dya'utam ishaawunnao*

(Mark 10:46-52; Luke 18:35-43)

²⁹ Ba'oran dono Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon dono'o naa Jericho iki, iriba pidannao makon Jesus dawu'ati.

³⁰ Aizii na'apain na'ii dya'utam ishaawunu'o daonaioranao sakanatapan dunapo daawa ii. ïabatan idi Jesus dobatapan kowaada-kaos, uruu idi ïkadakon. ïkian, "David Takaan-daun,§ waNaobanaa, pukamunan-kida waunao."

³¹ Sariapa pidannao towauda'uan ïdyaun, ïdyuudan ïmashaadinan, mazan powa'a zii manawun ïkadakon diiwa'o ida'an. ïkian, "David

§ 20:30 *David Takaan-daun*: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauta'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

Takaan-daun, wanaobanaa, pukamunan-kida waunao.”

³² Jesus kadishita'akan pamakopa-kizi'i, na'iki udapadan ĩdyaun pa'ida'ati. Upishaan ĩdyaun, ukian, “Kanom uaipan õsha'apatan u'ati?”

³³ ĩkian u'ati, “Wanaobanaa, waaipan pusaabaan waawun watukapa kizi.”

³⁴ Jesus kamunan-kida ĩdyaun, uruu idi upishatan ĩawun kida. Sariapa ĩtukapa'akan amazada, na'iki ĩmakon naa Jesus tuma.

21

Jesus konaukii-kida-kao ukaawan dono Jerusalem ati

(Mark 11:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-19)

¹ Aizii Jesus na'iki utominapa-kidaniinao maonapatan naa Jerusalem iti, ĩkaawan Bethphage iti, wiizai Olive Naawa ia'oraz. Na'iki'i naa uduyudan dya'utam patominapa-kidaniinao pa'ua'ati.

² Ukian ĩ'ati, “Umako wakanaapu ia'oraz wiizai di'iti. Na'ia'o nii uikodan ko'idinpa'o chaakashi,* kaina'a'o nii odani ko'idinpa'o kapam odazaba'a. Ubuzuuta ĩdyaun na'ii, udauna'an una'akan ĩdyaun õ'ida'ati.

³ Pidan pishaan an unao kanom nii una'akan ĩdyaun, ‘Naobanai aipan ĩdyaun,’ ukii u'ati. Sariapa'o nii utaapadan una'akan ĩdyaun.”

⁴ Na'apa'oraz Tominkaru prophetin kuwaa mishiin-kina'a naa. Ukianuz:

⁵ “Pukowaada Zion iainao pidannao† ati.

* **21:2** *chaakashi*: English ida'an, donkey. † **21:5** *Zion iainao pidannao*: Jerusalem sannao, oo ipai Israelitenao.

‘Utukapa king, unaobanaa, wa'atin u'ida'ati. Aonaa u'atadinpan, chaakashi barau an uwa'atin, pa'ina'o chaakashi uzaidapan.’ ”

⁶ Udauna'an tominpainao, udyuudaniinaouz makon, na'iki ĩsha'apata ipai na'apa Jesus dyuudan kawana'ati.

⁷ ĩna'akan chaakashi paudani tuma, na'iki ĩtaan pakamichan kida utabanaa nii, uru'u naa Jesus zaidanuzu.

⁸ Iriba pidannao, makopainao Jesus tuma, kadamaradan pakamichan kida dunapota. Ba'orainao dukutan pu'u atamun waoda kaanaba sodi kida'a, ĩmuudan kidaz dunapota Jesus mako kizi nii.

⁹ Iribainaouz pidannao makopainao u'ua'ati, na'iki udawu'ati, kadakoinaanan konaukii di-iwa'o ida'an. ĩkian,
“Wakonaukii-kida Tominkaru, David Takaan-daun dau'an.

Marii Tominkaru kaimanan, di'oraz Naobanai ati'o,

kaawa'oraz uaipan kawana'ati.

Wakonaukii-kida Tominkaru aokazi ia'oraz.”

¹⁰ Jesus morotan dono'o naa Jerusalem iti, tuukii na'iainao pidannao di'itinpan udau'u. Uruu idi ĩkian Jesus dau'an, “Kanom wuru'u uruuz?”

¹¹ Sariapa Jesus tumainao kian ĩ'ati, “Jesus wuru'u, uruu Nazareth san, Galilee Baara iki'o prophet.”

Jesus makon Tominkaru Dapu iti

(Mark 11:15-19; Luke 19:45-48; John 2:13-22)

¹² Udauna'an Jesus kaawan Tominkaru Dapu iti. Na'ii uwaataabi'ian selliipainao kida

uzainao na'iki toriipainao kida uzainao taa-kariwai ni'o Tominkaru ati. Udorau-kidan shakataaka-kidauzonao puraata miisan‡ kida, na'iki selliipainao wakokoonao taba kida.

13 Ukian i'ati, “Tominkaru Paradan saadinpa'o kian, ‘Ōdapu dakota-kaō nii toriinapa-kizai dapunaa nii, mazan unao ukaiwaapanuzu koidimikinao dizinapa-kizi nii.’ ”

14 Na'ii Tominkaru Dapu ii, ishaawunnao na'iki machi'ika-kainao kaawan Jesus ida'ati. Ukakuda ipai i'dyaun.

15 Faadaanao zowaunaanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, tuukii i'to'oran na'iki ikashanau-kidan Jesus patukapan idi Jesus sha'apatan konaunama'o na'iki umanawun kida'o aimaakan, na'iki paabatan idi koraiziannaō kadakoinpan Tominkaru Dapu ii aka. “Wakonaukii-kida Tominkaru, David Takaan-daun§ dau'an,” i'kian.

16 Uruu idi ipishaan Jesus. I'kian, “Puabatanii na'apa'oram koraiziannaō kadakoinpan pudau'an?”

“Oo, ōabata,” Jesus kian i'ati. “Aonaa mooko uaitauzon na'apa'o dau'u Tominkaru Kaaritan ida'a? Ukianuz, ‘Putominapa-kidanii koraizian-nao sodi kida aitapa'o nii pakonaukii-kidanuz.’ ”

17 Uruu dauna'an umakon naa i'ai, umakon na'iki patominapa-kidaniinao tuma uda'awu'anan Bethany iti.

‡ 21:12 *miisa*: English ida'an, table. § 21:15 *David Takaan-daun*: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

*Fig kadunaa mawakan
(Mark 11:12-14, 20-24)*

¹⁸ Ba'oran chaapi'iki Jesus kiwan naa patominapa-kidaniinao tuma Jerusalem iti. Pakiwapa-kizi an uzamazin naa.

¹⁹ Utukapa fig kadunaa dunapo daawa ii. Sariapa umakon na'iti utukapa'azon ukaakan, mazan aonaa bauda'apa uikodan u'aka, soo uanaba pa'idiwaru. Uruu idi ukian fig kadunaa ati, "Aizii marii aonaa na'apainim pukaakauzon powa'a." Una'apan idi, masha'apakii fig kadunaa mariri'ikan na'iki umawakan naa.

²⁰ Kaimanaiman utominapa-kidaniinao tukan na'apam atamun mawaka'akan kadimana'o ida'an, na'iki tuukii ïdi'itinpan udau'u. Uruu idi ïpishaan Jesus. Ìkian u'ati, "Na'apa'oran naa fig kadunaa mawaka'akan kadimana'o ida'an manawun?"

²¹ Jesus kian ï'ati, "Õkowaadan nii u'ati mishi'o, umishidan an kaimanaiman, aonaa umamishidakan bii an mani, uka'iitan nii usha'apatan powa'a zii õsha'apata'aka nii ai. Turu'o nii ukian midukuo ati, 'Midukuo, puzikadin di'iki'i paran baoko iti.' Na'apa'o nii usha'apatinan u'ati.

²² Ukau'an taa-karu nii u'ati upishaanii utoriinpan ida'an Tominkaru ati, umishidan an õgaru."

*Jesus pishaa-kao kanom aipan ati'o
usha'apaapan aimaakan kida*

(Mark 11:27-33; Luke 20:1-8)

²³ Aizii Jesus kaawan naa powaa ati Tominkaru Dapu iti. Utominapa-kidan pu'u pidannao na'ii, faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kaawan na'iti

u'idi'iti. Īpishaanuzu, ĩkian, “Kanom aipan ati'o pusha'apatan kaikapa'oraz aimaakan kida'a? Kanom dyuudanii pusha'apatan na'apa kida'o?”

²⁴ Jesus kian ĩ'ati, “Ukowaada õ'ati bauda'apa'o aimaakan dau'u õpishaan an unao. Ukowaadan an õ'ati, õkowaadan nii u'ati kanom aipan ati'i õsha'apatanuzu na'apa kida'o aimaakan.”

²⁵ Uru'u naa Jesus pishaan ĩdyaun. Ukian ĩ'ati, “Kanom aipan ati'i John chikaawunuupauzon pidannao? Tominkaru aipan ati'o oo pidannao aipan ati'o?”

Sariapa ĩparadan pa'atiaaka kida Jesus pishaanii dau'an. ĩkian, “Wakian dono u'ati Tominkaru aipan ati'o John chikaawunuupapanuz pidannao, sariaapa'o nii ukian wa'ati, ‘Kanom nii mooko aonaa umishidanuzu.’

²⁶ Aizii wakian an ‘pidannao aipan ati'o,’ mazan watarii panaadon pidannao sha'apatan nii wau-nao dikauda'o ida'an, usha'apanum kau'an ipai pidannao mishidanii John, Tominkaru prophetin uruu.”

²⁷ Uruu idi ĩkian Jesus ati, “Aonaa waaitapan,” ĩkian.

Jesus kian ĩ'ati, “Ukau'an aona'o nii õkowaadan u'ati kanom aipan ati'o õsha'apaapan di'oraz aimaakan kida'a.”

Di'itinapa-kinai kuwai dya'utama'o daniinao dau'o

²⁸ “Na'apam u'itiiman,” Jesus kian. “Baukapaiman kaina'a pidan, dya'utama'o udainao daonaioranao. Umaḡon kiwiini'o paudani di'iti, na'iki ukian u'ati, ‘Õdani, pumako pukaudina'an aizii õpaoriba grape baawu iti.’

29 Udani dako'atin uparadan. Ukian, 'Aonaa òkaudina'azon.' Mazan udauna'an udi'itinpan sariapa upana'adan panyukunuu, uru'u naa ukaudina'anan padaru paoriba grape baawu iti.

30 Aizii udaru makon naa udawu'ichan di'iti'i naa. Na'apa koshan udyuudanuzu. 'Òmakon nii òkaudina'anan,' ukian pa'an padaru ati. Mazan upu'u, aonaa umakon ukaudina'anan.

31 Na'ia'oram udani u'itiiman sha'apata'o padaru aiapanii?"

"Kiwiini'o udani usha'apata padaru aipan kawana'ati," ìkian u'ati.

Jesus kian ì'ati, "Òkowaadan u'ati mishi'o, zaamaapauzonao tax puraatananaa na'iki zunnao kaminshu'u-shoronao,* kiwiita'a naa ìdyaun unao ai Tominkaru naobanai-tinan di'iti.

32 Usha'apanum idi John Chikaawunuupauzo kaawankan, utukapa-kidankan na'apam tanawatin-karu mashaapa-karu kaimana'o di'iti Tominkaru ati, upu'u aonaa umishidanuzu. Mazan zaamaapauzonao tax puraatananaa na'iki zunnao kaminshu'u-shoronao, ìmishida uruu pa'an. Unao, utukapan pu'u zaamaapauzonao tax puraatananaa na'iki zunnao kaminshu'u-shoronao tanawatinan pa'oian ai, mazan upu'u zii aonaa utanawatina'azon u'oian ai."

*Dikauda'o pidannao taapa'o
grape baawu
(Mark 12:1-12; Luke 20:9-19)*

* 21:31 zunnao kaminshu'u-shoronao: ìnao zaamaapauzonao pu-raata pakiaapa-kidinan dikin ii.

33 “Uabata ba'oran di'itinapa-kinai kuwai koshan,” Jesus kian. “Baukapaiman kaina'a pidan paowan paoribai grape baawu pa'amazadati di'ii. Ukorarata awauta wuru'u papaoriba baawuz. Udauna'an ukichadan ka'unaru dadara'o baara'a, grape uu sararoo-kizinao nii. Udauna'an utoman dokoa'o kabaun grape baawu watchmantapa-kizinao nii. Udauna'an utaan naa grape baawu pidannao ati, ĩawunuutapa kizi zii u'atizu. Uru'u naa umakon naa ba'oran wiizai iti.

34 “Grape ozokan kawana'ati'i naa, udyuudan papoitorunao wunao di'iti'i awunuutapainaoz papaoriba grape baawu, ĩna'anan naa uka'idiwaun-kinaa nii papaoriba aka winipinaa idi.

35 Mazan uzaamataniinaouz awunuutapa'o nii papaoriba grape baawu zaamatan upoitorunao, ĩba'iziautapa bauda'apa'o, ĩzowii ba'oran, na'iki ĩbowautapa kuba idi ba'oran.

36 Udauna'an udyuuda papoitorunao na'iti ĩ'idi'iti koshan. Powa'a zii ĩriban kiwiitapa'o padyuudaniinao ai. Na'apa kiwiitapa'o kawan koshan awunuutapainao upaoriba baawu sha'apatan ĩdyaun.

37 “Dawu'itin, udyuudan naa paudani ĩ'idi'iti. Ukian paudani dau'an, ĩmanawuntapan nii pa'an ōdani.’

38 “Mazan awunuutapainao upaoriba baawu tukapan kapaoriba'o dani'i naa kaawan pa'ida'ati. Sariapa ĩkian, ‘Di'i naa kapaoriba'o dani. Uru'o nii wuru'u kaidiwau'oraz padaru di'iki upaoriba baawu idi. Baushaa, wazowii uruu, wazaamata kizi wuru'u u'idiwau ni'oraz.’

39 Uruu idi ĭzaamata'akan na'iki ĭkozoota'akanuz paoribai baawu iki, na'iki ĭzowian naazu.

40 “Aizii kapaoriba'o kaawan dono'o naa powaa ati, na'apam nii usha'apatan pazaamataniinao awunuutapa'o nii papaoriba baawu?” Jesus kian.

41 Kazowautapainao pidannao dako'atin Jesus paradan. Īkian, “Upataka'utan nii na'iki uzowian nii wuru'u oiainaouz pidannao. Udauna'an utaan nii papaoriba baawu ba'oran pidannao ati, kaimana'o nii pa'an ĭawunuutapanuzu. Īnaou'o ni'i naa kaiman ĭtaan u'idiwau nii upaoriba aka di'iki, upaoriba kaakan dono.”

42 Jesus kian ĭ'ati koshan, “Aonaa mooko uaitauzon saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'orazu'u?

‘Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashada-
niaz,

 madiwautapa-ka'oraz ĭtukapan,

uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba
ipai ba'oran kubanao ai.

Uruu Tominkaru kaudin-kizi wuru'u,
umanawunu'oraz utukapa-kao.’†

43 “Ukau'an ōkowaadan u'ati, kazata-kao nii uwiizi ni'o Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii. Na'iki utaa-kao nii pidannao ati kaimanainaouz ĭsha'apainpan Tominkaru aipan kawana'ati.

44 [Pidan kaboina'o di'oraz kuba paawa ati, ba-
iainpa'o nii tuukii. Na'iki uruu kuba waotan dono
na'ia'oram pidan paawa ati, ipai'o nii u'idon.’]‡

† 21:42 Psalm 118:22-23 ‡ 21:44 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

⁴⁵ Aizii faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseena abatan Jesus kowaadan kuwai kaikapa'a, ĩaitapa wuru'u kuwai kidaz ĩnao dau'ana'o wuru'u.

⁴⁶ Uruu idi ĩtiwaan pazaamatanuzu, mazan tuukii ĩtarian pidanna ai, usha'apanum kau'an pidannao kian Jesus dau'an, Tominkaru prophetin wuru'u uruuz.

22

King taapan aroapa-karu paudani mazidan ati (Luke 14:15-24)

¹ Udauna'an Jesus paradan di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an koshan pidanna ati. Ukian.

² “Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanaitinapanuz: na'apa king minziiwata-kidan kawan umanawunu'o aroapa-karu paudani mazidan ati.

³ Aizii aroapa-karu kamoon dono'o naa, udyuudan naa papoitorunao dapada-kariwainao pidanna di'iti ĩwa'ati kizi'i naa aroapa-karu ida'ati, mazan aonaa ĩwa'ati'izon.

⁴ Uruu idi udyuudan ba'oran papoitorunao dapada-kariwainao di'iti koshan. Ukian papoitorunao ati, ‘Ukowaadanka'a naa dapada-kariwainao ati, ipai'i naa õminziiwa-kidan aroapa-karu da'a'a. Ōzowii-kida'a naa kakiwin kida'o õ'uza tapi'izanao, ukau'an marina'a naa ĩwa'atin kadiman.’

⁵ Ukowaada-kaoa'a naa dapada-kariwainao ati, mazan aonaa ĩtaan panyukunuu ati padapada-ka. Usha'apanum idi kaina'a ĩsha'apata'azoonii kida pa'ati: bauda'apa'o mako'ozon pazakapun iti; ba'oran papuraataapauzon dau'ati.

6 Aizii ba'orainao zaamatan wuru'u poitoru-inaouz, ãntamikitan ãdyaun na'iki ãzowii wuru'u king poitorunaouz.

7 King to'oran tuukii, uruu idi udyuudan pasoldyaannao na'iti ãzowii ipai zowiainaouz upoitorunao, na'iki ãkawaoda zowii-mikinao mashaapa-kizi donoi.

8 “Uruu dauna'an king dapadan ba'oran papoitorunao na'iki ukian ã'ati, 'Aizii mazida'o aroapa-kinaa ni'o, ipai'i naa uminziikida-kao, mazan õdapadaniinao, ãtukapa-kida ãmawa'ati'izookan ida'an, aonaa ãturuuan pawa'atin.

9 Ukau'an umako pidan iriba-kizi iti, udapada kizi ipai pidannao uikodan kawana'ati, ãwa'ati kizi mazida-karu aroapa-kida-kao ida'ati.'

10 Uruu idi poitoruinao makon di'iti kida'a pidan iriba-kizi iti. ãdapada iriba pidannao paikodan kawana'ati. Sha'apa'oram karikaonan pidan, kaimanainao na'iki dikaudainao, mazan iriba ãikodan pidannao, ãpaidada kabaun nazoo wuru'u aroapa-kizaiz.

11 “Aizii King tukapa'anan padapada-kidaniinao. Utukapa bauda'apa daonaiora na'ii, aona'a ukaiwadapan mazida-karu di'iti'o daara.

12 Uruu idi King kian u'ati, 'Õpaonaru, na'apa'oram pumorotan da'ati'i pumakai-wadapakan pu'u mazida-karu di'iti'o daara?' Aonaa na'apam daonaiora kian u'ati. Umaparadaniita'akan.

13 Udauna'an king kian papoitorunao ati, 'Udodoo uruu na'iki ukaboota uruu paniba iti maruta'o-karu iti. Na'ii zaadin-karu nii tuukii,

na'iki pidannao kuzowan nii paudako padopian idi.' ”

¹⁴ Jesus katokontan pakuwaa pakian ida'an kaikapa'a: “Iriba'o nii pidannao dapada-kaopadamata, mazan masakauda'u'o nii ĩzaamata-kaop.”

Jesus pishaa-kaop tax kawinipinaapa-kaop dau'u (Mark 12:13-17; Luke 20:20-26)

¹⁵ Uruu dauna'an Phariseenao makon naa ĩparadaaka'anan pa'atiaaka. ĩdi'itinpa'anan na'apam nii pazaamatan Jesus uparadan ida'an.

¹⁶ Pana'apainpan idi ĩdyuudan patominapakidaniinao, Herod pidanannao tuma Jesus di'iti. Aizii dyuuda-kariwainao kian Jesus ati, “Tiichaa, waaitapa pugaru kaimana'o, mishi'o puparadan. Putominapakidan pidannao kaiman Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki na'apa kida putaapan pidannao, aonaa na'ia'oram umanawunu'o nii ba'oran ai.

¹⁷ Aizii pukowaada wa'ati, kaimana'o mani wataanuzu tax puraatan naobanai Caesar ati,* oo aonaa ukaimanan?”

¹⁸ Mazan Jesus aitapa ĩdi'itinpan oii, uruu idi ukian ĩ'ati, “Unao, utaapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'i! Kanom nii utiwaan uzaamatan oġaru oġparadan dikiin ii?”

¹⁹ Uaida-kida mooko o'ati puraata ukawinipinaata-kinaaz tax.” ĩna'aka u'ida'ati wuru'u puraataz.

²⁰ Sariapa upishaan ĩdyaun. Ukian, “Kanom dikiin wuru'u, na'iki kanom uu wuru'u saada-kariwaiz puraata ida'a?”

* **22:17** *Caesar*: tuubaru'o naobanai Rome ia'o.

21 “Naobanai Caesar” ĩkian ĩdako'atinuzu.

Udauna'an ukian ĩ'ati, “Utaa ukau'an Caesar ati kanom wuru'u Caesar idiwau kidaz. Aizii Tominkaru ati utaa Tominkaru idiwau kida.”

22 ĩabatan idi Jesus kian kaikapa'a, tuukii ĩdi'itinpan na'iki ĩmakon naa u'ai.

Jesus pishaa-kao mawakainao kadishitan dau'an

(Mark 12:18-27; Luke 20:27-40)

23 Na'apain uruu dono pabi'i kida Sadduceenao kaawan Jesus ida'ati. ĩnao aonaa ĩmishidan kakupakaru nii mawaka-karu dauna'an.

24 ĩpishaanuzu. ĩkian u'ati, “Tiichaa, Moses kian wa'ati, daonaiora mawakan dono, aona'o zii udani nii, marii u'inawuzu zaamatan udaiarodaun paudaiaro nii. Uruu ida'ana'o nii mawaka'o u'inawuzu kaudanin.

25 Aizii dii mani kaina'a pidan 7 udainao daonaioranao. ĩtuuniz mazidan, mazan umawakan paudairo ai aonaa zii udani nii, uruu idi udawu'iti'o u'inawuzu daiaroitapan naa oroo.

26 Na'apa koshan umawakan o'ai. Udauna'an ba'oran u'inawuzu mazidan otuma, mawaka koshan o'ai. Atii na'apa ipai ĩmawakan. Ukau'an ipai 7 ĩdyaun daiaroitapan oroo. Mazan aonaa bauda'apa'o kaudanin otuma.

27 Dawu'itin uru'u naa zunaaba mawakan naa kapam.”

28 Aizii ĩpishaan Jesus, ĩkian u'ati, “Aizii pidanao kadishita-kida-kao dono pamawaka-kizi iki, na'ia'oram nii daiaroitapa oroo? Usha'apanum kau'an ipai 7 daonaioranao mazida'o otuma?”

²⁹ Jesus dako'atin ĩdyaun. Ukian, “Upozawatan kaiwuru'u umaaitapakan idi saada-kariwaiz Tominkaru Paradan na'iki aonaa uaitapan Tominkaru ma'ozakan.

³⁰ Mawakainao kadishitan dono, aona'o ni'i naa kaudaiaro-karu na'apain, mazan na'apa'o nii angelnao aokazi iainao kawan ĩdyaun.

³¹ Aonaa mooko uaitapan na'apam Tominkaru Paradan kian kadishita-karu dau'an mawakakaru di'iki?

³² Tominkaru kian, ‘Ōgaru wuru'u Abraham, Isaac na'iki Jacob Tominkarunuz.’ Ukau'an aonaa mawakainao pidannao Tominkarun mani uruu, mazan kakupainao pidannao Tominkarun.”

³³ Pidannao abatan idi Jesus tominapa-kidan kaikapa'a, tuukii ĩdi'itinpan utominapa-kidanii kida dau'an.

Umanawunu'oraz manawun Tominkaru kakinaori

(Mark 12:28-34; Luke 10:25-28)

³⁴ Aizii Phariseenao abatan idi aonaa Sadduceenao aitapan na'apam naa pakian powa'a Jesus ati, utominapa-kidan idi kaimana'a naa manawun, sariapa ĩbaokopatinan.

³⁵ Na'iki bauda'apa ĩriban tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u pishaan Jesus, patiwaa-kidapakinna niizu.

³⁶ Ukian u'ati, “Tiichaa, na'ia'oram dii manawun umanawunu'o kakinaorii?”

³⁷ Jesus kian u'ati, “Pumarainapa tuukii Naobanai puTominkarun ipai punyukunuu iki, ipai pudoronaa ii, na'iki ipai pudi'itinpan ida'an.’

³⁸ Uruu wuru'u umanawunu'oraz manawun kakinaorii.

39 Ba'oran kakinaorii, udawu'ati'o umanawu-nun, kaikapa'ora'a: 'Pumarainapa ba'oran pidan na'apa pumarainpan kawan punanaa.'

40 Ipai Tominkaru kakinaori kida Moses ida'ana'oraz utaa-kaos, na'iki kakinaorii prophetnao tominapa-kidani kida, zaamatinpan patumaaka wuru'u ida'ati'i dya'utama'oraz kakinaorii."

*Kanom dani wuru'u Christ
(Mark 12:35-37; Luke 20:41-44)*

41 Phariseenaos kasaba'ukinpan pu'u, Jesus pishaan idyaun kaikapa'a:

42 "Na'apam ukian Christ† dau'an? Kanom takaan-daun uruu?"

"David takaan-daun," ikian u'ati.

43 Jesus kian i'ati, "Mazan kanom nii mooko Tominkaru Doronaa aipan ati David dakotan uruu paNaobanaa nii. Ukianuz da'i u'ati:

44 'Naobanai Tominkaru kian onobanaa ati, pusakanata da'a'a odiwa'ora antanapu atii owaranuita-kidan putarubanaos ipai pukidiba waranu ati.'

45 Aizii David dakotan pu'u uruu paNaobanaa nii, na'apam naa mooko utakaan-daun wuru'u uruuz?"

46 Aonaa na'ia'oram aitapa'o nii na'apam naa pakian powa'a Jesus ati. Na'iki uruu dauna'an aonaa kanom ka'iitan naa papishaan powa'a uruu.

† 22:42 *Christ*: Tominkaru dyuudaniaz papidanannaos zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

23

Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u

(Mark 12:38-39; Luke 11:43, 46; 20:45-46)

¹ Udauna'an Jesus paradan pidannao ati baokopa patominapa-kidaniinao tuma.

² Ukian “Wuru'u tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao kakinaopan Tominkaru taanii Moses ati'o kakinaorii di'iki'o.

³ Ukau'an uizo'ati na'iki usha'apata ikowaadapanii kida kawana'ati, mazan aonaa utamakapa'ana'a ikaduz kida. Usha'apanum kau'an aonaa isha'apatinan pakowaadanii kakinaorii kida kawana'ati.

⁴ Idobatadan powa'a zii kakinaorii kida, aona'a naa pidannao ka'iitan pasha'apatinan ukawana'ati, mazan upu'u aonaa ikaminka'utan idyaun, aonaa masakauda'u.

⁵ Ipai aimaakan isha'apatanii kida, soo iaipan pidannao tukapan, na'iki iaipan pa'atadapaka. Na'iki udaru kida'a naa itoman saada-kariwai Tominkaru Paradan mashaapa-kizi kida, ikaiwadauzonii kidaz patawu'u na'iki paanoba kida ida'a.* Ikamichan ziishinaa kida, dawuu itoman kida kapam.†

⁶ Kaiman i'ati pataapa-kao udaru'o pidan nii aroapa-kizai ii aka, na'iki inaudapa pasakanatan umanawunu'o tabai ida'a synagogue kida di'ii.

⁷ Kaiman i'ati pataapa-kao umanawunu'o nii market ii pidannao iriba-kizi ii aka. Na'iki inaudapa padakotapa-kao Tiichaa kii.

* 23:5 Deuteronomy 6:6-8 † 23:5 Numbers 15:37-41

⁸ “Aizii unao, aonaa udakota-kidina'ana'a Ti-ichaa nii, usha'apanum kau'an kaina'a bauda'apa utiichaan, ipai unao na'apa kida'o pa'an uiriban-nao tuma.

⁹ Aonaa udakota'ana'a pidan da'a'a imi'i baara'a'o ‘wadaru’ kii, usha'apanum kau'an kaina'a bauda'apa udaru, uruu aokazi ia'oraz pa'an.

¹⁰ Aonaa utaapada'ana'a udakota-kao naobanai nii, usha'apanum kau'an kaina'a bauda'apa unaobanaa, uruu Christ.

¹¹ Kanom manawun-tina'o pakazowautapan ida'an unao, marii ukaudinan unao ati.

¹² Na'ia'oram pidan umanawun-tinpa'o, waranuita-kao nii uruu. Na'iki na'ia'oram pidan waranuitapa-kidina'o, Tominkaru toman nii uruu umanawunu'o pidan nii.”

*Kasha'ora'o nii Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u baiaapan
(Mark 12:40; Luke 11:39-52; 20:47)*

¹³ “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Uawautapan pidannao morota'azon Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti. Mazan unao, na'apa, aonaa umorotan na'iti, na'iki aonaa utaapadan pidannao morotan, tiwautinainauz padamata pamorotan na'iti.

¹⁴ [Kasha'ora'o nii ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao karikaonan kaimana'o nii. Ukashadapan zunnao mawaka'o ĩdaiarunao, na'iki ukazatan ĩdapu na'iki ĩsha'apauz kida. Mazan

uaipan idi utaapa-kaao kaimanainao nii, uruu idi utoriinpauzon tomunu'iki kida. Una'apan idi powa'a'o nii zii upataka'uta-kaao.]‡

15 “Kasha'ora'o nii ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Umakon munapo atii utarauka paran uzaamata'azon idi bauda'apa saba'o pidan mishidapa'o nii ukakinaori kida. Udauna'an utominapa-kidan naazu, powa'a zii udikaudan unao ai, kaboota-karu nii tikazi wu'iti.

16 “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao ishaawunnao, na'akapa'o pidannao. Ukian, ‘Pidan dakota'o Tominkaru Dapu uu paparadan mishida-kinao nii, aona'o nii usha'apan umasha'apatakan anaz, mazan na'ia'oram pidan dakota'o gold, Tominkaru Dapu ia'oraz, paparadan mishida-kinao nii, marii usha'apatan pakowaadaniaz mishi'o pasha'apata'azon.’

17 Unao maaitapin-ka'o ishaawunnao, kanom powa'a'o zii umanawunun, wuru'u gold, oo Tominkaru Dapu saabaa'oraz gold kaimana'o nii?

18 Unao kian, ‘Na'ia'oram pidan dakota'o altar paparadan mishida-kinao nii, aona'o nii usha'apan umasha'apatakan anaz, mazan na'ia'oram pidan dakota'o taa-kariwai kawaodakaru nii altar paawa'a paparadan mishida-kinao nii, marii usha'apatan pakowaadaniaz mishi'o pasha'apata'azon.’

‡ 23:14 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

19 Unao ishaawunnao! Kanom powa'a'o umanawunun, taa-kariwai altar paawa'a oo altar, saabaa'oraz taa-kariwaiz kida kaimana'o nii?

20 Ukau'an pidan dakota'o altar paparadan mishida-kinao nii, udakotan altar na'iki ipai upaawa'a'o kapam wuru'u.

21 Aizii pidan dakota'o Tominkaru Dapu paparadan mishida-kinao nii, udakotan Tominkaru Dapu uu na'iki Tominkaru kapam wuru'u paparadan mishida-kinao nii, Tominkaru mashaapan idi na'ii.

22 Pidana dakota'o aokazi paparadan mishida-kinao nii, udakotan Tominkaru taba na'iki sakanatapa'oraz upaawa'a kapam wuru'u.

23 “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao! Unao taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i! Utaa 1/10 ipai wanyukunui kaduunuribanaa zi'inaba sodi kida di'iki. Mazan unao, umarina'atan usha'apatan kaiman-karu, kamunan-karu, na'iki mishida-karu. Uruu kida kaimana'o manawun kakinaorii umanyukunuutaniaz. Usha'apatina'oraz mani padamata ipai ukakinaorinaa kida kawana'ati.

24 Unao, u'ishaawunnao na'akapan kawanu'o papidanannao. Mishi unao uzaudinauzonii udyokorautan ai masakauda'u kaniriba'o utuzan ni'o di'iki, upu'u zii mazan aonaa uaitapan udyokorautan udaru'ora'a naa aimaakan kawaro kawanu'o u'udarun.

25 “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii

kaikini'i. Uchikaan ukoopon na'iki uparaapin, aonaa ukaniriban uaidinpan pabarau iki kida, mazan unazoo kida paida kaniriba'o idi. Na'apa'o unao, upaidadina'o dikauda'o idi, uaipan ida'an uzaamatan ipai aimakaan u'ati'o nii karikaonan.

²⁶ Unao ishaawunnao Phariseenao, uchikaa ki-wiitapa ukoopon na'iki uparaapin nazoo kida, uruu idi ubarau kida, aona'o ni'i naa ukaniriban kapam.

²⁷ “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Na'apa unao mawaka'o kinnaa zichidakao kawan baraka'o idi. Konaunam uaidinpan, mazan unazoo paida mawaka'o pidannao niwa'uz idi, na'iki kaniriba'o, dyupusha kida'o idi.

²⁸ Na'apa'o kapam pidannao tukapan unao, kaimana'o kawan, mazan unyukunuu ii, oia'o unao, taapinpainao karikaonan kaimana'o nii.

²⁹ “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpa'azoinao kaimanainao nii kaikini'i. Utoman kaiman kida Tominkaru prophetinnao baaranaa nii, na'iki kaimanainao pidannao baaranaa nii, kaiman ukonaunamadan kidaz.

³⁰ Aizii ukian, ‘Wamashaapan dono mani kotua'a naa wadokozu-daunnao mashaapankan dono, aonaa mani wazowian Tominkaru prophetinnao ñnao kawan.’

³¹ Ukau'an uaipan ati ukainaabainan, unao wuru'u zowii-mikinao takaan-daunnaouz.

³² Ausha'a naa, uipaida'a naa usha'apatan

udokozu-daunnao sakadaniaz naa pasha'apatan oii kida'o."

³³ Jesus kian koshan ĩ'ati, "Unao kowazaznao oia'o manawun na'iki unao kowazaz dainao. Na'apam nii ukazannaatinan ukaboota-kao ai Tubaru'o Tikazi wu'iti?

³⁴ Ukau'an ōdyuudan nii u'idi'iti prophetnao, aitapaaba'o pidannao na'iki tominapa-kida'o nii pidannao Kaimana'o Kuwai dau'u. Mazan uzowian nii pabi'i kida ĩdyaun utauka-kidan ida'an ĩdyaun cross di'iti. Ba'orainao uba'izian nii synagogue kida di'ii. Na'iki umakon nii uantamikita'anan kidoopainao ba'oran donoi iti kida.

³⁵ Uruu idi unaou'o nii kabaiaapan ipai wunao zanna'a Tominkaru pidannao zowii-kariwainao kidaz. Abel kaimana'oraz pidan zowii-kao di'iki, atii Zechariah Berechiah dani zowii-kao di'iti. Uruu unao zowianiaz, Tominkaru Dapu na'iki altar, uzai kawaodapa-kizinao sakoda'a.

³⁶ Ōkowaadan u'ati mishi'o, ipai wuru'u dikauda'o sha'apatauzo-kariwaiz kida, unao kai'oraz pidannaou'o ni'i naa pataka'uta-kao udikin ii ĩwinipinaa nii."

*Jesus kasha'oran tuukii Jerusalem dau'ati
(Luke 13:34-35)*

³⁷ Jesus kian, "Oo Jerusalem, Jerusalem. Pu'ida'ainao pidannao zowia'oraz prophetnao na'iki zowia'oraz pabooan ida'an kuba idi dyuuda-kariwai pidannao kakuwaapan pu'idi'iti. Karikaonanuu da'i padamata ōaipan ōkazannaatapan pu'ida'ainao pidannao, na'apa

kuruku kazannaatapan kawan paudainao pakutuba kida waranu'u. Mazan aonaa putaapadan òkazannaatan ìdyaun.

³⁸ Putukapa, Tominkaru wa'akan padapu, aona'o nii kanom puzannaa nii.

³⁹ Aizii òkowaadan pu'ati, aona'o nii powa'a putukapan ògaru atii kaina'a'o nii kamoo kaawan, na'apaini'o nii pukian 'Marii Tominkaru kaimanan di'oraz Naobanai ati'i, kaawa'oraz uaipan kawana'ati.' ”

24

*Jesus kowaadan na'apam nii amazada sha'apan
(Mark 13:1-13; Luke 21:5-19)*

¹ Udauna'an Jesus koditan naa Tominkaru Dapu iki, na'iki umakopan pu'a'a naa, utominapa-kidaniinao tukapa-kidan u'ati wuru'u kabaun kidaz Tominkaru Dapu ia'oraz, na'apam utoma-kaou daru na'iki konaunam.

² Jesus kian, “Utukapa ipai wuru'u kabaun kidaz. Òkowaadan u'ati mishi'o, aona'o nii bouda'apa kuba mashaapan papaawa atiaaka kida na'ii, ipai'o nii ukaboobi'ii-kaou.”

³ Udauna'an Jesus sakanatapan pu'u Olive Naawa ii, utominapa-kidaniinao wa'atin ìnao pa'idiwaru u'ida'ati. Ìkian u'ati, “Pukowaada wa'ati na'apainim nii kaiwuru sha'apanu'u. Kanoma'o nii sha'apa kainaabata'o nii puwa'atin na'iki di'oraz amazada ikodan patokon?”

⁴ Jesus kian ì'ati, “Uzaudin pa'i, aonaa umariidapa-kidina'ana'a pidannao ati.

5 Usha'apanum kau'an iriba'o nii pidannao kaawan, ĩkian nii, 'ōgaru Christ,'* na'iki ĩmariidan nii iriba pidannao.

6 Uabatan nii mizaataaka-karu kida dau'an na'iki kadakotin-karu nii mizaataaka'azoo-karu kida dau'an, mazan aonaa utaria'ana'a. Na'apa kida'o aimaakan sha'apan nii, mazan aonaa amazada ikodan zii mani patokon wuru'u.

7 Bauda'apa'o wiizai iki'o pidannao mizaataakan nii ba'oran wiizai iki'o pidannao tuma, na'iki bauda'apa'o donoi iki'o pidannao mizaataakan nii ba'oran donoi iki'o pidannao tuma. Zamazi kaawan nii, na'iki ipai amazada kawana'ati kaina'a'o nii kichana'iki-kia'o amazada nakainan.

8 Kaikapa kida'orazu'u, kasha'ora'o baiaapa-kao sakadinan zii karikaonan wuru'u.

9 “Udauna'an unao, uzaamata-kao nii, uantamikita-kao nii, na'iki uzowii-kao nii. Ipai pidannao to'ora-kizaitapan nii unao, ōgaru dikin ii.

10 Uruu dono iriba'o nii pidannao tanawatinan pamishidapan ai ōgaru, uruu idi ĩkaakapaakan nii na'iki ĩto'ora-kizaitapaakan nii.

11 Na'iki iriba'o nii dakotinpainao prophetnao nii kakuwaapa'anan, ĩmariidan nii iriba pidannao.

12 Pidannao oiidinan idi tuukia'a naa man-awun, aona'o ni'i naa marainpaaka-karu.

13 Mazan kanomnao ma'ozaka'o ĩmishidapan atii utokon iti, ĩnaou'o nii kazannaata-kao.

* 24:5 *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

14 Aizii di'oraz Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan daua'oraz kowaada-ka'o nii ipai amazada kawana'ati. Marii kizi zii ipai pidannao abatan na'iki ñaitapan udau'an. Udauna'an uru'o ni'i naa di'oraz amazada ikodan patokon.”

Tariidin-karu daua'o
(*Mark 13:14-23; Luke 21:20-24*)

15 Jesus kian koshan, “Na'apa prophet Daniel kowaadauzoniaz sha'apa'o nii, utukapan nii aimaakan oia'o Tominkaru Dapu nazo ii, pataka'ua'o nii Tominkaru Dapu, aonaa kizi na'itim choochiapa-karu na'ii.† (Marii pidan tukapa'o kaarita ida'a udau'ana'o, aitapanuz.)

16 Utukapan dono'o naazu, marii kizi Judea Baara iainao pidannao kidoopan midukuo baawu iti.

17 Marii na'ia'oram pidan paniba ia'o padapu ai, aonaa kizi umorotan uminziiwa-kida'anan zii mani paaiapanii pasha'apauz padapu nazo iti.

18 Na'iki pazakapun ia'o pidan, aonaa turuu ukiwan padapu iti pakamichan dau'ati.

19 Uruu dono dikauda'o na'iki kasha'ora'o nii ka'azootinpainao na'iki dokoba-tinpainao zun-nao baiaapan.

20 Utoriinapa Tominkaru ati aonaa kizi uki-dooan amazada wadidiizon dono,‡ oo Sookapaku-karu Kamoon dono.

21 Usha'apanum kau'an uruu dono tuukia'o nii udikaudan, na'iki ukichana'iki-kian pidan baiaapan. Aonaa na'apainim na'apa'o manawun

† 24:15 Daniel 9:27; 11:31; 12:11 ‡ 24:20 amazada wadidiizon dono: kichana'iki-kii manawun chi'ikapa-karu amazada wadidiizon dono. English ida'an udakota-ka'o ‘winter.’

baiaapauzo-kao amazada tominan iki'o atii kai, na'iki aona'o nii na'apainim pidan baiaapan na'apa'o koshan. §

²² Mazan pazaamatanii pidannao dikin ii, Tominkaru awutadan nii uruu dono'oraz baiainapa-karu. Aizii aonaan dono uawutadanuz, aona'o nii pidan wa'akinan kakupa uruu dono.

²³ “Uruu dono na'ia'oram pidan kian an u'ati, ‘di'i wuru'u Christ,’ oo ‘kaidi'iizu'u,’ aonaa umishida'ana'a.

²⁴ Usha'apanum kau'an kaina'a'o nii dakotinpainao Christ nii na'iki dakotinpainao prophetnao nii. Īsha'apatan nii umanawun kida'o aimakaan, na'apa'o ida'an ĩtiwaan nii padamata pamariidan Tominkaru zaamataniiinaouznaa papidanannao nii.

²⁵ “Ukau'an uabata, u'ua'ia'o zii kaiwuru'u ōkowaadanuz u'ati.

²⁶ Ukau'an na'ia'oram pidan kian an u'ati, ‘kaidi'iizu'u baara ii,’ aonaa umako'o naa na'iti. Oo ukian an u'ati, ‘Kaina'a uruu, udizinpan kaida'a'a,’ aonaa umishida'ana'a.

²⁷ Toroanaru kan-kanan kawan waoko iki, turuu utukapa-kao wakadapu iti kapam. Na'apa'o nii utukapa-kao kapam wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atinuz.

²⁸ Na'iam aimakaan mawakan, na'ia'o nii watonao katonainpan tukapa-kao.

*Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin
daua'o
(Mark 13:24-31; Luke 21:25-33)*

§ 24:21 Daniel 12:1; Revelation 7:14

29 “Kadiman aka dikauda'oraz baiainapa-karu dauna'an, kamoo marutan nii, na'iki kauzu aona'o nii ukanadapan. Wizinao waota'o nii aokazi iki, na'iki ipai'o nii aimaakan wuru'u doko ii kida'oraz zikadinan.*

30 Uruu dauna'an Daonaiora Aokazi Iki'o aidinan ni'i naa doko ii. Na'iki ipai pabi'inaaka kida'o pidannao imi'i baara an kidainao zaadan nii tuukii. Udauna'an uru'o ni'i naa itupakan Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin naa usha'uza kida paawa an doko iki, aokazi iki, umanawunu'o pama'ozakan na'iki umanawunu'o pakonaunaman ida'an.†

31 Na'iki diiwa'o kuwudii‡ dapaapa-kinai poota-ka'o, na'iki udyuudan nii pa'angelinnao dapaapa'anan na'iki ībaokopatan Tominkaru zaamatanii papidanannao nii, ipai di'ikinapa kida'a imi'i baara ana'o amazada kawana'ati.”

32 Jesus kian koshan, “Aushaa udi'itapa fig kadunaa. Na'apainim upa'inaadinan na'iki uanaba pa'ishizo-dinan, uaitapa kamoo dono'o maonapatan naa wuru'u.

33 Ukau'an na'apa'o nii utupakan dono ipai kaikapa kida'o sha'apanu'u, ukainaabatan maonapa'a naa õwa'atin, aonaa tomunu'iki'o ni'i naa mani.

34 Õkowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o, ipai'o nii aimaakan kida sha'apan na'apa, kai'o pidannao mawakan ua'ii ipai.

* **24:29** Isaiah 13:10; 34:4; Joel 2:10, 31; Joel 3:15; Revelation 6:12-13 † **24:30** Daniel 7:13; Revelation 1:7 ‡ **24:31** *kuwudii*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

³⁵ Aokazi na'iki imi'i baara mainaabatina'o nii, mazan õparadan kidaz aona'o nii umainaabatinan.

*Ukaawan kmoon, aonaa uaitapa-kao
(Mark 13:32-37; Luke 17:26-30, 34-36)*

³⁶ “Mazan aona'o nii pidan aitapan na'apainim nii manawun kaiwuru kida sha'apanu'u. Angelnao aokazi iainao, aona'o nii ãaitapan. Õgaru Tominkaru Dani na'apa, aona'o nii õaitapan. Soo õdaru karikaonan aitapa'o nii udau'an.

³⁷ Na'apa'o nii Noah dono'o kawan amazada, Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin dono. §

³⁸ Na'apain amazada naraan ua'ii, pidannao aroopan, ãtuzapan, na'iki ãkaudaiaropan. ãmashaapan na'apa atii Noah morotan, upaidinan pakanowan zo'iti.

³⁹ Mazan upu'u aonaa ãaitapan kanom sha'apan atii udaru'o wunu kaawan na'iki unaraadan ipai ãdyaun. Na'apa'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin dono.*

⁴⁰ “Aizii uruu dono, kaina'a'o nii dya'utam daonaioranao zakapu ii, bauda'apa'o nii una'aka-kao, ba'oran wa'aka-karu nii.

⁴¹ Na'iki zunnao, dya'utamaa kida'o ãboodapan, bauda'apa'o nii na'aka-kao, ba'oran wa'aka-kao nii.

⁴² Ukau'an uzaudinapa umashaapa, usha'apanum kau'an aonaa uaitapan na'apainim nii uNaobanaa kaawan.

⁴³ Una'apan idi uaitapa pa'i wuru ãda'anazu'u: Kadapu'o aitapan an mani wa'ati'o nii koidimiki, uruu aiwaka'an pokodapa mani umashaapan,

§ 24:37 Genesis 6:5-8 * 24:39 Genesis 7:6-24

uawunuutapan padapu. Na'iki aona'o nii koidimiki morotinan udapu.

⁴⁴ Ukau'an na'apa pa'i unao, karikaonan uzaudinapa, usha'apanum kau'an Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin nii na'apainim karikaonan umazaudinkan pu'u.

Poitoruinao daua'o
(*Luke 12:41-48*)

⁴⁵ “Na'ia'oram poitorui mishi'o ukaudinauzon kaiman na'iki aitapaaba'o, uru'o nii panaobanaa zaamata na'iki uwa'aka awunuutapa'o nii ba'oran poitoruinao. Na'iki kaimana'o nii utaan ĩwanyukunuu, ipai wanyukunui taauzo-kao kawana'ati.

⁴⁶ Kaimana'o nii manawun poitorui nyukunuu, unaobanaa kaawan an na'iki uikodan uruu kaiman ukaudinan, ipai usha'apatan wuru'u panaobanaa dyuudanii kidaz usha'apatan.

⁴⁷ Ōkowaadan u'ati mishi'o, unaobanaa dyuudan nii uawunuutapan ipai aimaakan wuru'u pa'idiwau kidaz.

⁴⁸ Mazan aizii poitorui dikaudan an, sariaapa'o nii ukian, 'Aona'o nii ōnaobanaa wa'atin kadiman.'

⁴⁹ Ukau'an uru'u naa uba'izitapan paawunuu-tapanii pamin-kaudinannao. Uaroapatinan naa na'iki utuzapatinan naa po'idipauzonao tuma.

⁵⁰ Bauda'apa kamoo kaawa'o nii unaobanaa wuru'u poitoruiz, aonaa uzauda-kidan dono'o nii mani ukaawan.

⁵¹ Una'apan idi, tuukia'o nii panaobanaa pataka'utanuzu, na'iki ukabootan niizu tawunao tuma'a taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i.

Na'ia'o nii uzaadan na'iki ukuzowan paudako padopian idi.”

25

10 pa'inainao zunnao dau'o

¹ Jesus kian koshan, “Uruu dono kaikapa'o nii wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa'o nii 10 pa'inainao zunnao kawan, na'akapainao palampan kida ĩzaudapa'anan mazida'o daonaiora.

² Aizii baka'iauda'u ĩdyaun, aonaa ĩaitapinan, ba'oran baka'iauda'uinaouz, aitapina'o ĩdyaun pa'an.

³ Maaaitapin-kainao zunnao na'akan palampan kida, mazan aona'a naa ĩna'akan palampan uu nii patuma.

⁴ Aitapinainao zunnao, ĩna'aka pa'an palampan uu nii powa'a zii.

⁵ Tomunu'iki zii aonaa mazida'o daonaiora kaawan, uruu idi zaudapainao zunnao da'awununun naa na'iki ĩda'awu'ukan naa.

⁶ “Tomun-zikon di'iti uru'u naa pidan kian di-iwa'o ida'an, ‘Wa'ati'i naa mazida'o daonaiora. Uwa'ati'i naa, uikodapa'an kizi'i naa uruu.’

⁷ “Īpai pa'inainaouz zunnao pokoda'akan, na'iki ĩkadishitan ĩpu'ukadan naa palampan kida.

⁸ Aizii maaaitapin-kainao zunnao kian aitapinainao ati, ‘Walampin kida makada'anan naa, ukau'an utaa ulampin uu masakauda'u wa'ati, waka'uuta-kinaa nii walampin kida.’

⁹ “Aitapinainao zunnao kian, ‘Aonaa. Aona'o nii walampin uu turuan wataan an u'atiz. Mishi'oraiman utoriinaka ulampin uu kida nii.’

¹⁰ Mazan ĩtoria'anan pu'u zii palampan uu kida nii, mazida'o daonaiora kaawa'akan naa. Aitap-inainao zunnao zaudapainaouz morota'akan naa pa'an mazida'o daonaiora tuma aroopa'azoo-kizai iti, na'iki paniinom tarata'aka-kaoa'a naa.

¹¹ Udauna'an zii maaitapin-kainaouz zunnao kaawan powaa ati. Sariapa ĩkian mazida'o daonaiora ati, 'Naobanai, Naobanai, puda'atin wa'ati.'

¹² Mazan ukian, 'Ökowaadan u'ati mishi'o, aonaa õaitapan unao.' ”

¹³ Udauna'an Jesus kian naa patominapakidaniinao ati, “Ukau'an uzaudinapa umashaapa, usha'apanum kau'an aonaa uaitapan na'apainim nii Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan.”

*Idikinauda'u'o poitoruinao
daua'o*

(Luke 19:11-27)

¹⁴ “Kaikapa'o nii koshan Tominkaru naobanaitinapanuz: na'apa umanawunu'o daonaiora makon kawan munapo'o wiizai di'iti. Pamakon ua'ii udapadan papoitorunao, na'iki utaan naa ĩkaudin-kizi nii, marii kizi ĩdiri'idan upuraatan pamakon daida.

¹⁵ Utaa ĩ'ati papuraatan ĩka'iitan kawana'ati kida pasha'apatanuzu. Bauda'apa'o ati utaa baka'iauda'u saako puraata, gold idi'o utoma-ka. Ba'oran ati utaa dya'utam saako puraata, na'iki ba'oran ati utaa bauda'apa saako. Uruu dauna'an umakon naa.

¹⁶ Poitorui zaamata'oraz baka'iauda'u saako puraata, makon sariapa ukaudina'anan ukaiwaan naa wuru'u puraataz. Uruu idi udiri'idan papuraatan ikoda baka'iauda'u'a naa saako powa'a zii.

17 Ba'oran poitorui zaamata'oraz dya'utam saako puraata, na'apa kapam, ukaudinan ukaiwaan puraata taa-kariwaiz, na'iki uikoda dya'utama'a naa saako puraata powa'a zii.

18 Mazan poitorui zaamata'oraz bauda'apa saako puraata, umakon sariapa udidan wuru'u panaobanaa taaniaz puraata pa'ati, aonaa ukaiwaanuzu.

19 “Kotua'iki udauna'an uru'u naa ñaobanaa kaawan powaa ati, udapadan ñdyaun koshan. Na'iki upishaan ñdyaun na'apam naa ñsha'apatan papuraatan.

20 Poitorui zaamata'oraz baka'iauda'u saako puraata na'akan naa 10 saako puraata panaobanaa ida'ati. Sariapa ukian panaobanaa ati, 'Õnaobanaa, putaanii sha'atii õ'ati baka'iauda'u saako puraata. Putukapa na'apam õdiridanuz. Õikoda powa'a zii baka'iauda'u saako u'ida'an.'

21 Sariapa unaobanaa kian u'ati, 'Pugaru, kaimana'o pusha'apatinan. Kaiman pusha'apatan masakauda'u'o aimaakan õtaanii pu'ati, ukau'an õtaan nii pu'ati powa'a zii aimaakan kida pusha'apatan nii. Puwa'ati'i naa, pukonaukii kizi'i naa õtuma.'

22 “Udauna'an poitorui zaamata'oraz dya'utam saako puraata kaawan panaobanaa ida'ati. Ukian, 'Õnaobanaa, putaanii õ'ati dya'utam saako puraata, putukapa na'apam õdiridanuz powa'a'o zii, õikoda dya'utama'a naa saako u'ida'an.'

23 Sariapa unaobanaa kian u'ati, 'Pugaru, kaimana'o pusha'apatinan. Kaiman pusha'apatan masakauda'u'o aimaakan õtaanii pu'ati, ukau'an õtaan nii pu'ati powa'a zii

aimaakan kida pusha'apatan nii. Puwa'ati'i naa pukonaukii kizi'i naa õtuma.'

²⁴ “Udauna'an poitorui zaamata'oraz bauda'apa saako puraata kaawan panaobanaa ida'ati. Ukian panaobanaa ati, ‘Õnaobanaa, õaitapa dadara'o pidan pugaru, pukasaba'uan paoribai aka kida aonaa pupaoriba kida mani.

²⁵ Uruu idi õtarian pu'ai, ukau'an õdidanaka wuru'u pupuraatanuz imi'i ka'azo ii. Mazan putukapa, di'i naa pakawan wuru'u pupuraatanuz.’

²⁶ Sariapa unaobanaa kian u'ati, ‘Pugaru maturuauka'o, na'iki zoonzio poitorui. Puitapanii padamata õkasaba'uan paoribai aka kida aonaa õpaoriba kida di'iki'o mani.

²⁷ Mazan upu'u aonaa putaan õpuraatan puraata dapunaa iti udiri'idin kizi na'ii. Di'i õkawanu'o diri'idina'a naa mani õikodan õpuraatan.’

²⁸ Uruu idi unaobanaa kian ba'oran papoitorunao ati. ‘Uzaamata bauda'apa'oraz saako puraata u'ai na'iki utaa arawu atizu'u, kaina'a'oraz 10 saako u'ida'a.

²⁹ Usha'apanum kau'an ipai pidan kaimana'o ukaiwaan taa-kariwai pa'ati, powa'a'o nii zii utaa-kao u'ati, dobata'o nii manawun. Mazan pidan aona'oraz ukaiwaan kaiman taa-kariwaiz pa'ati, kanom taa-kariwaiz u'ati, zaamata-karu nii u'ai.’

³⁰ Ukau'an ukaboota wuru'u maturuauka'oraz poitorui paniba iti, maruta'o-karu iti. Na'ia'o nii uzaadan na'iki ukuzowan paudako padopian idi.”

Pidannao buuta-kaoa'a naa

³¹ “Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan dono umanawunu'o naobanai nii, ipai pa'angelinnao

tuma. Uruu dono usakanatan nii umanawunu'o pataba ida'a, king nii.

³² Ipai'o nii pidannao baokopata-ka'o u'ida'ati. Uru'o ni'i naa ubuutan ĩdyaun, na'apa kaznizo taapiki buutan kawan kaznizonao booginao* ai.

³³ Umuudan nii kaznizo kawanu'o pidannao padiwa'ora antanapu. Boogi kawanuinao pidannao pa'ashabaron antanapu.

³⁴ Udauna'an king kian ni'i naa padiwa'ora antanpu'o pidannao ati, 'Uwa'ati, õdaru kamunan-kidaniinao, uzaamata kizi'i naa kaiman kida'o aimaakan õnaobanaitapa-kizi ii, minziiwa-kida-kariwaiz naa u'ati amazada toma-ka'o di'iki'o.

³⁵ Usha'apanum kau'an unao utaaazonii da'i õwanyukunuu nii õzamazin dono. Utaaazonii da'i õtuzan nii õmaradakon dono, na'iki kaiman da'i udapaapan õgaru õtawaraitan dono u'idi'iti.

³⁶ Õmakamichiitan dono, utaaazonii da'i õkamichan nii. Õkarinaan dono, uawunuutapanii õgaru. Na'iki utukapa da'i õgaru õtaraapa-ka'o dono.'

³⁷ "Uruu idi kaimanainao kian nii u'ati, 'Naobanai, na'apainim da'i watukapauzon puzamazin na'iki wataan puwanyukunuu nii, oo pumaradakon na'iki wataan putuzan nii?

³⁸ Na'apainim da'i watukapan putawaraitan wa'ida'ati na'iki wadapaapan kaiman pugaru, oo pumakamichiitan na'iki wakakamichantan pugaru?

³⁹ Na'apainim da'i waawunuutapan pukarinaa, oo watukapa'anan pugaru putaraapa-ka'o dono?'

* 25:32 boogi: English ida'an, goat.

40 “King kian nii ĩ'ati, ‘Ōkowaadan u'ati mishi'o, na'apainim usha'apatan na'apa'o aimaakan bauda'apa'o ōpidanan ati, aona'oraz umanawunun padamata, ōgaru ati'o wuru'u usha'apatanuz aimaakan.’

41 “Udauna'an king kian nii pa'ashabaron antanpu'o pidannao ati, ‘Unao Tominkaru dakotanii papataka'utan nii, umako ō'ai mamakadauzoko tikazi wu'iti, minziiwa-kida-kariwaiz Satan na'iki uangelinnao ati.

42 Usha'apanum kau'an unao, aonaa da'i utaaazon ōwanyukunuu nii ōzamazin dono; aonaa da'i utaaazon ōtuzan nii ōmaradakon dono.

43 Na'iki aonaa da'i udapaapan kaiman ōgaru ōtawaraitan dono u'idi'iti; ōmakamichiitan dono, aonaa da'i utaaazon ōkamichan nii. Ōkarinaan dono, aonaa da'i uawunuutapan ōgaru; na'iki aonaa da'i utukapa'anauzon ōgaru ōtaraapa-kao dono.’

44 “Udauna'an ĩkian nii u'ati, ‘Naobanai, na'apainim da'i watukapauzon puza-mazin, pumaradakon oo putawaraitan oo pumakamichiitan oo pukarinaan oo putaraa-kizai ii, na'iki wamanyukunuuapakan pugaru?’

45 “Ukian nii, ‘Ōkowaadan u'ati mishi'o, kanom umasha'apatakanii bauda'apa'o ōpidanan ati, aona'oraz umanawunun kowas, umasha'apatakan aimaakan ō'ati wuru'u.

46 Ukau'an ĩdyuuda-kao nii karikaonanu'o pataka'utin-kizai ĩti. Mazan kaimana'o pidannao, karikaonanu'o kakupa-kizai ĩti'o nii pa'an.’ ”

*Jesus zowia'azoo-kao**(Mark 14:1-2; Luke 22:1-2; John 11:45-53)*

¹ Aizii Jesus ipaian naa pakakuwaapan ipai aimaakan kida dau'an patominapa-kidaniinao ati. Uru'u naa ukian ï'ati.

² “Uaitapanii sha'atii dya'utam kamoo dauna'ana'o ni'i naa Passover Kamoon. Na'iki Daonaiora Aokazi Iki'o taa-kao ni'i naa tauka-karu nii cross di'iti.”

³ Uruu dono Faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao baokopatinan Caiaphas, Umanawunu'o Faadaa dapu ii.

⁴ Ìkadakotinan na'ii pazowia'azon dau'u Jesus, ïaitapa'azon na'apam nii pazaamatan Jesus pidannaoda'ida'an.

⁵ Ìkian, “Mazan aonaa washa'apata'ana'a uruu amazada konaukii-kida-kao dono, panaadon wato'orataaka-kidan nii pidannao.”

*Zunaaba ramaudan Jesus Bethany ii**(Mark 14:3-9; John 12:1-8)*

⁶ Aizii Jesus sookadinpan Bethany ii pidan Simon kia'o u'uu dapu ii, kabishopankauzo kichana'iki-kizai bishoi idi.

⁷ Jesus na'ian dono zunaaba kaawan u'ida'ati, ona'akapan kawinipina'o kaduunuribai pakinnaa zo'an, kuba* idi'o utoma-kao. Sariapa oshootan ipai wuru'u kaduunuribai Jesus zowau an uaroapatinan pu'u.

⁸ Jesus tominapa-kidaniinao tukapan wuru'u oshootanuz kaduunuribai, uruu idi tuukii ïto'oran udau'an. Sariapa ìkian, “Ei! Kanom ni'i naa owakudanuzu.

* **26:7** kuba: wuru'u kubaz, udakota-kao Alabaster.

⁹ Wuru'u kaduunuribaiz, turua'o utaa-ka'o do-bata'o puraata dikin ii, na'iki upuraatannaa taa-ka'o mapuraataniinao ati."

¹⁰ Jesus aitapa na'apa'oram ĩkian, uruu idi ukian ĩ'ati, "Kanom nii ukian aonaa ukaimanan osha'apataniaz? Kaimana'o aimaakan mishi'oraiman wuru'u osha'apataniazu õ'ati.

¹¹ Karikaonanu'o nii ĩna'an utuma wuru'u mapuraataniinaouz, mazan õgaru, aonaa karikaonanu'o nii mani õna'an utuma.

¹² Wuru'u oshootanuz õnanaa an kaduunuribai, ominziiwatan naa õnanaa õdida-ka'o ua'ii.

¹³ Mishi'o õkowaadan u'ati, ipai na'ia'akam amazada kawana'ati, di'oraz Kaimana'o Kuwai kowaadapa-ka'o an, ipai wuru'u osha'apataniaz õ'ati, ukowaada-ka'o nii kapam. Na'iki karikaonanu'o nii onyukunuitapa-ka'o wuru ida'ana'a osha'apataniaz õ'ati."

Judas kaakapaan Jesus

(Mark 14:10-11; Luke 22:3-6)

¹⁴ Udauna'an bauda'apa pidan 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o, Judas kia'o u'uu, makon faadaanao zowaunaanao di'iti.

¹⁵ Na'iki upishaan ĩdyoun, ukian, "Kanoma'o nii utaa õ'ati õzaamata-kidan winipinaa nii Jesus u'ati?" Sariapa ĩaitaan 30 wizi'i kida'o puraata, na'iki ĩtaan naa u'atizu.

¹⁶ Uruu na'iki'o Judas di'itinpan naa na'apam nii na'iki na'iam nii pazaamata-kidan Jesus ĩ'ati.

Jesus aroopan patominapa-kidaniinao tuma Passover dono

(Mark 14:12-26; Luke 22:7-23; John 13:21-30; 1 Corinthians 11:23-25)

17 Kiwiitapa'o kamoo Mawiki'ina'o Bread Nikauzo-kao Kamoon kida dono, Jesus tominapa-kidaniinao wa'atin u'ida'ati, na'iki ĩkian u'ati, “Na'iam nii puaipan waminziiwa-kidan Passover Kamoon wanyukunuunaa ni'o pu'ati?”

18 Jesus kian ĩ'ati, “Umako donoi iti Jerusalem iti. Kaina'a pidan na'ii, na'iki ukii u'ati, ‘Tiichaa kian, Aizii amazada aitinpa'o ð'ati kaawan naa, ukau'an ðtaapan nii Passover Kamoon ðtominapa-kidaniinao tuma pudapu ii.’ ”

19 Uruu idi ĩmakon ĩsha'apata'anan naa Jesus paradan kawana'ati. ĩminiziiwa-kidan naa Passover wanyukunuunaa.

20 Aizii masakauda'u kamoo tipitan dauna'an, Jesus sakanatan naa 12 patominapa-kidaniinao tuma ĩaroopa'azon naa.

21 ĩaroopan pu'a'a naa Jesus kian, “Ĕkowaadan nii u'ati mishi'o, bauda'apa pidan unao bii iki'o zaamata-kidan nii ðgaru ðtarubanao ati.”

22 Tuukii utominapa-kidaniinao kasha'oran una'apan idi pa'ati, uruu idi padawu'atiaaka kida ĩkian u'ati, “Aonaa mazan ðgaru mani, mishii ðnaobanaa?”

23 Sariapa Jesus kian ĩ'ati, “Bauda'apa pidan unao bii iki'o, damota'oraz bread patumaaka ðtuma, uruu zaamata-kida'o ni'oraz ðgaru.

24 Mishi aimaakan sha'apan nii Daonaiora Aokazi Iki'o ati, wuru kawana'ati'o Tominkaru Paradan saada-kariwaiz udau'u. Mazan dikauda'o nii manawun wuru baiaapanu'u pidan zaamata-kida'oraz Daonaiora Aokazi Iki'oraz. Kaiman zii mani aonaa ushakatauzon.”

25 Udauna'an Judas, zaamata-kida'o ni'oraz uruu kian, “Kanom mookoz, õgaru sha'a, Tiichaa?” Sariapa Jesus kian u'ati, “Oo, na'apa'o pukianuz.”

26 Īaroopan pu'a'a naa, Jesus zaamatan bread na'iki utoriinapa-kidanuz. Udauna'an udushoonuzu, uru'u naa utaanuzu ipai patominapa-kidaniinao kawana'ati, na'iki ukian ĩ'ati, “Unika di'i, õnanaa wuru'u õtaaniaz u'ati.”

27 Udauna'an uzaamatan koopo kawazo'o wine idi, na'iki utoriinapa-kidanuz. Udauna'an utaanuzu ĩ'ati na'iki ukian ĩ'ati, “Ipai unao utuza di'i.

28 Di'oraz õizain kainaabata'o mishi'o nii Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azooniaz pidannao ati.† Uruu õizain shootan ida'an Tominkaru marina'atan iriba pidannao oian.

29 Ōkowaadan u'ati aona'o nii õtuzan wine powa'a atii õtuzan pa'ina'o wine utuma õdaru Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii.”

30 Aizii ĩpaian dauna'an paaroopan, ĩkunuia'akan naa Tominkaru ati. Uru'u naa ĩmakon Olive Naawa iti.

Jesus kowaadan Peter taapa-kidan paaitapan paugaru

(Mark 14:27-31; Luke 22:31-34; John 13:36-38)

31 Udauna'an Jesus kian ĩ'ati, “Aizii wuru wamarutan ida'a, ipai'o nii uwa'akan õgaru. Na'apa usaadinpan kawan kotua'oraz Tominkaru Paradan ida'a, ukianuz: ‘Ōzowian nii

† 26:28 Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azooniaz pidannao ati: Uruu dakota-kao Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, ‘covenant’ waranu'u.

kaznizonao taapiki, na'iki ipai'o nii kaznizonao makoodanainan.'‡

³² Mazan òkadishitan dauna'an òmawaka-kizi iki òmakon nii u'ua'ati Galilee Baara iti."

³³ Sariapa Peter kian u'ati, "Baokoinao mani wa'akan nii pugaru, mazan ògaru, aona'o nii òwa'akan pugaru!"

³⁴ Jesus dako'atin Peter, ukian u'ati, "Òkowaadan pu'ati mishi'o, wuru maruta'o ida'a, kuruku ka'aranpan ua'ii, idikinau'o nii pukian pidannao ati, aonaa puaitapan ògaru."

³⁵ Mazan Peter ma'ozakadinan powa'a zii. Ukian, "Aonaa na'apainim nii òkian aonaa òaitapan pugaru, atii òzowii-kao putuma!" Ipai ba'oran tominapa-kida-kariwainao, na'apa ìkian kida kapam.

Jesus toriinpan Gethsemane ii

(Mark 14:32-42; Luke 22:39-46)

³⁶ Udauna'an Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon naa Gethsemane§ iti. Na'ii ukian ì'ati, "Da'a'a naa zii pa'i usakanatapa'a òtoriinpan pu'u di'itanpu'u."

³⁷ Una'aka Peter na'iki dya'utam Zebedee dainao, James na'iki John patuma. Uruu na'ia'a naa Jesus kasha'oran tuukii, udopian panyukunuu ii.

³⁸ Sariapa ukian patumainao ati, "Òkaikapanzu'u tuukii kasha'ora-karu dikintan ògaru, mawaka-karu di'iti manawun òabatanuz. Una'a da'a'a upokodapa kizi òtuma."

‡ 26:31 Zechariah 13:7 § 26:36 *Gethsemane*: uruu olive baawu dakota-kariwaiz Gethsemane, Olive Naawa ia'o. Puawunuuta Luke 22:39 di'ii.

39 Jesus makon masakauda'u umunapodinan ĩ'ai, na'ia'a naa ukodoru'ukan udawukan uawun imi'i baara iti, na'iki utoriinpan. Ukian, “Ōdaru, turuu mani, udobata-kida-kao ō'ai wuru'u di'oraz ōbaiaapa'azooniaz, mazan aonaa ōaipan kawana'ati mani, soo puaipan kawana'ati pa'an.”

40 Udauna'an ukaawan powaa ati patominapa-kidaniinao ida'ati, uikodan ĩdyaun da'awu'u naa. Uruu idi ukian Peter ati, “Aonaa mooko turuu upokodapan uawunuutapan masakauda'u karikao-nan ōtuma?”

41 Na'iki Jesus kian ĩ'ati, “Upokodapa na'iki utoriinapa aonaa kizi ukaakinpan oia'o tiwaa-kidapan an unao. Udorona minziiwa padamata, mazan unanaa ii aonaa uturuuan.”

42 Udauna'an Jesus makon koshan utoriinpa'anan. Ukian, “Ōdaru, aizii aonaa na'itim dono udobata-kida-kao ō'ai wuru'u ōbaiaapan ni'oraz, ukau'an marii mooko ōbaiaapanuz, usha'apa kizi puaipan kawana'ati.”

43 Ukaawan powaa ati ĩ'ida'ati, uikodan ĩdyaun da'awu'u naa koshan, aona'a naa ĩka'iitan papokodapan.

44 Uruu idi umakon koshan baukapa'a naa. Uruu idikinautan naa utoriinpa'anan. Utoriinpan na'apa kiwiitapa'o patoriinpan kawan.

45 Udauna'an ukaawan naa powaa ati patominapa-kidaniinao ida'ati koshan, na'iki ukian ĩ'ati, “Ei, pakawan zii uda'awupan, usookapan zii? Uabata, kaawa'a naa aita-kariwai amazada aizii, na'iki Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kaoa'a naa oiainao pidannao ati.

46 Ukau'an ukadishita'a naa, wamako'o naa. Kaawa'a naa kaakapa'oraz õgaru!”

Judas zaamata-kidan Jesus

(Mark 14:43-50; Luke 22:47-53; John 18:3-12)

47 Jesus kadakotinan pu'u zii, Judas kaawa'akan naa. Uruu 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o. Una'aka patuma iriba pidannao kamarian za'aba'i kida'o na'iki kazowintinapa kida'o atamun idi. Faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao dyuudanii ñnao zaamata'o nii Jesus.

48 Aizii Judas kowaada'akani'i naa na'apam nii pakainaabatan Jesus ñ'ati. Ukian ñ'ati, “Pidan õkissitaniaz ukaozoo, uruu wuru'u uaipaniaz.”

49 Ukau'an sariapa Judas makon Jesus di'iti, ukian u'ati, “Kaiman, Tiichaa,” na'iki ukissita'akan naa ukaozoo.

50 Uruu idi Jesus kian u'ati, “Õpaonaru, pusha'apata'a naa wuru'u pusha'apata'azooniaz.”* Uruu'u naa Judas na'akapaniinao pidannao kaawa'akan na'iki ñzaamata'akan naa Jesus.

51 Una'apan idi bauda'apa Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o so'ota'akan pamarian za'aba'i na'iki usa'ukan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain, uwaota'aka.

52 Sariapa Jesus kian u'ati, “Pupaida pumarian powaa iti, usha'apanum kau'an kanomanao miza-ataaka'o marii ida'an, ñmawakan nii marii idi.

* **26:50** *Õpaonaru, pusha'apata'a naa wuru'u pusha'apata'azooniaz oo “Õpaonaru, kandii nii puwa'atin?”*

⁵³ Aonaa mooko puaitapan turuu òdaru dyuudan iriba angelnao kaminka'uta'o nii ògaru òpishaan an uruu?

⁵⁴ Mazan una'apan dono, aona'o ni'i naa kotua'o prophetnao saadanii kidaz Tominkaru Paradan mishiinan, wuru'u sha'apa'o ni'oraz uaita-kaos.

⁵⁵ Udauna'an Jesus kian zaamatainao ati paugaru, “Kandii nii uwa'atin òdau'ati kaikapa'a, zaamata'ana'o kawan zowii-miki pidan? Wuru'u una'akanuz marii za'aba'i kida na'iki uzowin kida? Ipai kamoo ògaru Tominkaru Dapu ii òtominapatin-kidan pidannao, mazan aonaa uzaamatan ògaru na'apain.

⁵⁶ Mazan di'ora'a aimaakan sha'apan kaikapa'a, Tominkaru prophetinnao saadanii kida mishiinkina'a naa,” ukian.

Udauna'an utominapa-kidaniinao kidoopan naa, òwa'aka'akan naa uruu.

Jesus kootowapa-kida-kaos Jewnao zowau-naanao kanaapu ati

(Mark 14:53-65; Luke 22:54-55, 63-71; John 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Udauna'an pidannao zaamatainaouz Jesus na'akan naa uruu Caiaphas Umanawunu'oraz Faadaa dapu iti. Na'ia'a naa tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki ba'orainao kazowautapainao Jewnao baokopatinan.

⁵⁸ Peter na'iti uda'anan Jesus, mazan munapo uwa'akinpan. Umakopaanan atii ukaawan Umanawunu'oraz Faadaa panibazoota iti. Umorotan panibazoo ati, na'ii usakanatan watchmannao tuma, utukapa'azon na'apam Jesus sha'apata-kaos.

59 Aizii na'ia'a naa faadaanao zowaunaanao na'iki ipai kootowapa-kidauzono pidanna tiwaan paikodan pidannao mariidina'o nii Jesus dau'u, pazowii-kida-kinaa niiz,

60 mazan aonaa ikodan. Iriba padamata pidannao mariidinan Jesus dau'u, mazan upu'u aonaa ikodan na'apa kida'o imariidinan. Udauna'an zii dya'utam daonaioranao kadishitan na'ii ikakuwaapan, na'apa kida imariidinan Jesus dau'u.

61 Ikian, “Waabatanii di'oraz daonaiora kian, ‘Turuu omainaabatan Tominkaru Dapu, na'iki okadishita-kidanuz powaa iti idikinauda'u kamoo ida'a.’”

62 Sariapa Umanawunu'oraz Faadaa kadishita'akan na'iki ukian Jesus ati, “Aona'o nii karikaonan na'apam pukian kaiwuru dau'ana'a pukaakapaa-kaoz?”

63 Mazan aonaa Jesus dako'atin uparadan. Udauna'an Umanawunu'oraz Faadaa kian u'ati koshan, “Opishaan pugaru kakupa'oraz Tominkaru awun za'a, pukowaada wa'ati mishi'o mishi pugaru Christ,† Tominkaru Dani?”

64 Jesus kian, “Oo, na'apa'o kaiwuru'u pukianuz. Wuru dauna'ana'a utukapan nii Daonaiora Aokazi Iki'o sakanatapan Tominkaru diwa'ora antanapu na'iki uwa'atin nii aokazi iki isha'iz paawa an.”

65 Sariapa Umanawunu'oraz Faadaa kuzuuta'akan pakamichan pato'oran idi, na'iki

† 26:63 *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

ukian, “Uabata na'apam uwazootapa'azon Tominkaru! Ukau'an kanom zii wazaudapa kaakapa'o nii uruu, waabatan pu'a'a naa na'apam uwazootapa'azon Tominkaru!

⁶⁶ Aizii mani na'apam ukian udau'an?” Pidan-nao kian, “Turuu uzowii-kao.”

⁶⁷ Udauna'an Īsopiautapanuzu paawun baara ati na'iki ĩtiniautapanuz, ba'orainao ta'ianuzu.

⁶⁸ Īkian Jesus ati, “Pugaru Christ, ukau'an pokowaada wa'ati na'ia'oram pidan tinika'oraz pugaru?”

Peter taapa-kidan paaitapan Jesus

(Mark 14:66-72; Luke 22:56-62; John 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Aizii Peter una'ian usakanatapan panibazoo ii. Poitoruiaba wa'atin u'ida'ati na'iki okian u'ati, “Pugaru kapam Jesus, Galilee Baara san, tuma'o da'i.”

⁷⁰ Mazan Peter taapa-kidapa paaitapan Jesus. Ipai na'iainao kanaapu ati ukian, “Aonaa õaitapan kanom daua'o kaiwuru'u pukadakotinanuz.”

⁷¹ Udauna'an umakon panibazoo paniinomizi itinapu. Na'ii ba'oran poitoruiaba tukapanuz na'iki okian na'iainao ati, “Di'oraz pidan, Jesus Nazareth san tuma'o uruu.”

⁷² Peter taapa-kida koshan, ukian, “Mishi'o õparadan, aonaa õaitapauzon wuru'u pidanaz.”

⁷³ Masakauda'u udauna'an pidannao na'iainao ĩkadshitapan wa'atin Peter ida'ati na'iki ĩkian u'ati, “Mishi'o uiriban wuru'u pugaruz, usha'apanum kau'an na'apa pukaduz, puparadan ida'an pukainaabatan.”

⁷⁴ Udauna'an Peter kian “Mishi'o kaiwuru'u òkianuz aonaa òaitapan wuru'u uruuzu, aizii aonaa òparadan mishiin dono, marii Tominkaru pataka'utan ògaru.” Masha'apakii kuruku ka'aranpa'akan naa.

⁷⁵ Sariapa Peter nyukunuua'akan na'apam Jesus kiauzon pa'ati, “Kuruku ka'aranpan ua'ii, idikinau'o nii putaapa-kidan puaitapan ògaru.” Uruu idi Peter kodita'akan naa paniba iti na'iki uzaadan tuukii.

27

Jesus na'aka-kao Pilate di'iti

(Mark 15:1; Luke 23:1-2; John 18:28-32)

¹ Uruu chaapi'iki, chaapi'ikiiman ipai faadaanao zowaunaanao na'iki ipai kazowautapainao Jewnao miitiniipan naa Jesus dau'u, na'apam nii pazowii-kidanuzu.

² Uruu dauna'an ìdodowa'akan naa Jesus na'iki ìna'akan naazu naobanai Pilate di'iti.

Judas zowiinan

(Acts 1:18-19)

³ Judas kaakapaamikitina'oraz abatan naa Jesus zowia'azoo-kao, udi'itinpan na'iki tuukii ukasha'oran pakaakapaan dau'an Jesus. Uruu idi sariapa umakon faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao di'iti ukiwa-kida'anan ìpuraatan.

⁴ Ukian ì'ati, “Ò'òian, òkaakapan idi kaimana'o pidan, umasha'apatakan pu'u oia'o.”

“Aonaa usha'apan wa'ati, pugaru kii'an, pugaru wuru'u sha'apaapa'oraz na'apa'o,” ìkian u'ati.

⁵ Judas kaboota'akan naa puraata na'ii Tominkaru Dapu nazo ii. Udauna'an umakon udyuukuruutina'anan naa.

⁶ Sariapa faadaanao zowaunaanao zawadan wuru'u puraataz, na'iki ĩkian, “Di'oraz puraata'a pidan zowii-kinao winipinaa wuru'u, ukau'an kakinaorii kawana'ati, aonaa ukaimanan umuuda-kao Tominkaru Dapu'u ia'o puraata wiizi ii.”

⁷ Uruu idi ĩkadakotinan udau'an atii ĩna'apatan na'apa kida panyukunuu na'apam nii pakaiwaan wuru'u puraataz. ĩkian, ĩkaiwaan niizu patorii-kinaa nii ka'uz tomiki amazadati, tawarainao baaranaa nii.

⁸ Una'apan idi udakota-kao Izai Baara kii. Atii kai pakawan udakotapa-kao na'apa.

⁹ Uruu prophet Jeremiah paradan mishiinan naa. Kaikapa'oraz ukian: “Īzaamata 30 wizi'ikida'o puraata, Israelitenaο aitan kawana'ati'o uwinipinaa ni'o.

¹⁰ Na'iki ĩkaiwaanuz patorii-kinaa nii ka'uz tomiki amazadati, Tominkaru dyuudan kawana'ati õgaru.”

*Jesus tiwaa-kidapa-kao Pilate kanaapu ati
(Mark 15:2-15; Luke 23:3-5, 13-25; John 18:33–19:16)*

¹¹ Uruu dono'o naa Jesus kadishita-kida-kao Pilate, Romannao naobanaa kanaapu iti, na'iki upishaan Jesus, ukian, “Pugaru wuru'u naobanaiz, King ni'oraz Jewnao ati?”

“Oo, na'apa'o kaiwuru'u pukianuz,” Jesus kian u'ati.

12 Mazan faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kaakapaan dono mazanuiman uruu, aonaa udako'atin ĩdyaun.

13 Uruu idi Pilate kian u'ati, “Puabata na'apam ĩkowaadanii ipai dikauda kida'o pudau'an? Upu'u zii aonaa pudako'atinuz?”

14 Mazan aonaa Jesus dako'atin na'apa'oram ĩkian padau'an, ukau'an tuukii Pilate di'itinpan.

15 Ipai wunu Passover Kamoon dono, naobanai kodita-kidauzon bauda'apa pidan taraa-kizai iki, pidannao aiapanii ukodita-kida-kaao, uruu naobanai kaduz wuru'u.

16 Uruu dono ĩtaraapanii pidan, Barabbas kia'o u'uu, uruu kaimanaimana'o uaitapa-kaao usha'apatan dikauda kida'o aimaakan.

17 Aizii pidannao kasaba'ukinan dono'o naa, Pilate pishaan ĩdyaun, ukian ĩ'ati, “Na'ia'oram pidan uaipan ōkodita-kidan u'ati, Barabbas oo Jesus dakota-kariwaiz Christ* kii?”

18 Una'apanuz paaitapan idi'o kazowautapainao Jewnao na'akanuz Jesus pa'ida'ati, ĩkishauzin idi'o karikaonan Jesus ati.

19 Pilate sakanatapan pu'u pakootoopauzo-kizi taba ida'a, udaiaro dyuudan paradan u'ida'ati, okian, “Aonaa pa'i pusha'apata'ana'a wuru'u pidanaz masha'apata-ka'oraz oia'o, kichana'iki-kii shaa ōzanda'awun uruu dau'an, aonaa utaapan ōnyukunuu kaiman.”

20 Mazan faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kakinaowan ipai pidan-

* **27:17** *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidananna zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

nao, marii kizi ĩpishaan Pilate kodita-kidan Barabbas, na'iki marii uzowii-kidan pa'an Jesus.

²¹ Udauna'an Pilate pishaan naa mishi pidannao. Ukian ĩ'ati, "Na'ia'oram pidan uaipan ōkodita-kidan u'ati?"

"Barabbas," ĩkian u'ati.

²² "Na'apam nii ōsha'apatan naa Jesus dakotakariwaiz Christ nii?" Pilate kian koshan ĩ'ati.

"Marii utauka-kao cross di'iti," ĩkian.

²³ "Kandii nii, kanom mooko usha'apata dikauda'o nii?" Pilate kian upishaan ĩdyaun.

Mazan powa'a zii ĩkadokon diiwa'o ida'an, ĩkian, "Marii utauka-kao cross di'iti."

²⁴ Aizii Pilate tukapan idi aonaa na'iti'i naa na'apam pakian powa'a udau'an, mazan mishi'oraiman tuukia'a naa manawun pidannao to'oradinan, uruu idi'i naa uchikaan paka'u wunu idi iriba'o pidannao awunuutapan pu'u, na'iki ukian ĩ'ati, "Wuru ida'ana'a ōaidan u'ati, aonaa ōaipan ati'o mani wuru di'oraz kaimana'oraz pidan zowia'azoo-kaoaz."

²⁵ Una'apan idi, pidannao kadakon u'ati, "Marii mooko uzowii-kao winipinaa waotan wa'ati na'iki waudainao ati," ĩkian.

²⁶ Uru'u naa Pilate kodita-kidan Barabbas pidannao ati, mazan Jesus uba'izii-kidan naa pa'an, udauna'an utaa'akan naa Jesus tauka-karu nii cross di'iti.

Soldyaanao antamikitan Jesus pabanikian bii an

(Mark 15:16-20; John 19:2-3)

²⁷ Udauna'an Pilate soldyaannao zaamatan naa Jesus, ĩna'akanuzu soldyaanao mashaapa-kizi iti.

Uru'u naa ĩbaokopatan ipai soldyaanao na'ii Jesus ida'ati.

²⁸ Na'ii ĩnarakadan ukamichan, na'iki ĩkakamichantanuz wuza'o kamicha, naobanai kamichan kaduz idi.

²⁹ Udauna'an ĩtoman kowamai kaiwada-karu idi, na'iki ĩkakowamtan naaz u'idi. ĩtaan naa u'ati kapam uwadookori nii atamun idi uzaamatapan nii padiwa'ora antanapu, na'apa king zaamatapauzon kawan pawadookori. Uru'u naa ĩkodoru'ukan ukanaapu ati na'iki ĩbanikiitan naazu. ĩkian, “Pugaru King, umanawunu'o Jewnao naobanaa!”

³⁰ Udauna'an ĩsopiautapanuzu na'iki ĩzaamatan u'ai atamun pataaniaz uwadookori nii. Uruu idi'i naa ĩzowiautapan uzowau.

³¹ ĩpaian dauna'an pa'antamikitan uruu, ĩnarakadan naa u'ai pakaiwaada-kidaniaz kamicha u'ati, na'iki ĩkaiwada-kidan naa ukamichan powaa iti. Udauna'an ĩna'akan naazu, ĩtauka'anan naazu cross di'iti.

Jesus tauka-kaao cross di'iti

(Mark 15:21-32; Luke 23:26-43; John 19:17-27)

³² Aizii ĩkoditan pu'u donoi iki, pamakopa-kizi an ĩkodapan pidan Cyrene san,[†] Simon kia'o u'uu. Sariapa soldyaanao dyuudan una'akan Jesus crossanaa.

³³ ĩmakon atii ĩkaawan amazada iti dakota-kariwai Golgotha kii, na'apa'oraz amazada uu Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa, kia'o wuru'u.

³⁴ Na'ia'a naa ĩtaan Jesus tuzan nii wine idi, kawiki'ita-kariwai aimaakan kibia'o idi, mazan

[†] **27:32** *Cyrene*: Africa ia'o wiizai.

patiwaan dauna'an masakauda'uzu, aonaa uaipanuzu.

³⁵ Aizii soldyaanao taukan dauna'an Jesus cross di'iti, ibuutan naa ukamichan kida. Udauna'an ĩmakinaotan makinaonii, ĩtukapa'azon na'ia'oram nii zaamata ukamichan buutinpan kida.‡

³⁶ Udauna'an ĩsakanatapan naa ĩawunuutapan Jesus na'ii.

³⁷ Doko antanapu uzowau paawa'a saadakariwai atamun muna'a ĩkainaabata-kinaa kanom dikini'ia'o uzowii-ka. Kaikapa'o ĩsaadaniaz: “Di'i wuru'u Jesus, uruu King Jewnao ati.”

³⁸ Na'apain uruu dono dya'utam koidimikinao tauka-ka. cross di'iti kapam. ĩmuudan bauda'apa'o Jesus diwa'ora antanapu, ba'oran uwashabaron antanapu.

³⁹ Pidannao dobatapainao na'an maonapa Jesus ida'an, ĩwa'uan pazowau kida, uruu ĩbanikiitan naazu.

⁴⁰ ĩkian, “Pugaru mainaabata'azo'oraz Tominkaru Dapu na'iki udauna'an pukadishita-kida'azonuz idikinauda'utan kamoo ida'a, ukau'an aizii pukazannaatina'a naa. Umishiin dono pugaru Tominkaru dani, putoka'a naa pucrossannaa di'iki!”

⁴¹ Aizii faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki kazowautapainao Jewnao, na'apa kapam ĩbankiitanuz.

⁴² ĩkian, “Ukazannaata ba'orainao pidannao, mazan aonaa uka'iitan pakazannaatinan pa'ida'a. Uruu King ni'o kaikini'i Israel ati!

‡ 27:35 Psalm 22:18

Ukau'an marii utokan aizii cross di'iki, uruu wamishidan niizu!

⁴³ Umishidanii Tominkaru, ukau'an marina'a naa Tominkaru aidan pakazannaatan uruu kai, usha'apanum kau'an ukiinii 'Ōgaru Tominkaru dani!' ”

⁴⁴ Na'apa kapam koidimikinao tauka-kariwainouz cross di'iti Jesus dazaba'a, na'apa kapam ĩbankiitanuz.

Jesus mawakan daua'o

(Mark 15:33-41; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

⁴⁵ Aizii sakitapa kamoo di'iki aka amazada maruta'akan atii daawadata kamoo 3 o'clock di'iti.

⁴⁶ Aizii 3 o'clock mani, uru'u naa Jesus kadakon diiwa, “Eli, Eli, lama sabachthani?” ukian. “Ōtominkarun, ōtominkarun, kanom nii aonaa pun-yukunuupan ōgaru?” kia'o wuru'u ukianuz.

⁴⁷ Pabi'i kida pidannao maonapa'o ĩkadishitapan na'ii, ĩabata na'apam Jesus kian. Uruu idi ĩkian, “Udapadan prophet Elijah.”

⁴⁸ Sariapa bauda'apa pidan dima'akan sponge dau'ati, na'iki udamotanuzu katama'o wine di'iti, na'iki usawadan naaz atamun ida'an Jesus di'iti, Jesus tuzan nii.

⁴⁹ Mazan baokoinao pidannao kian, “Marii una'ian pa'ida'a, watukapa kizi Elijah wa'atin ukaminka'uta'ananuzu.”

⁵⁰ Upu'a'a naa Jesus kadako'okan diiwa koshan, uruu umanizowanta'akan, umawakan naa.

51 Na'apain aka kamicha mada Tominkaru Dapu nazoo[§] buutapa-kinao kida kuzuuta'akan ipai pazikon an, doko iki atii apowa ati.

52 Baaranai kida ipai ĩda'atina'akan na'iki iriba Tominkaru pidanannao kadishitan ĩkakudan powaa iti.

53 ĩkoditan baaranai iki kida. Aizii Jesus kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki, uru'u naa wuru'u kadishitainouz pabaaranaa iki makon Jerusalem iti, na'iki iriba pidannao tukapan ĩdyaun na'ii.

54 Aizii soldyaanao zowaunaa, pasoldyaannao tuma awunuutapainouz Jesus, ĩtukapa wuru'u amazada nakainanuz na'iki ipai amazada sha'apanuz. Tuukii ĩtarian! Uruu idi ĩkian Jesus dau'an, "Wuru'u pidanaz, mishi'o mishi Tominkaru Dani uruu."

55 Iriba zunnao awunuutapan Jesus na'ii, mazan munapo ĩkadishitapan. Wuru'u zunnaouz Galilee Baara iki'o ĩwa'atin Jesus dawu'ati kaminka'uupainao uruu, sha'apata'o kanom uaiapanii kida.

56 Na'iainao zunnao bii ii Mary Magdala sanaaba, na'iki Mary (oroo James na'iki Joseph daro), na'iki Zebedee daiaro.

Jesus dida-kao dau'o
(Mark 15:42-47; Luke 23:50-56; John 19:38-42)

§ 27:51 kamicha mada Tominkaru Dapu nazoo: Putukapa kaarita tokon ii 'Tominkaru Dapu' dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

57 Aizii kamoo tipita'anan di'iti'i naa, Arimathea san kaawan, uruu kapuraatanu'o pidan, Joseph kia'o u'uu na'iki tominpa'o kapam Jesus di'iki.

58 Sariapa umakon upishaa'anan Pilate Jesus nanaa dau'an, udida'azonuzu. Pilate dyuuda Jesus nanaa taa-ka'o u'ati.

59 Uruu idi Joseph toka-kidan naa Jesus nanaa cross di'iki, upapidan naazu kaimana'o, pa'ina'o kamicha mada idi.

60 Udauna'an umuudanuz diiki'i'o pakichada'akanii kuba pabaaranaa ni'o nazo iti. Udauna'an ukida'ukan udaru'o kuba, udoroduraa-kidanuzu, utaratan naa baaranai paniinomizinaa u'idi, udauna'an umako'okan naa.

61 Mary Magdala sanaaba na'iki ba'oranuaba Mary, isakanatapan na'ii maonapa ubaaranaa ii.

Soldyaanao awunuutapan Jesus baaranaa

62 Ba'oran kamoo uruu Sookapa-karu Kamoon dono faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseenao makon Pilate di'iti.

63 Īkian u'ati, “Naobanai, wanyukunuian na'apam tawuru kianu'o mariidinauzoz pakakupan dono zii. Ukian, 'Idikinauda'u kamoo ōmawakan dauna'an, ōkadishitan nii kakupa koshan.’

64 Ukau'an pudyuuda ubaaranaa awunuutapa-ka'o kaimanaiman atii idikinauda'u kamoo dauna'an. Panaadon utominapa-kidaniinao wa'atin nii ĩkoidapa'ananuz. Udauna'an ĩkowaada'anan nii pidanna'o ati, ĩkian nii kadishita'a naazu pamawaka-kizi iki. Uruu

dawu'itiini'o mariidin-karu, powa'a'o nii zii udikaudan kiwiitapa'o mariidin-karu ai.”

⁶⁵ Pilate kian ñ'ati, “Una'aka mooko soldyaanao, uawunuutapa-kida'a naa wuru'u baaranaiz kaimanaiman.”

⁶⁶ Uruu idi ñmakon naa baaranai iti. Na'ii ñmuudan naa pakainaariba kuba kida ukita-ka'o ai, na'iki ñwa'akan naa soldyaanao awunuutapa'o nii wuru'u baaranaiz.

28

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki

(Mark 16:1-10; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

¹ Aizii Sookapa-karu Kamoon dauna'an, na'iki Sunday wakanada'anan di'iti, Mary Magdalene na'iki ba'oran Mary awunuuta'anan naa baaranai.

² Masha'apakiaka imili baara nakainan ma'ozaka'o ida'an na'ii, Tominkaru angelin kaawan idi aokazi iki na'iki umakon baaranai iti, uodorodora-kida kuba baaranai ai, na'ii usakanatan uruu kuba paawa'a.

³ Aizii angel aidinpan na'apa toroanaru kan-kanaapan kawan na'iki ukamichan umanawunu'o ubarakan.

⁴ Tuukii soldyaanao awunuutapainao nakanakaan patarian idi u'ai, na'iki ñdorauta'akan naa mawakauanaka.

⁵ Aizii angel kian zunnao ati, “Aonaa utaria'ana'a, õaitapa wuru'u uwa'atinuz utukapa'anan Jesus, tauka-kariwaiz cross di'iti.

⁶ Aona'a naa uruu nii da'a'a, kadishita'a naazu pamawaka-kizi iki, na'apa pakiauzon kawana'ati.

Uwa'ati mooko da'ati'i utukapa di'i wuru'u umuuda-kizinaoaz.

⁷ Ukau'an umako kadiman, ukowaada'an utominapa-kidaniinao ati kadishita'a naazu pamawaka-kizi iki, na'iki mako'o naa uruu Galilee Baara iti. Na'ia'o ni'i naa utukapanuz. Uruu ōkuwaa unao ati,” angel kian.

⁸ Uruu idi zunnao makon naa dopiauda'u'o ida'an, itarian mazan ikonaukian pu'u kapam. Aizii imakon dimapa ikakuwaapa'anan naa Jesus tominapa-kidaniinao ati.

⁹ Masha'apakii Jesus aidina'akan ikanaapu ii, “Kaiman,” ukian itati. Sariapa itaitapa'akanuzu, uruu idi imako'okan u'idi'iti, ikodoru'ukan na'iki itaamatanan ukidiba iki, imanawuntapanuz.

¹⁰ Udauna'an Jesus kian itati, “Aonaa utaria'ana'a. Umako, ukowaada'an ō'inawuzunao ati marii imakon Galilee Baara iti, na'ia'o nii itukapan ōgaru.”

Soldyaanao kakuwaapan paawunuutapankan dau'u

¹¹ Aizii zunnao makopan pu'a'a naa, uru'u naa soldyaanao awunuutapainaouz baaranai makon naa Jerusalem iti, ikakuwaapa'anan naa faadaanao zowaunaanao ati ipai aimaakan sha'apa'o dau'an baaranai ii.

¹² Sariapa faadaanao zowaunaanao baokopatinan kazowautapainao Jewnao tuma. Uru'u naa imiitiniipan itaitapa'azon naa na'apam pasha'apatinan. Itaa dobata puraata soldyaanao ati.

13 Īkian ĭ'ati, “Kaikapa pa'i ukakuwaapa'a, 'Upoitorunao koidapanka'a naa uruu aiwaka'an wada'awun daida.’

14 Aizii Pilate abatan an udau'an, waparadan nii u'ati unao dikin ii, aonaa kizi usha'apatan unao.”

15 Uruu idi soldyaanao zaamata'akan naa pu-raata, ĩmakon ĩkakuwaapa'anan naa padyuuda-kao kawana'ati. Una'apan idi'o kaikapa'oraz kuwai kowaadapa-kaoa'a naa ipai Jewnao kawana'ati atii kai.

Jesus taan papoiturunao sha'apatan ni'o udaru'o kaudin-kizai

(Mark 16:14-18; Luke 24:36-49; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

16 Udauna'an 11 Jesus tominapa-kidaniinao makon naa Galilee Baara ia'o midukuo iti, Jesus dyuuda kizi iti ĩdyaun.

17 Ītukapan dono'o naa Jesus na'ii, sariapa ĩmanawuntapanuz. Mazan pabi'i kida ĩdyaun aonaa ĩmishidan Jesus wuru'u patukapaniaz.

18 Upu'a'a naa Jesus wa'atin ĭ'ida'ati, ukian ĭ'ati, “Aizii ipai ōma'ozakannaa taa-kao ō'ati, turuu ōkazowautapan aokazi ii na'iki imi'i baara'a.

19 Ukau'an umako ipai pidannao di'iti utominapa-kida kizi ĩdyaun ōtominapa-kidanii dau'u. Uchikaawunuu ĩdyaun ōDaru uu ida'an, na'iki ōgaru uDani uu ida'an na'iki Kaimana'o Doronaa uu ida'an.

20 Utominapa-kida ōpidanannao, ĭizo'ati kizi kaimanaiman ipai wuru'u ōparadanuz ōdyuudaniaz uizo'atin. Na'iki mishi, karikaonanuo nii ōgaru utuma, atii di'oraz amazada ikodan di'iti patokon.”

Kaimana'o Tominkaru Paradan New Testament in Wapishana (GY:wap:Wapishana)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Wapishana

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Wapishana

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

clxi

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022
198b856d-ac64-5e95-afee-2b1cb3b356c1